

Evangelhia ca temelie a vieții. Exigențele Bisericii moderne. Scrisoare către Antoniu (Khrapovițki)

- [EVANGHELIA CA FUNDAMENTĂ A VIEȚII](#)
- [CERINȚELE BISERICII MODERNE](#)
- [Scrisoare de la preotul Gheorghe Petrov către MITROPOLITUL ANTHONY](#)

EVANGHELIA CA FUNDAMENTĂ A VIEȚII

Retipărire: Moscova: Frăția Ortodoxă a Sfântului Apostol Ioan Teologul, 1997.

I. Principiile fundamentale ale civilizației

„Căutați mai întâi Împărăția lui Dumnezeu și dreptatea Lui, și toate aceste lucruri vi se vor da pe deasupra.”

(Matei 6:33)

„Căutați mai întâi Împărăția lui Dumnezeu și dreptatea Lui, și toate aceste lucruri vi se vor da pe deasupra.”

(Matei 6:33)

Prin natura sa, civilizația europeană modernă este recunoscută oficial ca fiind creștină, învățătura lui Iisus Hristos este proclamată drept cel mai înalt adevăr moral, legea fundamentală a dezvoltării spirituale a omului; religiei evanghelice i se atribuie o semnificație primordială în organizarea vieții personale, familiale și sociale. Într-un cuvânt, latura ostentativă externă a problemei ne obligă să presupunem că suntem guvernați în principal de poruncile evanghelice clar înțelese și viu percepute ale iubirii și adevărului, că în activitățile noastre suntem ghidați în primul rând de motive religioase și morale; dar realitatea nu corespunde deloc unei astfel de așteptări. O atitudine rece, indiferentă, uneori chiar respingătoare față de tot ceea ce ne amintește de religie este un fenomen comun și răspândit în societatea modernă; formularea și soluționarea întrebărilor de ordin superior, întrebările de moralitate, dezvăluie adesea o înțelegere vagă, confuză a celor mai elementare aspecte ale viziunii creștine asupra lumii: poruncile fundamentale ale Evangheliei sunt distorsionate și interpretate greșit în

mod grosolan; cele mai înalte cerințe ale moralității creștine sunt respinse ca o utopie, ca un vis irealizabil și inaplicabil; O serie întreagă de concepte, care prin conținutul lor ar trebui să trezească energie morală în oameni, să le împodobească înfățișarea spirituală, li se atribuie un sens mai mult sau mai puțin josnic care nu le corespunde. Luați, de exemplu, cuvântul „măreție”; pronunțați-l la orice întâlnire; întrebați-i pe cei prezenți ce sens asociază acestui concept, cui, în opinia lor, i se poate aplica cel mai mult. Vi se vor spune multe despre gloria răsunătoare a cuceritorului de națiuni, despre strălucirea geniului poetului, despre laurii virtuozului, despre fastul și puterea monarhului și cu greu își vor aminti de forța morală și frumusețea eroilor spiritului, a martirilor ideilor sfinte: despre apostolii iubirii, despre frații și surorile milei, despre vestitorii altruști ai adevărului. Îi vor numi pe Cezar, Napoleon; poate își vor aminti de Shakespeare, Bismarck, Salvini și, probabil, îi vor uita pe Epictet, Socrate, Simon Petru, Apostolul Pavel. Și numele mari precum Haas, Damian Wester, Dunant sau rudele noastre Eufrosina de Poloțk, Nil Sorski, Radișcev, Skovoroda și multe altele, cine le cunoaște?

Odată cu aceasta, este prezentată o gamă largă de fenomene de importanță socială primordială, se dezvoltă un mod de viață complet nou, străin de orice influență directă a religiei și care, cu toate acestea, este recunoscut ca fiind natural și rațional. Susținătorii săi afirmă chiar categoric că religia lui Iisus Hristos ar fi depășit deja timpul său, și-a spus ultimul cuvânt, că morala Evangheliei era potrivită doar pescarilor simpli din Galileea și că europeanul modern iluminat are nevoie de alte principii călăuzitoare. Aceste principii îi pot oferi și le oferă doar știința. Știința, spun ei, a aprins un far, în fața strălucirii căruia lumina religiei se estompează și trebuie să se estompeze complet. Lumina religioasă a fost adesea întunecată de un nor de superstiție, aprinsă de flacăra amenințătoare a fanatismului și a fost cauza unui război fratricid aprig. Este suficient să ne amintim de Noptile Sfântului Bartolomeu, de dragonade, de torturile și focurile Inchiziției pentru a binecuvânta știința, care a eliberat omenirea de astfel de orori.

Care este răspunsul la aceasta? În primul rând, în evaluarea critică a oricărei religii în general, și a religiei creștine în special, din punctul de vedere al înălțimii și semnificației lor, trebuie întotdeauna să distingem ideea religioasă fundamentală de realitatea existentă, să nu confundăm ceea ce este cu ceea ce ar trebui să fie. Oamenii, în îngustitudinea și fanatismul lor, pot distorsiona și degrada cea mai înaltă idee, o pot îmbrăca într-o formă urâtă; dar asta nu înseamnă că ideea este josnică, urâtă în sine. Ideea de libertate pură este, desigur, nevinovată de crimele nebunești ale anarhismului; la fel cum creștinismul nu poate fi învinovățit pentru faptele întunecate ale lui Loyola și Torquemada. Rowe, în interesanta sa carte, „Adevărurile evidente ale creștinismului”, spune: „Printre credincioșii care aparțineau Bisericii, domnea adesea o mare superstiție; Biserica sfînșea fapte pe care Întemeietorul ei i le

interzisese în mod expres; ea, este teribil de spus, chiar și-a scos sabia pe care El îi poruncise în mod expres să o pună în teacă. Toate acestea sunt sigure, dar această certitudine face și mai uimitor faptul că Biserica a găsit în persoana Întemeietorului ei un principiu etern pentru regenerarea ei. În persoana și învățătura lui Iisus Hristos există un anumit sens profund, care era, ca să spunem așa, mai înalt decât creștinismul actual (actual) din toate epocile. Simpla reprezentare a persoanei Întemeietorului Bisericii Creștine, în chiar forma în care a fost înfățișat de evangheliști, fără amestecul de contururi false, care au fost adăugate imaginii sale prin prostia umană sau voința rea, a fost și va fi întotdeauna cauza Reînnoirii vieții bisericești. Aceasta este trăsătura caracteristică și exclusivă a creștinismului.”

Războaiele religioase, masacrele ereticilor și incendiile Inchiziției nu sunt urmași naturali ai religiei Mântuitorului; ele sunt o denaturare grosolană, criminală a acesteia, o insultă gravă, o batjocură a iubirii atotiertătoare a Fiului lui Dumnezeu Răstignit pentru lume. Creștinismul, ca religie impregnată de spiritul blândeții, iubirii și milei evanghelice, urăște în mod organic orice violență, mai ales violența în numele lui Dumnezeu, care, după cuvintele Evanghelistului Ioan, este iubirea Însăși. Când cei înflăcărați și zeloși peste rațiune Iacov și Ioan, ofensați de lipsa de respect a samaritenilor față de Învățătorul lor [\[1\]](#), au spus: „Doamne, vrei să poruncim să se pogoare foc din cer și să-i distrugă, cum a făcut Ilie?” - Iisus Hristos, întorcându-se către ei, le-a interzis și le-a spus: „Nu știți ce fel de duh sunteți, căci Fiul Omului n-a venit să distrugă suflete, ci să le mântuiască.” Și s-au dus în alt sat. În pilda neghinei citim: „Împărăția cerurilor este asemenea unui om care a semănat neghină bună în ogorul său. Dar pe când dormeau oamenii, a venit vrăjmașul lui și a semănat neghină printre grâu și s-a dus. După ce a răsărit firul și a dat rod, atunci a apărut și neghina. Atunci slugile stăpânului casei au venit la el și i-au zis: „Doamne, n-ai semănat sămânță bună în ogorul tău? De unde a venit ea?” El le-a zis: „Un vrăjmaș al oamenilor a făcut lucrul acesta.” Atunci slugile au zis: „Vreți să mergem să o strângem?” Dar el a zis: „Nu, ca nu cumva, strângând neghina, să smulgeți și grâul împreună cu ea; ci lăsați-i să crească amândouă împreună până la seceriș.” (Matei 13:24-30)

După pasajele din Evanghelie citate mai sus, cred că este inutil să explic că religia creștină ca atare nu ar trebui condamnată pentru crimele și nebunia comise de falșii ei prieteni autoprocamați, fanatici împietriți. Nepăsarea monotonă și răutatea posomorâtă pot arunca un văl întunecat de fanatism și superstiție peste fața luminoasă a Mântuitorului, dar acest lucru nu va diminua câtuși de puțin frumusețea Lui divină; trebuie îndepărtat cu grijă vălul nepotrivit, curățat fața de funingine și praf superficial, dar în niciun caz să ștergem imaginea în sine, care încântă inimile celor mai buni oameni cu bunătate, blândețe și puritate cerească.

Cântăriți imparțial rolul religiei evanghelice în istoria ultimelor nouăsprezece secole și veți fi uimiți de cât de mult a făcut pentru omenire. Ce amprentă de neșters a lăsat asupra întregii noastre civilizații, asupra moralei, obiceiurilor, legislației, științei și artei noastre. Cât de mult a schimbat moral în bine, a înnobilit omenirea; câtă căldură a adus în viață! Milioane de oameni au tras din ea puterea de a trăi în numele binelui și adevărului; și-au adus cele mai bune sentimente și gânduri la altarul ei și au găsit cea mai mare bucurie în slujirea ei. Oare a secat cu adevărat forța ei dătătoare de viață, s-a uscat brusc izvorul care a potolit setea spirituală a sute de generații și va fi luat locul Evangheliei de o enciclopedie a științelor? Este știința capabilă să înlocuiască religia ca ghid al omului în depărtarea luminoasă a viitorului? Aceasta este o întrebare serioasă; este criminal să o decidem cu inima ușoară: o greșeală poate duce la o tristă catastrofă. Vom examina acest aspect din punct de vedere istoric: ce forțe au impulsionat predominant umanitatea în mișcarea sa înainte până în prezent, ce idealuri supreme sunt prezentate lumii noastre acum și poate fi implementarea lor rezultatul exclusiv al mișcării intelectuale, al acumulării de cunoștințe, al dezvoltării, al perfecționării creierului sau va fi mai degrabă un produs al progresului religios, etic, al culturii inimii?

Viața lumii în diversele sale sfere și manifestări prezintă o imagine generală a unei dezvoltări lente, dar treptate, revelația forțelor inerente bazei naturii însăși. Așa cum deasupra capetelor noastre, în spațiul aerian nemărginit, apar și se aprind lumi noi pentru a înlocui sorii decolorați și învechiți, tot așa în cele mai adânci ascunzișuri ale inimii umane, se dezvăluie și se nasc noi idealuri pentru a înlocui obiectivele învechite și realizate. Aspirațiile mărunte, personale ale oamenilor se schimbă rapid, amintind de pestrița capricioasă a unui caleidoscop; dar deasupra acestor nevoi și preocupări private, actuale, umanitatea, în fiecare epocă separată, are obiective comune speciale, a căror strădanie menține forțele spirituale ale societății într-o stare tensionată, iar cu cât trec mai multe secole peste capul unei persoane, cu atât aceste obiective comune, idealurile sale supreme, devin mai largi, mai sublime, mai universale.

În zorii vieții culturale, atenția omului este în întregime absorbită de lumea exterioară, fizică. Copleșit de masa impresiilor primite din exterior, geniul filosofic al popoarelor, asemenea unui copil aflat la începutul activității mentale, la început este vag conștient de personalitatea sa, nu se distinge de natura înconjurătoare. Curiozitatea minții este îndreptată exclusiv spre rezolvarea enigmei existenței universului. Toată filosofia greacă, de la Thales la Socrate, rezolvă întrebarea esenței lumii. Din ce constă totul, din ce a apărut totul, în ce se rezolvă totul în cele din urmă? - acesta este subiectul principal al viziunii antice asupra lumii. Apa, aerul, focul, toată materia infinită sunt la rândul lor recunoscute ca o esență neschimbată în fenomenele în schimbare. Și abia după ce a examinat această întrebare din toate părțile, filosofia își propune o sarcină nouă, mai dificilă,

transferându-și atenția asupra omului. „Gândirea filosofică”, spune Bauer, „se îndreaptă spre lumea interioară și începe să studieze miracolele care se petrec în domeniul vieții spirituale abia atunci când ochiul său a reușit deja să privească îndeaproape cursul etern identic al corpurilor cerești și fenomenele în continuă schimbare ale lumii fizice din jurul nostru.”

Socrate a fost cel care a deschis o nouă eră în istoria gândirii umane. Socrate a fost primul care a separat filosofia de natura fizică și i-a deschis tărâmul spiritual. Înainte de Socrate, ei au învățat: „Cunoaște lumea exterioară din jurul tău”; Socrate a început să învețe: „Cunoaște-te pe tine însuși”. Acesta a fost un pas uriaș înainte, dar nu te puteai aștepta la o clarificare completă a problemei puse imediat. Evoluția are loc treptat; totul vine la timpul său și chiar și geniul filosofic nu face salturi. După ce a pătruns adânc în sine, Socrate a putut observa doar o latură a naturii spirituale a omului - cunoașterea. El nu bănuia încă viața complexă, ascunsă a inimii, presupunând că oamenii sunt răi și înșelători din ignoranță. „Cine cunoaște cu adevărat frumosul va acționa și în conformitate cu acesta”, spune Socrate. Ne-am dori să fie așa, dar amărăciunea experienței ne convinge constant că între cunoașterea virtuții și o viață în conformitate cu ea se află un drum lung. Pentru a ajunge la vârful dorit, călătorul, pe lângă cunoașterea terenului, are nevoie de o dorință fermă de a depăși toate dificultățile căii și de un corp sănătos, experimentat în mers. La fel este și pe drumul spre culmile virtuții. Nu este suficient să ai gânduri înalte, pentru a înțelege clar sensul binelui - este nevoie și de o voință antrenată într-un anumit fel, care să transpună idealurile noastre în realitate, să le pună în aplicare. Pentru Socrate, virtutea părea ceva exterior în raport cu omul; el credea că virtutea, la fel ca aritmetica, cititul, scrisul, poate fi învățată. Datorită noutății întrebării pe care a pus-o prima dată, Socrate nu a fost capabil să înțeleagă brusc că virtutea este rodul unei îndelungate munci interioare, rezultatul unei lupte persistente cu instincte înnăscute grosolane. Au fost necesare secole pentru ca omenirea să înțeleagă acest lucru, iar atunci buzele apostolului au proclamat: „Îmi place legea lui Dumnezeu după omul dinăuntru; dar văd în mădularele mele o altă lege care se luptă împotriva legii minții mele” (Romani 7, 22-23).

Datorită faptului că atenția antichității era concentrată în primul rând asupra lumii exterioare, că semnificația înaltă a personalității nu fusese încă recunoscută, iar idealurile supreme ale popoarelor culturale antice în raport cu omul erau de natură externă. Cei mai marcanți exponenți ai culturii antice au fost Grecia și Roma, așa-numita lume antică, și vedem că vasta arie de interese spirituale diverse pentru această lume este aproape inexistentă: întrebări despre demnitatea omului, despre drepturile individului, despre fraternitatea popoarelor și multe alte lucruri similare, dacă sunt atinse accidental, sunt întotdeauna în treacăt și niciodată aduse în prim-plan. Scopul final al aspirațiilor lumii antice era cultul frumuseții fizice și al forței musculare brute. Esteticianul grec își dedica

puterea primei, mândru conducător al lumii, romanul, îl servea pe al doilea. Grecul venera frumusețea corpului, îl onora și îl venera numai pe acesta. Mitologia greacă este plină de aventuri scandaloase și revoltătoare ale zeităților olimpice, dar va oferi o lungă serie de imagini, încântătoare prin perfecțiunea formelor plastice. Geniul grecului, uimitor prin strălucirea sa multifacetată, s-a exprimat cel mai clar în sculptură. Dala lui Phidias, Praxiteles, Polyclet și a altora atinge apogeul frumuseții, rămânând un model etern, de neatins pentru urmași. Este imposibil să mergem mai departe.

Romanul nu era artist; el considera arta o podoabă a vieții de zi cu zi. Puternic și puternic, el prețuia forța mai presus de frumusețe. Cele mai îndepărtate națiuni s-au închinat în fața puterii sale, iar Roma a crescut, s-a îmbogățit și s-a împodobit în detrimentul țărilor cucerite. Roma era capitala lumii; măreția și puterea sa erau idealul după care trăia romanul antic și căruia i-a sacrificat totul. Dar ambele idealuri - perfecțiunea frumuseții fizice și triumful forței brute, musculare - fuseseră în sfârșit atinse. Acropola strălucea de o frumusețe fără precedent, minunată; cuvântul Romei era lege pentru periferiile îndepărtate ale pământului. În ce scop trebuia lumea antică să trăiască acum? Nu exista nicio idee nouă care să cucerească puternic societatea; iar cea veche își supraviețuise timpului. Fără un ideal inspirator, chiar și de un standard josnic, omul nu poate trăi; vitejia națională piere, societatea se dezintegrează. Nici lumea antică, greco-romană, nu putea continua să existe. A venit momentul în care fundațiile șubrede ale Romei s-au prăbușit și Imperiul Roman a încetat să mai existe. A căzut, a trebuit să cadă, deoarece idealurile care o inspirau erau temporare, iar când puterea lor se epuiza, nu mai avea cu ce să trăiască. Pentru a reînvia organismul decrepit, era necesar să i se insufflă o nouă forță. Era necesar să se găsească noi începuturi pentru viața spirituală a omenirii. Pe ruinele lumii antice, o nouă civilizație putea apărea și înflori, dar pentru aceasta era nevoie de o nouă idee și vedem că noi idealuri sunt puse la temelia civilizației emergente. Lumea antică căuta frumusețea fizică; venera forța fizică; oamenii noii ere caută frumusețea spirituală, venerau puterea morală. Acum centrul de greutate din exterior este transferat în interiorul omului. Spiritul omului este recunoscut ca sursă a vieții sociale, politice și a întregii vieți istorice. Înălțarea inimii umane, perfecționarea morală și creșterea spirituală a individului devin sarcina principală a societății; orice altceva este de importanță secundară. „Căutați mai întâi Împărăția lui Dumnezeu și dreptatea Lui și toate aceste lucruri vi se vor da pe deasupra, vi se vor veni de la sine”, spune Evanghelia. Prin „împărăția lui Dumnezeu” se înțelege viața perfectă pe pământ, o viață întemeiată nu pe stăpânirea violenței, a egoismului grosolan, ci pe principiile iubirii universale, ale dreptății complete și ale recunoașterii tuturor drepturilor legitime ale individului. Venirea acestei „împărății” este condiționată de renașterea morală a omului, de reînnoirea întregii sale ființe interioare. „Adevărat, adevărat vă spun”, i-a spus Iisus Hristos lui Nicodim, „că dacă cineva nu se naște din nou, nu poate vedea Împărăția lui

Dumnezeu” (Ioan 3:3). În alt loc, Iisus Hristos a spus: „Împărăția lui Dumnezeu nu vine cu priviri de la om, și nu se va zice: «Uite-te aici!» sau «Uite-te acolo!» Căci iată, Împărăția lui Dumnezeu este înăuntrul vostru” (Luca 17:20-21). Acesta este un ideal nou; nu un ideal temporar, ci unul etern. Idealurile Greciei și Romei antice puteau fi depășite, motiv pentru care lumea antică a căzut. Noul ideal indicat de creștinism nu are limite; nu poate fi atins. „Fiți desăvârșiți, precum Tatăl vostru care este în ceruri este desăvârșit” (Matei 5:48) - acesta este legământul Mântuitorului cu oamenii. Acest legământ este garanția viitorului nesfârșit al civilizației noastre. Noua cultură, în chiar spiritul creștinului, în capacitatea sa inepuizabilă de a se perfecționa, va găsi întotdeauna o sursă pentru reînnoirea și dezvoltarea sa ulterioară. Înaintea ochilor noștri se desfășoară acum aproape două mii de ani din istoria creștinismului; privirea noastră este acum capabilă să îmbrățișeze și să măsoare procesul intern, consecvent al dezvoltării sale, gradul influenței sale puternice asupra conștiinței și vieții omenirii și vedem că creștinismul este departe de a exprima încă întregul conținut al gândirii sale, nu și-a spus ultimul cuvânt. Pentru a realiza Împărăția lui Dumnezeu pe pământ, omenirea mai are în față o muncă lungă și persistentă asupra sa, asupra perfecționării, a educației morale a inimii. Evanghelia a trezit multe sentimente bune, a atins corzi în inima omului necunoscute lui, a extras din ele sunete de o frumusețe fermecătoare și o putere irezistibilă, dar aceste sunete nu s-au contopit încă într-un acord puternic, într-un imn al iubirii și adevărului triumfător.

Dacă știința dorește să înlocuiască religia, trebuie să-și asume obligațiile și, cerând preferință pentru sine, este obligată să ofere omenirii mijloace mai puternice, pentru a indica o cale mai rapidă către realizarea scopurilor finale ale vieții decât o face religia. Și știința se recunoaște cu încredere capabilă de acest lucru. Ea proclamă solemn că numai cunoașterea poate conduce omenirea către un viitor mai bun. „Dacă vrem să clarificăm condițiile de care depind succesele civilizației moderne”, spune Buckle, „trebuie să le căutăm în istoria acumulării și diseminării cunoștințelor intelectuale. Fenomenele fizice și principiile morale, desigur, produc uneori o dezordine considerabilă în cursul general al lucrurilor, dar în decursul timpului ele revin la ordine și echilibru și astfel lasă legile intelectuale libere să acționeze independent de acești agenți inferiori, secundari.” O astfel de afirmație decisivă se bazează pe opinia că dezvoltarea enormă care are loc în civilizația noastră este în principal o mișcare intelectuală și că progresul moral al societății depinde direct de creșterea cunoașterii. Dar a raționa în acest fel înseamnă a nu cunoaște inima omului, a nu înțelege ce este chemată să facă știința și ce poate oferi. Domeniul științei este vast; dacă vreți, nesfârșit; Sarcinile sale sunt mărețe. A făcut atât de mult și va face atât de mult pentru umanitate, încât însuși numele său ar trebui să fie sacru pentru oamenii raționali; - dar forța motrice a progresului cultural nu este intelectul, iar educația singură nu îmbunătățește morala. Știința lărgeste orizontul mental al omului, îi

dezvoltă puterile intelectuale, sporește puterea noastră asupra naturii, dar nu poate reînvia spiritual omul, nu-l poate ridica moral fără ajutorul religiei. Părăsind calea raționamentului lung, amintiți-vă cel puțin de panamezii francezi: senatori, membri ai parlamentului, redactori ai unor ziare influente - toți oameni cu cunoștințe vaste, mari abilități și, în general, o bandă de escroci. Regretabil, dar firesc. Inima omului este agitată de aceleași pasiuni, fie că este vorba de inima unui gânditor avansat sau a ultimului muncitor cu ziua. Un simplu pescar galileean analfabet poate fi superior moral unei duzine de filosofi, personalități ale științei. Comparați, de exemplu, caracterul moral al lui Bacon din Verulam - tatăl păianjenului experimentat - cu sclavul negru înfățișat în „Coliba unchiului Tom” și veți vedea că educația poate schimba formele răului, le poate face mai rafinate, dar a distruge răul, a înnobila morala - acest lucru nu este dat educației. Nu este treaba științei să conducă oamenii la realizarea Împărăției lui Dumnezeu pe pământ prin reînnoirea inimii.

Totuși, știința ar putea fi capabilă să creeze un viitor luminos pentru umanitate prin alte mijloace. Prin clarificarea legilor după care există universul, prin descoperirea mijloacelor de influențare a forțelor inerente materiei, știința ne oferă o putere enormă asupra naturii. A fost o vreme când omul tremura în fața fiecărui fenomen teribil al naturii; acum el este stăpânul său. Știința a transformat soarele într-o presă de tipar, a înșelat valul, a răsucit vântul violent, a valorificat aburul pentru a lucra, a pus un fermoar la geanta poștașului; burghiele cu diamant pătrund în adâncurile rocilor, extrag apă în deșertul înăbușitor; ciocane gigantice aplatizează jucăuș bucăți de metal; telegraful, telefonul, telescopul* au distrus spațiul; analiza spectrală a determinat compoziția planetelor; mii de fabrici, cu un consum relativ nesemnificativ de forță musculară, îndeplinesc lucrări la care titanii mitologici nu au visat niciodată. Dacă oamenii lumii antice, contemplând viitorul, și-ar fi putut imagina ce face știința acum, ar fi decis că epoca de aur la care au visat întotdeauna poezii lor a sosit. Dar cu toate aceste cuceriri ale minții, pământul făgăduit încă zboară în fața noastră ca un miraj. Ignoranța profundă a maselor, munca excesivă, sărăcia strigătoasă alături de trândăvie și extravaganta sunt resimțite nu mai puțin dureros în epoca electricității și a aburului decât în epoca barbariei crude. „Azilurile și închisorile sunt tovarăși obișnuiți ai progresului științific”, spune Henry George, „ca palate luxoase și magazine magnifice. În capitalele zgomotoase, pe străzile acoperite cu asfalt și iluminate de sori electrici, noi, ca peste tot, întâlnim fețe epuizate, posomorâte, furioase. În mijlocul celei mai mari acumulări de bogăție, oamenii mor de foame, iar copiii bolnavi sug sânii ofiliți ai mamelor lor. Peste tot, setea de profit și venerația bogăției indică puterea fricii de nevoie. Tragedia parabolei evanghelice despre bogatul și Lazăr nu și-a pierdut nici astăzi arzătoarea.”

„La ce bun omului Prometeu să fi primit foc din cer și să-l fi făcut slujitor al său, ca spiritele pământului și ale aerului să-l asculte”, întreabă faimosul om de știință

Huxley, „dacă vulturul speranței îi va sfâșia pentru totdeauna măruntaiele și îl va ține în pragul distrugerii totale?” „Nu mă tem să exprim opinia”, spune el, „că, dacă nu există nicio speranță de îmbunătățire semnificativă a stării celei mai mari părți a familiei umane; dacă este adevărat că dezvoltarea cunoașterii, care are ca rezultat dobândirea unei puteri mai mari asupra naturii și bogăția oferită de putere, nu vor modifica în niciun fel intensitatea nevoilor și răspândirea lor, cu toată degenerarea fizică și morală care o însoțește, în masele de oameni, aș saluta cu bucurie apropierea unei comete îndrăznețe, care, spălând întreaga poveste, i-ar pune un sfârșit dorit.”

„Această uniune a sărăciei cu progresul”, a observat Henry George, „este marea enigmă a timpului nostru. Este faptul central din care decurg acele dificultăți industriale, sociale și politice care chinuie lumea și împotriva cărora oamenii de stat, filantropii și educatorii luptă în zadar. Din ea se ivesc acei nori care întunecă viitorul celor mai progresiste și independente națiuni. Este enigma pe care sfinxul sorții a pus-o pentru civilizația noastră și pe care a nu o rezolva înseamnă a pieri. Atâta timp cât întreaga creștere a bogăției, care se numește progres material, este cheltuită doar pentru formarea unor averi vaste, pentru creșterea luxului și pentru accentuarea contrastului dintre Casa Abundenței și Casa Lipsei, atâta timp progresul poate fi considerat real și durabil.” Trebuie să apară o reacție. Este necesar să se reînnoiască forțele motrice ale civilizației, să se introducă în viață factori noi în afară de cunoaștere. Știința, care a promis să recreeze pe pământ regatul adevărului și egalității supreme, trebuie declarată falimentară în acest sens. În loc să se unească sub comanda cerului pentru a lupta împotriva dușmanului comun - împărăția întinericului și a neadevărului, oamenii cu steagul științei în mâini luptă pentru pradă. Motto-ul principal al vieții a devenit: „cine poate, roade pe cine”. După cum se spune în Biblie despre Ismael: „mâinile unuia împotriva tuturor și toți împotriva unuia” (Gen. 16:12). Fiecare pentru sine și pentru sine, adică ostilitate universală, neîncredere reciprocă, iritare, amărăciune și nicăieri pace, dreptate, milă și iubire. Dușmanul cade, cu atât mai bine: în luptă rasa umană se perfecționează. Mila este o crimă, pentru că îi sacrifică pe cei puternici celor slabi, iar pe cei bogați în spirit și trup - celor leneși și fragili. Știința mișcă lumea, spune, iar legea aspră, inexorabilă a luptei pentru existență domnește asupra lumii. Consecința logică a acestei viziuni asupra vieții, a factorilor civilizației este nietzscheanismul.

Nietzsche este un gânditor german original, strălucit, un om cu mari și versatile talente. Este critic, poet, filolog și, în final, filosof. Tema principală a activității sale filosofice literare este o luptă aprigă, deschisă, împotriva creștinismului. Nietzsche consideră că răul vieții moderne, toate dezastrele civilizației noastre provin din faptul că ne-am supus exigențelor evanghelice ale iubirii, blândeții, milei. În opinia sa, o perspectivă strălucită se va deschide în fața umanității doar atunci când aceasta se va elibera de lanțurile morale impuse de Iisus Hristos.

Dați-i omului o libertate deplină de acțiune, spune Nietzsche; eliberați-l de fantomele goale ale conștiinței, ale pasiunilor - și veți fi uimiți de puterea forțelor pe care le-a etalat. Zeci, sute, poate mii de oameni slabi vor muri, vor fi zdrobiți în luptă, dar învingătorul, după ce s-a săturat de sudoarea și sângele lor, se va cățăra peste cadavre ca pe trepte și va pune temelia unei noi rase de ființe. Aceasta nu va mai fi doar un „om”, ci un „Uebermensch”, un „supraom”.

Filosofia Cerșetorului este completarea teoriei lui Darwin. Conform lui Darwin, întreaga scară lungă a ființelor vii, începând cu cel mai inferior organism și terminând cu cel mai superior - omul, este un lanț neîntrerupt de tranziție de la o specie la alta. Prin intermediul luptei pentru existență, deoarece există întotdeauna mai multe guri de hrănit decât hrană, organismele se îmbunătățesc constant: doar cele mai puternice exemplare, cele mai bine adaptate la luptă, supraviețuiesc, în timp ce restul sunt exterminate sau mor ele însele din cauza lipsei de hrană. Fiecare avantaj accidental al legilor eredității este atribuit organismului. De-a lungul secolelor, o specie sau alta de animal acumulează atât de multe trăsături distinctive încât se formează un tip nou, mai perfect. Aceeași poveste se repetă cu ea. Selecția naturală a celor cel mai bine adaptați la lupta pentru viață și legea eredității nu le întrerup munca nici măcar un minut. Îmbunătățindu-se în acest fel, lumea organică a dezvoltat în cele din urmă tipul uman. O astfel de teorie (chiar dacă lăsăm deoparte problema justiției sau eronării prevederilor sale fundamentale) este nedemonstrată. Cerșetorul și-a făcut osteneala să o termine, să pună punctul pe „i”. Dacă omul este legat direct de maimuță printr-un lanț lung de specii dispărute, descendente din el, iar maimuța, la rândul ei, din alte organisme inferioare, atunci de ce ne oprim la om? Nu acum, nu mâine, nu peste o sută de ani, ci într-o zi trebuie să apară o creatură, chiar mai adaptată la viață, chiar mai perfectă decât omul. A conduce omenirea pe această cale, unde la sfârșit se văd titani, semizeii, este o sarcină atât de mare, crede Nietzsche, de dragul căreia nu merită să ne jenăm prin cerințele religiei, moralei, conștiinței, datoriei. Cu cât se comite mai mult rău, cu atât se va manifesta mai multă forță, energie - cu atât mai repede va apărea „supraomul”... „Fiți fermi”, le transmite Nietzsche discipolilor săi, „nu vă lăsați pradă milei, compasiunii, iubirii, zdrobiți-i pe cei slabi, ridicați-vă mai sus peste cadavrele lor; sunteți copii ai unei rase superioare; idealul vostru este «supraomul».

O teorie teribilă! Nu cei mai buni triumfă, ci cei mai puternici și mai lacomi. Bunătatea, iubirea și adevărul trebuie să se despartă și să facă loc violenței, nerușinării și viciului. Dionisie, tiranul din Siracuza, Irod cel Mare, Nero, Cezar Borgia - aceștia sunt exponenții ideilor nietzscheene. Unde este fericirea tuturor membrilor familiei umane promisă de știință, unde este triumful celor mai înalte principii ale adevărului? Unde este altruismul universal? De ce știința nu aduce o îmbunătățire a moralei odată cu progresul material; de ce nu dezrădăcinează

răul? Din păcate, aceasta nu este treaba ei. Cauzele răului sunt de natură morală, iar știința este neputincioasă împotriva răului moral. Poate zdrobi o piatră, poate aplatiza o bucată de metal, dar nu îi este dat să înmoaie o inimă împietrită și nesimțită. Toate invențiile sale zgomotoase, gloria secolului nostru, sunt mici în scopul lor interior, nesemnificative în scopurile pe care le servesc. Rolul lor de serviciu se reduce, în cea mai mare parte, la promovarea exclusiv a progresului material: creșterea puterii omului asupra forțelor naturii, acumularea de bogății și confortul exterior al vieții. Apostolii și filozofii, predicând fraternitatea națiunilor și proclamând drepturile omului, și-au îndeplinit cu succes înalta misiune chiar și fără fire de telegraf și telefon; milioanele de fire care au acoperit întregul glob cu o pânză în zilele noastre servesc în primul rând escrocheriilor bursiere și discuțiilor din ziare despre jocul politic al liliputanilor morali. Într-un cuvânt, cunoașterea, știința este un instrument care poate fi atât benefic, cât și distructiv, în funcție de modul în care îl folosim. Știința, de exemplu, a inventat praful de pușcă, iar chinezii iubitori de pace, separați de zidul său de restul lumii, au folosit-o timp de secole pentru distracție, făcând artificii din ea [21]; iar europeanul militant, care din culmea culturii sale îi disprețuiește atât de mult pe chinezii înapoiați, a adăugat arme, tunuri și grenade la praful de pușcă, cheltuiește miliarde pentru fabricarea lor și, prin intermediul invențiilor lui Schwartz, Shapso, Berdan, Mauser, Lebed, Martini, Armstrong, Nordenfelt, Hotchkiss, Maxim, Krupn și alții, cărora le este legiune, extermină milioane dintre frații săi. Dacă comparăm cantitatea de praf de pușcă, dinamită și piroxină cheltuită în asedii și bombardamente pentru a distruge locuințele umane pașnice, cu cantitatea acelorași explozibili folosiți pentru îmbunătățirea căilor de comunicație în scopul apropierii pașnice a popoarelor: pentru a săpa tuneluri, pentru a lărgi trecătorile înguste de munte, pentru a îndepărta stâncile, pietrele și recifele periculoase subacvatice, atunci, din punctul de vedere al dezvoltării morale a omenirii, ce trist certificat va trebui să i se elibereze Europei culturale! Educația științifică singură nu va face decât să antreneze mintea, iar dacă omul este prin natura sa o personalitate prădătoare, atunci educația nu face decât să-i ascute dinții și să-i ascute ghearele. Rațiunea servește la pregătirea și cultivarea solului cucerit de alte forțe. Rațiunea este o forță executivă, dar puterea legislativă, forța călăuzitoare aparține inimii. Evanghelia secolului al XIX-lea proclama: „din inimă ies gândurile, atât cele bune, cât și cele rele”. Divinul cercetător al inimii, Mântuitorul Hristos, a fost primul care a arătat lumii că singura sursă a vieții sociale este spiritul omului și că, cu cât acesta este mai perfect, cu atât mai perfect va fi tot ceea ce este creat de el. Dacă vrei ca viața din jurul tău să se schimbe, spune creștinismul, schimbă-te pe tine însuți, educă-ți inima. Viața frățească, iubitoare, Împărăția lui Dumnezeu pe pământ sunt posibile; doar că trebuie căutate nu undeva în jur, nu în ceva exterior, ci în tine însuși, în inima ta. Inima nu este sfera de influență a științei, ci împărăția religiei. Este imposibil să insufli putere în natura morală a omului prin mijloace mecanice externe. Știința nu poate forța omul să-și schimbe voința. Frica sau

constrângerea îl pot face să renunțe la o acțiune rea, dar nu și la o voință rea, care este o mișcare interioară, nesupusă forței externe. Reînnoirea morală a omului este condiționată de supunerea voluntară față de o forță care posedă o asemenea atractivitate încât obligă conștiința, excită profund sentimentele și înclinațiile, cheamă la activitate tot ce este bun în ele și face posibilă triumful asupra inferiorității. Numai religia evanghelică poate fi o astfel de forță pentru umanitate. Evanghelia, vorbindu-ne despre Dumnezeu ca iubire Perfectă și Adevăr Absolut, despre atitudinea Sa față de lume și despre îndatoririle noastre față de ea, ne umple sufletul cu o închinare respectuoasă a Ființei Supreme, trezește în noi dorința de a deveni vrednici de iubirea Sa, evocă ascultarea de poruncile Sale ca o lege morală imuabilă. Creștinismul, și numai creștinismul, în numele Sfințeniei Supreme, care este Dumnezeu Însuși, încurajează neobosit omul să meargă tot mai departe în creșterea morală.

Prin urmare, concluzia generală este următoarea. Cel mai înalt ideal universal al întregii omeniri este idealul indicat de Evanghelie: Împărăția lui Dumnezeu. Calea către realizarea sa este reînnoirea morală a întregii naturi spirituale a omului, dezvoltarea unei concepții creștine asupra lumii, educarea voinței în spiritul iubirii și adevărului evanghelic. Forța motrice pe această cale este religia. O astfel de concluzie nu poate fi considerată în niciun fel umilitoare pentru știință, iar știința nu are niciun motiv să o conteste. Știința are propria sa sferă specială de activitate, de asemenea foarte respectabilă, fiecare succes în care este, în felul său, și un mare beneficiu pentru omenire. Aceste două sfere - atât sfera de influență a religiei, cât și sfera de influență a științei - cu o înțelegere corectă a problemei nu sunt nicidecum în contradicție una cu cealaltă: se completează reciproc. Și dacă există ciocniri între reprezentanții religiei și reprezentanții științei, acest lucru se explică printr-o tristă neînțelegere: incapacitatea de a înțelege limitele propriei competențe, dorința de a invada limitele altcuiva. Există o poveste medievală despre doi cavaleri care s-au duelat pe viață și pe moarte, acuzându-se reciproc de ceea ce fiecăruia li se părea o minciună evidentă. Se certau despre culoarea unui scut: unul spunea că scutul era alb; celălalt susținea că scutul era albastru. Disputa s-a izbucnit și s-a încheiat într-un duel, iar amândoi aveau dreptate. Scutul era vopsit diferit pe ambele părți: unul albastru, celălalt alb. Dacă cavalerii ar fi examinat scutul disputat nu dintr-o parte, ci din ambele, sau, dacă acest lucru ar fi fost imposibil din cauza pozițiilor pe care le ocupau, dacă fiecare ar fi fost de acord să recunoască faptul că a examinat obiectul doar din partea accesibilă lui și că era competent să vorbească doar despre o jumătate a scutului, neînțelegerea nu ar fi dus la un deznodământ sângeros, cavalerii nu ar fi rupt involuntar sulite într-un duel zadarnic, ci și-ar fi întins mâinile unul către celălalt în mod frățesc pentru a lucra împreună pentru binele comun.

Disputa dintre reprezentanții științei și religiei se explică printr-o neînțelegere similară. Atât știința, cât și religia tratează același subiect: enormul organism mondial în ansamblu și, în special, omul, care, în mijlocul universului nemărginit, reprezintă un fel de mică lume specială, izolată, independentă. Răspunzând cerințelor minții și inimii noastre, știința și religia ne luminează misterul lumii din două perspective diferite. Știința definește legile eterne, imuabile după care se desfășoară viața universului; descoperă și subordonează minții umane forțe ale naturii mereu noi, stabilește gradul de dependență externă, fizică a omului de mediul său; pe scurt, știința își propune să dea cel mai complet răspuns la întrebarea: cum trăiește lumea? Religia are o altă sarcină; ea răspunde la întrebarea: cum ar trebui să trăiască omul în lume? Ce relație ar trebui să aibă cu lumea și cu Cel Care este deasupra lumii? Învățătorul L-a întrebat pe Iisus Hristos: „Învățătorule! Ce trebuie să fac ca să moștenesc viața veșnică?” Cu aceeași întrebare, fiecare creștin se îndreaptă către religia stabilită de Mântuitorul, crezând cu tărie că nu numai că va găsi răspunsul de care are nevoie în învățătura Evangheliei, ci va dobândi și în strânsă, vie unire rugătoare cu Dumnezeu puterea morală necesară pentru ca fiecare acțiune, sentiment și cuvânt individual să ascundă un sens veșnic care dă dreptul la viață. Cu o astfel de înțelegere a sarcinilor religiei și științei și a delimitării sferelor lor de activitate, se poate vorbi despre contradicții între religie și știință și despre necesitatea înlocuirii uneia cu cealaltă?

Însăși calea către o viață cu sens veșnic nu a fost încă parcursă de omenire și, prin urmare, este mai mult decât ciudat să spunem că religia și-a depășit timpul și că știința trebuie să fie steaua călăuzitoare și forța motrice a civilizației ulterioare. Iisus Hristos spune în Evanghelia după Luca: „Cu ce voi asemana Împărăția lui Dumnezeu? Se aseamănă cu aluatul, pe care o femeie l-a luat și l-a ascuns în trei măsuri de făină, până când s-a dospit toată pâinea” (13:20-21). Vorbind în spiritul acestei pilde, trebuie adăugat că religia lui Hristos este la fel de necesară omenirii precum este aluatul făinii și, până când oamenii nu sunt cu toții impregnați de spiritul Evangheliei, creștinismul nu poate fi înlocuit cu nimic. La aceasta, probabil, se va obiecta că există un număr semnificativ de oameni cu motive de comportament mai înalte și o viață pură ca cristalul, care totuși își exprimă destul de deschis necredința în învățăturile religioase, negând fundamental influența acestora asupra vieții și comportamentului lor. Un reprezentant tipic al acestora poate fi celebrul om de știință francez Littré, „acest sfânt care nu crede în Dumnezeu”, așa cum l-a descris în mod potrivit un alt scriitor francez, Caro. Cum, s-ar putea întreba cineva, pot fi reconciliate aceste fapte cu ideea noastră despre religie ca centru al tuturor forțelor vitale care mișcă și reconstruiesc lumea socială modernă?

Explicația este foarte simplă. Religia creștină, în timpul celor nouăsprezece secole de existență, a lăsat o amprentă puternică și de neșters asupra unei lungi

serii de generații, asupra legilor și instituțiilor lor, asupra educației lor intelectuale și morale, asupra modului lor de gândire în general. Cu toții, indiferent de opiniile noastre religioase, suntem inconștient sub influența sa la fiecare pas, în fiecare minut al vieții noastre. O parte considerabilă a ideilor proclamate pentru prima dată lumii de către creștinism au devenit acum proprietate comună, iar adversarii creștinismului datorează tot ceea ce este pe bună dreptate mândru în întregime Evangheliei, deși nu recunosc acest lucru. Dar dacă norii ascund soarele, lumina zilei care ne înconjoară nu este încă originală, ci doar rezultatul unei lumini ascunse nouă. Când norii se vor risipi, atunci cerul se va lumina, va străluci în toată splendoarea sa, soarele va revărsa valuri de căldură și lumină, va răsări o zi senină, jubilantă.

Dar când se vor întâmpla toate acestea? Nimeni nu poate răspunde. Iisus Hristos spune că nu putem ști acest lucru; dar tocmai pentru că nu putem ști timpul venirii acestui ceas, nu numai că trebuie să fim mereu gata să-l întâmpinăm, așa cum stăpânul casei trebuie să fie mereu gata, așa cum fecioarele cu candelă trebuie să fie gata să-l întâmpine pe mire; ci trebuie să lucrăm și cu toată puterea care ne este dată pentru venirea acestui ceas, așa cum lucrătorii au trebuit să lucreze cu talanții care le-au fost dați. La întrebarea când va veni acest ceas, Marele Învățător îi îndeamnă pe oameni să lucreze cu toată puterea lor pentru venirea lui grabnică. Și nu poate exista alt răspuns. Nimeni nu le poate spune oamenilor când va veni ziua și ceasul Împărăției lui Dumnezeu, pentru că venirea acestui ceas nu depinde de nimeni altcineva decât de ei înșiși.

„Răspunsul este același”, spune un gânditor celebru, „ca răspunsul acelui înțelept care, la întrebarea unui trecător: «Este departe până la oraș?», a răspuns: «Du-te». Cum putem ști cât de departe este până la scopul de care se apropie omenirea, când nu știm cum se va îndrepta omenirea spre acest scop, de care depinde dacă să meargă sau nu, să se oprească, să-și modereze mișcarea sau să o intensifice. Tot ce putem ști este ce trebuie să facem noi, cei care alcătuim omenirea, și ce nu trebuie să facem pentru ca această Împărăție a lui Dumnezeu să vină; și cu toții știm asta. Evanghelia vorbește clar. Și merită să încetăm să facem ceea ce nu trebuie să facem; doar fiecare trebuie să înceapă să facă ceea ce trebuie să facă; doar fiecare dintre noi trebuie să trăiască cu toată lumina care este în noi, pentru ca acea Împărăție a lui Dumnezeu promisă, către care este atrasă inima fiecărui om, să vină imediat.”

Dobândirea Împărăției lui Dumnezeu este o faptă divino-umană, o consecință a acceptării și asimilării de către om a adevărului lui Dumnezeu, proclamat oamenilor.

Isus Hristos. Cu cât o persoană se apropie mai mult de Dumnezeu în inima sa, cu atât Împărăția lui Dumnezeu va deveni mai aproape de ea. Venirea Împărăției lui Dumnezeu, în măsura în care depinde de om, este așadar condiționată de educația creștină a voinței, educarea ei în spiritul iubirii și adevărului evanghelic.

II. Educația creștină a voinței

„Împărăția lui Dumnezeu este în voi.”

(Luca 17:21)

„Împărăția lui Dumnezeu se silbește, iar cei violenți o iau cu sila.”

(Matei 11:12)

„Împărăția lui Dumnezeu este în voi.”

(Luca 17:21)

„Împărăția lui Dumnezeu se silbește, iar cei violenți o iau cu sila.”

(Matei 11:12)

Omul este o creatură extrem de complexă. Se naște și trăiește cu o multitudine de impulsuri și nevoi, diverse atât prin calitatea lor, cât și prin intensitatea manifestării lor. Există nevoi trupesti, fiziologice și există nevoi spirituale: mentale, estetice și morale. Satisfacerea primelor creează viața vegetală, viața animală, viața fără exigențe spirituale, fără un ideal, fără aspirații înalte, în sens strict nici măcar viață, ci vegetație. Aceasta este o formă de viață rudimentară, inferioară.

Satisfacerea facultăților mentale permite unei persoane să-și găsească drumul în viață. Prin știință, cu mintea sa curioasă, cu fiecare nouă generație, o persoană ajunge să cunoască universul, arena activității sale, din ce în ce mai bine; își determină abilitățile mai precis și devine mai pricepută în controlul forțelor naturii. Dar asta nu este tot. O persoană nu este doar un spectator al dramei mondiale care are loc în fața sa. Este un actor, un participant direct la ea. Întrebarea despre cum va folosi puterile pe care le-a ajuns să le cunoască, ce rol va alege pentru sine: rolul unui erou nobil, al unui lucrător altruist pentru binele comun, al unui vulgar gol sau al unui egoist nesimțit - aceasta este o întrebare serioasă, fatală. Conștiința datoriei în sine nu dă puterea de a o îndeplini. Sursa tuturor

acțiunilor umane este voința sa, iar pentru ca o persoană să aleagă cu adevărat calea rațională, adevărată a vieții pe care a realizat-o, recunoașterea minții nu este suficientă, ci este nevoie de o ispravă, de o mișcare interioară a voinței. Satisfaceți nevoile inimii în mod corespunzător; Dă inimii o sarcină care să o captiveze și să o încânte; pune-i în față un ideal care să supună voința omului doar prin farmecul măreției sale - și vei primi viața așa cum ar trebui să fie și poate fi. Anormalitatea vieții din jurul nostru, fundalul ei sumbru și lipsit de bucurie se explică exclusiv prin ignorarea nevoilor inimii, sunt rezultatul unei voințe umane corupte, rele. Prin urmare, s-ar părea că știința educației corecte a voinței ar trebui să aibă cea mai largă aplicare printre noi, ca știință fundamentală a vieții. Între timp, „cel mai surprinzător lucru dintre toate”, spune un scriitor francez, „este că oamenii sunt conștienți de nevoia de profesori și cunoștințe în orice altceva; acolo depun anumite eforturi; doar știința vieții nu o studiază și nu vor să o studieze”. Vedeți cum părinții se preocupă de dezvoltarea fizică și mentală a copiilor și cât de puțin gândesc, cât de puțin le pasă în adâncul sufletului de educația lor morală. Câtă atenție, anxietate și grijă într-o privință și ce indiferență uimitoare, calm detașat în alta! Ei urmăresc fiecare fereastră deschisă din camerele copiilor; protejează cu grijă copiii de cea mai mică umezeală și de curentul de aer abia sesizabil; cu fiecare oră, ca pe un medicament, le dau mâncare și îi pun la culcare, devin atenți la răgușeala și tusea abia auzite la copii; urmăresc cu nerăbdare ușoara creștere a temperaturii copilului. Copiii încep să învețe - la dispoziția lor se află tot felul de materiale didactice premium, metode de predare îmbunătățite; guvernanți, tutori, părinții înșiși monitorizează fiecare pregătire a lecției. Oare părinții și educatorii acordă măcar o sutime din aceeași atenție preocupărilor legate de educația morală a copiilor? Dacă un copil crește puternic, ce îi îngrijorează și îi supără mai mult pe părinți: corupția morală prematură a sufletului copilului sau dezvoltarea lentă, prea târzie a minții? Când un copil ia fiecare kilogram în greutate și instinctele josnice încep să apară, Supt cu laptele mamei sale și absorbit din atmosfera morală a creșei care îl înconjoară, când cu fiecare cuvânt nou începe să afișeze tot mai multă lăcomie, înșelăciune, viclenie și alte vicii inerente copiilor noștri, atunci primele semne de corupție morală a copilului provoacă în casă măcar o urmă din agitația care este de obicei provocată de primele simptome ale bolilor copilăriei: rujeolă, crupă, scarlatină sau difterie? Se depun eforturile necesare pentru a găsi cauzele infecției morale și se efectuează o dezinfecție morală atentă, așa cum se întâmplă de obicei în cazul bolilor epidemice ale copiilor? Să trecem de la copii la tineret. Cu numărul mare de tot felul de societăți și cercuri în rândul tinerilor studenți care promovează dezvoltarea fizică și autoeducația științifică și artistică, cunoaștem măcar câteva cercuri estetice al căror scop este promovarea autoeducației morale? Toate acestea sunt întrebări la care realitatea oferă răspunsuri de o amărăciune deprimantă. De ce lucrurile stau așa nu este greu de explicat. În economia politică se recunoaște ca lege că cultivarea pământului începe întotdeauna cu zone mai puțin productive, dar mai ușor de

lucrat, și apoi trece la soluri mai fertile, care necesită însă mai multă muncă și cheltuieli mai mari pentru a le aduce într-o stare cultivată. Același lucru îl vedem și în domeniul educației. Și aici se începe de obicei cu studiul fenomenelor cele mai puțin complexe, cele mai puțin abundente în consecințe importante, în sensul impactului lor asupra acțiunilor noastre și, poate, abia în viitor se va trece la fenomene esențiale, fundamentale, care necesită mai multă atenție și mai multă muncă, dar au și un efect mai benefic asupra vieții. Fără îndoială, este mai ușor să întărești organismul fizic al unui copil, să-l faci puternic, rezistent, agil, să îmbogățești mintea elevilor cu cunoștințe versatile, să dezvolți în ei gustul pentru elegant, decât să dezvolți din ele un caracter moral complet, să le îndrumi voința. dar zone mai ușor de lucrat și apoi se trece la soluri mai fertile, dar care necesită mai multă muncă și cheltuieli mai mari pentru a le aduce la o stare culturală. Același lucru îl vedem și în domeniul educației. Și aici se începe de obicei cu studiul fenomenelor cele mai puțin complexe, cele mai puțin abundente în consecințe importante, în sensul impactului lor asupra acțiunilor noastre și, poate, abia în viitor se va trece la fenomene esențiale, fundamentale, care necesită mai multă atenție și mai multă muncă, dar au și un efect mai benefic asupra vieții. Fără îndoială, este mai ușor să întărești organismul fizic al unui copil, să-l faci puternic, rezistent, agil, să îmbogățești mintea elevilor cu cunoștințe versatile, să dezvolți în ei un gust pentru elegant, decât să dezvolți din ele un caracter moral complet, să le îndrumi voința. dar zone mai ușor de lucrat și apoi se trece la soluri mai fertile, dar care necesită mai multă muncă și cheltuieli mai mari pentru a le aduce la o stare culturală. Același lucru îl vedem și în domeniul educației. Și aici se începe de obicei cu studiul fenomenelor cele mai puțin complexe, cele mai puțin abundente în consecințe importante, în sensul impactului lor asupra acțiunilor noastre și, poate, abia în viitor se va trece la fenomene esențiale, fundamentale, care necesită mai multă atenție și mai multă muncă, dar au și un efect mai benefic asupra vieții. Fără îndoială, este mai ușor să întărești organismul fizic al unui copil, să-l faci puternic, rezistent, agil, să îmbogățești mintea elevilor cu cunoștințe versatile, să dezvolți în ei un gust pentru elegant, decât să dezvolți din ele un caracter moral complet, să le îndrumi voința.

În căutarea adevărului etern

Și frumusețe spirituală,

și acesta din urmă este principalul lucru la o persoană. Înțeleptul roman Epictet spune: „Vei aduce cel mai mare serviciu statului dacă, în loc să ridici clădiri înalte, vei încerca să înalți sufletele concetățenilor tăi; căci este mult mai bine ca oamenii cu suflete elevate să se ghemuiască în colibe mici decât ca sufletele

umile să se ascundă în conace uriașe.” Swift în „Gulliver”-ul său dă sfaturi „în alegerea persoanelor care vor ocupa funcții guvernamentale, acordați mai multă atenție calităților morale ale acestor persoane decât abilităților și talentelor lor”. În opinia sa, „cele mai înalte daruri mentale nu pot înlocui calitățile morale și, prin urmare, este cel mai periculos să încredințăm funcții guvernamentale unor persoane supradotate, fără principii morale, deoarece, cu intenții bune, o eroare din ignoranță nu poate avea consecințe atât de fatale pentru binele public ca activitățile unei persoane corupte moral de natură, care, datorită talentelor, are ocazia să-și dezvolte și să-și ascundă viciul în continuare.” Rousseau adaugă: „Oricine poate fi nobil, dar nu toată lumea este capabilă să fie om.” Pentru a fi om în sensul deplin al cuvântului, este nevoie să muncești din greu asupra ta, să duci o luptă lungă și persistentă împotriva instinctelor animalice grosolane, să crești neobosită venerația pentru Idealul Suprem al vieții. Aici rezidă principala greșală a educației noastre. Oamenii cred naiv că tot ce trebuie să facă este să le arate copiilor ce este bine și ce este rău, iar copiii vor face ceea ce trebuie. În majoritatea cazurilor, încă nu înțelegem că beneficiul moral care poate fi obținut prin educație trebuie să fie rezultatul educării inimii și voinței, mai degrabă decât a minții. Dacă, în loc să-l avertizezi pe un copil că aceasta este bine și aceea este rău, îl faci să simtă asta, dacă îl faci (prin propriul tău exemplu sau al altcuiva) să iubească virtutea și să urască viciul, dacă întărești în el dorințele nobile și pe cele josnice și plictisitoare, dacă chemi la viață un sentiment bun care era latent până atunci, dacă îi insuflă o dorință simpatcă, atunci educi cu adevărat un copil, faci din el un om. Moralistul german Hilti spune: „Nu putem decât să recunoaștem drept o mare greșală pedagogică încercarea de a umple capetele copiilor încă mici cu învățături religioase; acest fenomen atât de frecvent se explică printr-o înțelegere complet greșită a spuselor lui Iisus Hristos. Știm cu adevărat că El „i-a îmbrățișat și i-a binecuvântat”, dar nicăieri nu vedem că li s-a adresat cu vreo cerință, că le-a explicat învățătura Sa sau că a dorit ca ei să o urmeze (cf.: Matei 18:2; Matei 10:14-16; Luca 18:15-17). Copiii au mare nevoie de dragoste și sentimente bune, dar foarte puțină în învățătura religioasă. În cea mai mare parte, li se dă prea multă învățătură (ceea ce este mult mai ușor) și prea puține exemple de dragoste. Și când vine vremea când copiii ar putea folosi independent religia, atunci, în cea mai mare parte, acest mijloc și-a pierdut complet puterea și cunoștințele pentru ei” [3] .

Acum priviți consecințele acestei abordări incorecte a educației generațiilor care vin să ne înlocuiască. Atât în literatură, cât și în societate nu se vorbește decât despre absența intereselor înalte în rândul tinerilor, despre sărăcirea idealurilor, despre slăbirea completă a voinței; nu există lucrători ideologici; conștiința, datoria, binele comun sunt cuvinte uitate. Dar de unde sunt idealurile înalte, caracterele puternice și o voință fermă? Doar ceea ce este semănat în câmp crește. Tineretul devine ceea ce familia, școala și viața însăși îl educă să fie. Un caracter integral, moral, adică o putere indestructibilă asupra sinelui,

autoguvernarea morală, o predominanță consolidată în sufletele noastre a sentimentelor nobile și a conceptelor morale asupra înclinațiilor animalice, nu sunt inerente omului de la naștere. Caracterele noastre nu sunt dezvoltate în laboratoarele misterioase ale naturii de o forță necunoscută, ci în mediul vieții din jurul nostru, de către noi înșine. Dacă, în educația tinerilor, nu se acordă atenția cuvenită dezvoltării caracterului, mintea este dezvoltată, gusturile sunt rafinate, dar voința nu este hrănită, nu există caractere și nu vor exista până când lucrurile nu se vor schimba.

Aici consider necesar să ne oprim asupra unei analize a învățăturii lui Schopenhauer asupra problemei care ne interesează. Celebrul predicator al pesimismului afirmă că personajul se naște odată cu el și nu poate fi schimbat. Sub carapacea schimbătoare a epocii sale, a relațiilor sale, chiar și a cunoștințelor și opiniilor sale, se ascunde, ca un crab în carapacea sa, o persoană complet neschimbată, mereu una și aceeași. Formele de manifestare în care caracterul se dezvăluie în momente diferite, în circumstanțe diferite, se schimbă, dar caracterul în sine nu se schimbă. Cu același grad de răutate, cineva poate muri pe butuc, iar altul - în liniște, în cercul familiei. Același grad de răutate la un popor se poate exprima prin trăsături grosolane: crime și canibalism; la altul - în intrigi la curte, opresiune și trucuri subtile, rafinate, cu precauție și chiar eleganță. Forma este diferită; esența este aceeași. Apa, fie că cade spumând de pe o stâncă; fie că reflectă, ca un lac liniștit, țărmurile sale; fie că stropește în sus ca o fântână, ea rămâne totuși apă cu toate proprietățile sale inerente. Caracterul uman se manifestă exact în același mod: în condiții diferite, sub forme diferite, dar întotdeauna unul și același în esență. A schimba caracterul în sine, spune Schopenhauer, este la fel de imposibil ca și a transforma aurul în diamante. Un egoist nu poate fi eliberat de egoism, așa cum o pisică nu poate fi întărcată de înclinația pentru șoareci. Fiecare persoană, în cele mai diverse condiții, este ceea ce este și rămâne invariabil aceeași. Dacă caracterul s-ar putea schimba treptat, s-ar putea îmbunătăți an de an, atunci cei mai în vârstă ar trebui să fie vizibil mai virtuoși decât cei mai tineri, dar, de fapt, nu este cazul.

Toate aceste argumente nu rezistă criticilor cuvenite; ele dovedesc nu că caracterele nu se pot schimba, ci că de obicei nu se schimbă, că majoritatea oamenilor nu fac nicio încercare de a se relabora. Suntem mai dispuși să urmăm drumul bătătorit, deși alunecos, decât să ne croim o cale nouă, cinstită și glorioasă. Temându-se de lupta și de eforturile necesare pentru a lupta cu sine și cu ceilalți pentru cele mai înalte principii ale vieții, oamenii își sacrifică mai ușor idealurile decât confortul și liniștea vieții. Dacă, la intrarea în viața independentă, în anii de serviciu public, o persoană pune o cruce peste toate idealurile, peste cele mai bune vise ale tinereții, atunci, desigur, la bătrânețe nu va deveni un model de virtute și, potrivit lui Schopenhauer, va rămâne fidelă caracterului său

toată viața. Nu există nicio dorință de a schimba caracterul, nu se trezește nicio aversiune față de rău, nu se simte nevoia de a depune un efort interior pentru a îndepărta răul de sine și a renunța la el, iar caracterul rămâne neschimbat; dar asta nu înseamnă că nu poate fi schimbat.

Acum, dacă ar fi posibil să se demonstreze că orice luptă este inutilă și că o persoană, cu toată dorința și perseverența sa, nu poate deveni diferită, de exemplu, un egoist nu se poate ridica la nivelul sacrificiului de sine, un tâlhar-ucigaș nu poate deveni un samaritean milostiv, un voluptuos destrăbălat nu poate deveni un ascet strict, acesta ar fi un argument cu adevărat valoros, dar nu există nicio bază pentru a afirma așa ceva. Dimpotrivă, cunoaștem multe exemple despre cum cei mai înrăiți ticăloși, sub influența unor condiții speciale, au devenit asceți, au îndeplinit fapte înalte în noblețea lor. Viețile multor sfinți, tâlharul de pe Golgota, unchiul Vlas al lui Nekrasov sunt martori vii ai cât de brusc se poate întoarce voința umană.

Aceasta înseamnă că caracterul nu este ceva neschimbător; este un produs al ceea ce ne este dat de la natură și al ceea ce familia, școala, societatea și, cel mai important, noi înșine am creat din materialul dat de natură. Prin urmare, dacă ești caracterizat de o sete de ideal, de impulsuri sfinte către bine, de aspirații către adevăr și dacă nu vrei ca toate acestea să piară înainte de a avea timp să înflorească, astfel încât viața să-ți înăbușe și să-ți calce în picioare visele de aur în țărână, lucrează la caracterul tău, temperează-ți voința în slujirea a ceea ce este singurul necesar, prin care viața este frumoasă și oamenii sunt vii, străduiește-te pentru cea mai bună victorie, victoria asupra ta însuși, asupra înclinațiilor josnice ale firii tale. „Nu există victorie mai glorioasă”, spune Sfântul Tihon de Zadonsk, „decât să te învingi pe tine însuși”. „Cine se ține pe sine însuși în supunere, astfel încât instinctele grosolane să asculte de rațiune, rațiunea se supune lui Dumnezeu în toate, acela”, adaugă Toma de Kempis, „este adevăratul cuceritor asupra sa și stăpânul lumii.”

Nu voi ascunde că această victorie nu vine ușor. Evanghelia spune: „Împărăția lui Dumnezeu suferă violență”, este greu de obținut. Autoeducația morală, dezvoltarea treptată a naturii spirituale este o muncă ce necesită observare și exercițiu persistent și constant asupra propriei firi. Nu degeaba Petru cel Mare, conștient de desfrânarea pasională și lipsa de autocontrol a naturii sale, a spus cu amărăciune: „I-am potolit pe arcași, am biruit-o pe Sofia, am învins-o pe Carol, dar nu mă pot învinge pe mine însumi”.

O personalitate moral perfectă este întruchiparea într-o persoană vie a ideilor înalte de iubire și adevăr, și cu cât ideea este mai înaltă, cu atât este nevoie de mai mult efort pentru realizarea ei. Pentru a o stăpâni complet, toate abilitățile noastre spirituale trebuie să fie îndreptate numai către ea. Este necesar ca

această idee, printr-o interacțiune lentă, în continuă creștere, cu celelalte idei ale noastre, să-și extindă treptat cercul influenței, să devină centrul călăuzitor al întregii structuri a vieții noastre interioare. Celebrul artist Ivanov, înainte de a-și crea faimoasa pictură „Apariția lui Mesia”, a lucrat mai bine de douăzeci de ani pentru a-i clarifica ideea principală, s-a gândit profund la subiect, a studiat tot ce îl atinge în vreun fel; a făcut multe schițe. Când Newton a fost întrebat cum a descoperit legea gravitației, el a răspuns: „Gândindu-mă constant la asta”! Altă dată s-a exprimat și mai hotărât: „Țin constant în minte subiectul cercetării mele și aștept cu răbdare până când slaba licărire a dimineții se transformă treptat și puțin câte puțin într-o lumină strălucitoare deplină.” Într-un cuvânt, fiecare mare operă de artă, o lucrare științifică remarcabilă și un gând original al unui geniu nu se nasc brusc; Acestea sunt mai întâi cultivate mult timp în mintea și inima autorului, se maturizează ani de zile și necesită o atenție îndelungată, persistentă și concentrată. Același proces este inevitabil în dezvoltarea unei personalități morale integrale. Dacă vrem, de exemplu, ca idealul iubirii și adevărului Evangheliei să devină proprietatea noastră inalienabilă, să se transforme în carne și sânge, trebuie să-i acordăm o atenție deosebită. Dacă trece doar pentru scurt timp prin conștiința noastră, este ca și cum nu ar exista: va muri, va fi uitat, fără a lăsa nicio urmă. Trebuie să ne oprim asupra lui cu o reflecție serioasă și concentrată. Apoi va dobândi vitalitatea necesară, cu ajutorul unei forțe magnetice misterioase - asocierea ideilor, va atrage spre sine alte gânduri rodnice, sentimente puternice; se va contopi cu ele într-un întreg inseparabil. Această muncă de fixare în suflet a unei idei sublime sau de dezvoltare a unui sentiment ideal poate fi comparată cu formarea artificială a cristalelor.

„Dacă aruncăm un cristal într-o soluție chimică ce conține mai multe corpuri diferite aflate în stare de saturație”, spune psihologul francez Peyo, „atunci particule omogene cu cristalul, sub influența unei misterioase forțe de atracție, se vor elibera din lichid și se vor grupa treptat în jurul lui. Cristalul va crește puțin câte puțin, iar dacă soluția rămâne complet nemișcată timp de săptămâni și luni, va rezulta unul dintre acele specimene magnifice, care prin frumusețea și volumul lor sunt bucuria și mândria laboratoarelor chimice.”

Același lucru se întâmplă și în psihologie. La orice stare mentală, adu-o în prim-planul conștiinței tale, menține-o acolo mult timp - și imperceptibil, prin intermediul aceleiași afinități misterioase ca și substanțele chimice, ideile și mișcările spirituale similare acestora se vor grupa în jurul ei. Vei dobândi un sentiment puternic, dominator, căruia voința i se va supune servil. În comparație cu ele, orice altceva va dispărea în fundal. Chiar și sentimentele josnice, rușinoase, dacă le cedăm, pot dobândi o putere nelimitată asupra noastră [\[4\]](#). Să ne amintim cel puțin de „Cavalerul lacom” al lui Pușkin, în subsol, printre grămezile de aur iluminate. El spune:

Cine știe câte abțineri amare,
Pasiuni înfrânate, gânduri grele,
Grijile din timpul zilei, nopțile nedormite pentru mine
A meritat totul? Sau va spune fiul,
Că inima mea e acoperită de mușchi,
Că nu știam dorințele, că eu
Și conștiința ta nu te-a tulburat niciodată?
Nu, mai întâi suferă pentru averea ta.

În cartea lui Drill „Crimă și criminali” există o întreagă serie de personalități în care ordinea inferioară a dorințelor domină întreaga ființă și îl determină pe proprietarul lor la acțiuni corespunzătoare. Un anume M., de exemplu, și-a dedicat întreaga viață servirii stomacului. A călătorit prin toate locurile din Franța care erau cel puțin oarecum remarcabile în partea comestibilă. A studiat cu sârguință fiziologia digestiei, precum și istoria și călătoriile, dar exclusiv din punct de vedere culinar. Știa foarte bine și îi plăcea să povestească în ce an, sub ce rege, ce lucruri comestibile au fost aduse, de cine și de unde. În afară de gastronomie, nu vorbea despre nimic și respecta sincer doar gastronomii și bucătarii. Un alt domn similar a mâncat o avere în șase ani, ceea ce numai ea aducea venituri anuale de o jumătate de milion de ruble. Avea agenți în Mexic, China, Canada etc., care îi trimiteau bucăți gustoase. Rămas cu o guinee în buzunar, și-a cumpărat o becașină, a fript-o conform tuturor regulilor artei culinare, și-a acordat stomacului două ore pentru o digestie plăcută și, după ce s-a bucurat de ea pentru ultima dată, s-a dus și s-a înecat. Sensul vieții fără bani pentru a satisface cerințele stomacului atotputernic se epuizase pentru el și încetase să mai existe.

Dacă astfel de dorințe josnice, cu toată inesteticitatea lor, pot lăsa o amprentă puternică asupra întregii existențe spirituale a omului, pot deveni punctul de plecare din care sunt evaluate toate fenomenele vieții, atunci cu atât mai mult sentimentele de ordin superior, dorința de perfecțiune morală ne pot îndruma activitatea într-o singură direcție, dacă ne străduim să ne concentrăm asupra

idealurilor luminoase ale binelui și adevărului, să fim impregnați de ele. Evanghelia ne oferă cel mai desăvârșit ideal de viață. Imaginea morală a omului, întruchipată în Vestitorul Divin al iubirii, respiră cu o frumusețe spirituală fermecătoare. Aveți mereu acest ideal și această imagine înaintea ochilor voștri, iar trăsăturile lor caracteristice se vor întipări în sufletul vostru. S-a observat că soții care au petrecut mulți ani în strânsă comunicare, nu numai în caracter și obiceiuri, ci chiar și la chip devin asemănători unul cu celălalt. Repetarea frecventă a acelorași impresii are un efect atât de puternic asupra unei persoane. Impresiile pe care le dobândiți din cunoașterea Evangheliei să nu fie întâmplătoare, fragmentare, trecătoare. Cu cât te afli mai des în poziția Mariei la picioarele lui Isus, cu cât petreci mai multe ore în meditație profundă asupra paginilor Evangheliștilor, cu atât imaginea lui Hristos îți va fi mai familiară, mai apropiată și mai dragă, cu atât trăsăturile sale caracteristice se vor manifesta mai viu și mai luminos în înfățișarea ta morală. Iar și iar, ca sub loviturile daltei unui sculptor strălucit, asprimea urâteniei caracterului tău se va netezi și se va nivela, până când propria ta imagine interioară, trecând de la o proprietate la alta, de la inferioară la superioară, de la superioară la și mai bună, se va transforma încet și treptat în imaginea perfectă a lui Hristos.

Chipul lui Hristos creat în noi trebuie să fie sarcina principală a vieții noastre: atât a vieții personale, cât și a celei sociale. La urma urmei, dacă viața pe care o trăim astăzi este încă departe de perfecțiunea morală în structura sa, dacă este adesea întunecată de manifestări grosolane de violență, nerușinare și necinste, atunci acest lucru se explică prin faptul că nu există suficienți oameni printre noi care să întruchipeze chipul lui Isus în caracterul lor, care să-și educe voința în slujirea cuvintelor Sale. În viața noastră privată și socială există o lipsă uriașă de reflectare a lui Hristos. Există o cerere constantă, niciodată satisfăcută, de purtători ai ideilor Sale peste tot. Prin urmare, pentru toți cei în care scânteia lui Dumnezeu nu s-a stins, care nu au fost complet prinși de pânțele - iată o mare lucrare sfântă: fiți impregnați de lumina Evangheliei, aduceți adevărul lui Hristos în lume, construiți-vă viața pe principiile proclamate de Mântuitorul. Să fie întuneric în viață, fiți lumina lumii.

Cutare sau cutare specialitate, cutare sau cutare tip de serviciu nu au nicio importanță aici. Fiecare dintre noi, înainte de a intra în treburile publice, trebuie să fie o persoană în adevăratul sens al cuvântului. Pentru a fi un lucrător util, trebuie să fii o persoană educată moral. Demnitatea morală trebuie considerată un început necesar al măreției umane, indiferent sub ce formă se manifestă. Important este, de fapt, nu ce fel de muncă faci: fie că îndeplinești o ispravă, fie că faci o muncă modestă, de zi cu zi, obișnuită; important este să fii întotdeauna și pretutindeni credincios poruncii Mântuitorului: „fiți sarea pământului, fiți lumina lumii”; important este ca în orice loc, în orice mediu să exerciți o influență benefică asupra tuturor celor din jurul tău, să-i faci prin puterea exemplului tău să

iubească binele și adevărul, să-i înveți să aprecieze frumusețea morală a vieții. „Fie că mâncați, fie că beți, fie că faceți orice altceva, faceți totul spre slava lui Dumnezeu”, îndeamnă Apostolul (1 Corinteni 10:31). „Așa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor, ca să vadă faptele voastre bune și să slăvească pe Tatăl vostru care este în ceruri”, a spus Isus Hristos (Matei 5:16).

Orice abatere de la această poruncă este deja o trădare a datoriei, slăbește energia noastră morală, are un efect corupător asupra întregii noastre vieți viitoare. O picătură de noroi de mlaștină care cade într-un izvor sau pârau curat va fi imperceptibilă ochiului, dar, dizolvându-se în pâraiele cristaline, va introduce o oarecare tulburare în acestea și poate servi drept sursă pentru multe ciuperci sau bacterii patogene. Aceasta este legea naturală, acționând în egală măsură în lumea fizică și în cea spirituală. Prin urmare, fiți atenți la voi înșivă chiar și în cazurile private individuale. Otrava, indiferent în ce doze este luată, este tot otravă, iar răul este întotdeauna rău, chiar dacă pare nesemnificativ. O coardă care a slăbit în timpul cântatului chiar și pentru o secundă produce imediat un sunet fals și astfel strică impresia întregii piese. Același lucru trebuie spus și despre armonia morală a spiritului uman. De obicei, suntem obișnuiți să tratăm prea ușor slăbiciunile și neajunsurile noastre individuale minore; între timp, acestea au o semnificație foarte serioasă. Așa cum Alpii și Himalaya sunt alcătuite din boabe nesemnificative de nisip, iar oceanele nemărginite din picături minuscule, tot așa viața este alcătuită din fleacuri separate. Eroii se nasc de-a lungul secolelor, iar isprăvile nu se împlinesc în fiecare oră, în timp ce viața, între timp, își urmează propriul drum, aducând cu ea nevoi și preocupări obișnuite, de zi cu zi. În atitudinea sa față de aceste fleacuri cotidiene este cel mai cunoscut un om, strict vorbind, în realitate. Aici, ca să spunem așa, fiecare picătură arată direcția vântului, un pai neînsemnat determină cursul râului... „Cine este credincios în cele mai mici lucruri”, spune Mântuitorul, „este credincios și în cele mari; iar cine este necredincios în cele mai mici lucruri, este necredincios și în cele mari” (Luca 16:10).

Acum câțiva ani, în timpul săpăturilor din Pompei, a fost dezgropat un soldat roman, complet înarmat, cu o sulită în mână și o vizieră trasă peste față. Se pare că, în timp ce stătea de gardă, soldatul și-a văzut moartea inevitabilă apropiindu-se de el, dar, fidel datoriei sale, a rămas nemișcat la postul său, trăgându-și viziera doar pentru a nu vedea ororile care se petreceau în jurul său și astfel, acoperit de cenușă, a rămas în picioare până în ziua de azi. Fără îndoială, acesta este unul dintre nenumărații eroi necunoscuți lumii, ale căror fapte, dacă ar fi fost săvârșite într-un cadru diferit, mai convenabil, ar fi fost consemnate în paginile istoriei spre edificarea posterității. Dacă nu ar fi pierit în Pompei, viața sa, chiar dacă nu i-ar fi revenit să săvârșească o ispravă răsunătoare, ar fi fost în orice caz viața unui om curajos, fidel datoriei sale.

Așadar, amintiți-vă că poate nimeni nu este destinat să facă lucruri mărețe în viață, dar toți puteți și trebuie să vă îndepliniți cu onestitate scopul: să aduceți în viață acea parte de bunătate și dreptate care corespunde abilităților voastre înnăscute. Repet, nu tuturor li se dă abilitatea de a fi erou și chiar și pentru cei care au această abilitate, nu în fiecare zi este nevoie de isprăvi sau de o oportunitate pentru ele, dar cu toții putem fi oameni buni, onești, purtători ai celor mai înalte idealuri ale vieții, lucrători în cauza creării Împărăției lui Dumnezeu pe pământ. Și dacă vreți să vă îndepliniți cu onestitate scopul în lume, pregătiți-vă pentru asta, lucrați la voi înșivă, astfel încât să fiți demni de acel mare scop pentru care ați fost chemați din neexistență la existență de către Voința Supremă. Să știți că forța morală, ca și forța fizică, crește prin exerciții fizice. Pentru a roti liber greutatea, trebuie să începeți cu exerciții cu kilograme; fără aceasta, nu veți deveni brusc atlet. Așadar, lucrați neobosit la voința voastră, exersați-o în lupta pentru bine și adevăr; nu ratați nicio ocazie de a o lăsa să se arate din latura ei ideală. Cine știe, poate că un incident separat, nesemnificativ, va atinge cele mai bune coarde din adâncul sufletului tău, necunoscut ție, și întreaga ta viață va fi un imn victorios al iubirii față de Dumnezeu și față de oameni. Evanghelia notează câteva cazuri frapante în acest sens. Să luăm, de exemplu, convertirea lui Zacheu (Luca 19:1-10).

Iisus Hristos, înconjurat de mulțimi dense de oameni, trecea prin Ierihon. Profitând de ocazie, un anume om pe nume Zacheu, mai mare al vameșilor și bogat, a căutat să-L vadă pe Iisus, dar nu știa cum să facă acest lucru. Nu îndrăznește să se apropie; se considera nevrednic. La simpla amintire a trecutului, o roșeață groasă de rușine i-a inundat fața lui Zacheu, iar inima îl durea dureros. Ce loc avea el, un tâlhar de oameni, un distrugător al celor slabi și fără apărare, lângă Marele Învățător al iubirii și adevărului? Nu, Zacheu ar fi preferat să se afunde în pământ decât să stea lângă acest biet Om Drept și să vadă privirea ochilor Săi curați, care, se spune, pătrund până în adâncul sufletului și citesc tainele inimii. Și avea o dorință irezistibilă de a vedea. Zacheu auzise atât de multe despre bunătatea, sfințenia lui Iisus, care trecea acum prin Ierihon, încât tot sufletul său tânjea după El. Zacheu văzuse atât de puțin adevăr în propria sa viață și în viața altora, încât ar fi dat mult pentru a-L privi pe Cel Care era Însuși Adevărul și îi învăța pe alții adevărul. Pe munte, Zacheu era mic de statură și nu-L putea vedea pe Isus de departe din cauza oamenilor. Apoi a alergat înainte, s-a urcat într-un smochin de lângă drum și l-a așteptat pe Isus să treacă. Când Isus a ajuns în acest loc, a ridicat privirea și l-a văzut pe Zacheu și i-a zis: „Zacheu! Coboară-te repede, căci astăzi trebuie să rămân la tine în casă.” Zacheu, neamintindu-și de sine, s-a repezit din copac și l-a primit cu bucurie pe Isus în casa sa. Puținele cuvinte ale Mântuitorului au fost suficiente pentru ca inima lui Zacheu să renaască pe loc. Gândul că Isus, Cel Mai Mare Drept, nu-l disprețuia, un cămătar necinstit, i-a luminat sufletul întunecat ca un fulger. Spiritul lui Zacheu a fost reînviat. Deși alții continuau să-l disprețuiască ca pe un

infractor, un tâlhar și un ticălos, lui Zacheu i-a devenit clar că nu totul era pierdut înaintea lui Dumnezeu, că în el se păstra o scânteie a lui Dumnezeu, care îi era dragă Marelui său Oaspete și care acum avea să devină un bun valoros pentru tot restul vieții lui Zacheu. Tot ceea ce Zacheu călcase înainte cu atâta nerușinare în picioare binele și adevărul își pierduse acum valoarea în ochii lui. Un lucru era important pentru el: să păstreze pentru sine favoarea cu care Iisus îl tratase pe neașteptate. Și Zacheu, după cum spune Evanghelia, „stând în picioare, l-a zis Domnului: Doamne, jumătate din averea mea o voi da săracilor și, dacă am înșelat pe cineva cu ceva, voi da înapoi împătrit. Iisus i-a zis: astăzi a venit mântuirea în casa aceasta” (Luca 19:8-9). Cu zeci de minute în urmă, când Zacheu s-a urcat în smochin ca să-l vadă pe Iisus trecând, cel puțin de la distanță, s-a gândit oare că i se va întâmpla o astfel de schimbare?

Există o poveste indiană străveche despre un tată care a cules un fruct copt dintr-un copac cu crengi mari, l-a rupt în jumătate și apoi, arătându-i fiului său mijlocul, l-a întrebat ce vede acolo. „Câteva semințe mici”, a răspuns fiul repede.

- la una dintre ele, mușcă puțin și spune-mi ce e la mijloc?

„Nu e nimic la mijloc”, a remarcat băiatul, nedumerit.

„Fiule”, i-a remarcat tatăl său cu înțelepciune, „în sămânță, unde nu vezi nimic, se află ascunsă posibilitatea vieții unui pom puternic; roadele lui s-ar putea bucura sute de oameni, dacă germele ar cădea pe un pământ bun și ar încolți.”

Și câte dintre aceste germenii de bunătate pier în fiecare dintre noi doar pentru că noi, în mod frivol, ca niște copii, nu vedem nimic în ele, nu le acordăm nicio importanță! Câte sentimente sfinte, înalte sunt înăbușite, pentru că nu ne oprim asupra lor cu atenția cuvenită, nu le permitem să se dezvolte și să crească mai puternic în noi! Și astfel, odată cu anii, inima sensibilă, receptivă devine mai aspră; impulsurile bune se aprind mai rar, posibilele fapte de iubire și adevăr nu se împlinesc, iar viața este atât de săracă în ele, atât de nevoie de ele.

III. Degenerarea morală

„Celui ce are i se va da și va avea din belșug; dar de la cel ce n-are, i se va lua chiar și ce are.”

(Matei 25:29)

„Celui ce are i se va da și va avea din belșug; dar de la cel ce n-are, i se va lua chiar și ce are.”

(Matei 25:29)

Dacă, conform cuvintelor Psalmului lui David, doar cei nebuni îl pot nega pe Dumnezeu în inimile lor, atunci cei care speră să-i convingă pe necredincioși prin dovezi logice nu sunt mai deștepți decât ei. A aduce dovezi în sfera religiei și a credinței este o sarcină ingrată și dubioasă. Este același lucru cu a-i spune unui orb despre frumusețea divină a Madonei lui Rafael sau a-i explica unui surd despre melodiile tandre ale lui Rossini și Mozart. Atât orbii, cât și surzii te pot crede de bunăvoie pe cuvânt, pot fi de acord că toate acestea sunt într-adevăr așa, dar ei înșiși nu vor experimenta impresiile tale, nu vor experimenta în inimile lor acele emoții care te-au atins și te-au mișcat. La fel este și cu adevărurile credinței. Dacă o serie lungă de dovezi dintre cele mai strălucite, irefutabile în favoarea adevărurilor religiei să fie construită în fața necredincioșilor, acest lucru nu-i va conduce deloc la credință. Ei pot fi de acord că credința este rațională, dar ei înșiși nu vor putea crede. A recunoaște raționalitatea credinței și a crede cu adevărat sunt două lucruri complet diferite. Între ceea ce este obiectul intelectului, care acționează asupra minții, și ceea ce este obiectul inimii, care influențează voința, există o prăpastie mare. Se poate ca cineva să fie de acord cu primul și să nu se supună celui de-al doilea; dar pentru a crede pe deplin, trebuie să creadă nu numai cu priceperea, ci cu toată inima și cu tot sufletul (Matei 22:37).

Filosoful Fichte spune: „Sistemul nostru de gândire este adesea doar istoria inimii noastre”, adică oamenii nu își doresc ceva așa cum gândesc, ci gândesc așa cum vor. Prin urmare, credința noastră, sau necredința noastră, este în mare parte o reflectare a stării noastre morale. Iisus Hristos le-a explicat exact acest lucru adversarilor Săi, cărturarilor și fariseilor, motivul necredinței lor în divinitatea misiunii Sale. Le-a spus: „Voi sunteți de jos, Eu sunt de sus; voi sunteți din lumea aceasta, Eu nu sunt din lumea aceasta... Cine este de la Dumnezeu ascultă cuvintele lui Dumnezeu. De aceea voi nu ascultați, pentru că nu sunteți de la Dumnezeu” (Ioan 8:23 și 47).

Creștinismul este vestea bună a mântuirii pentru întreaga lume, căci întreaga lume, așa cum a spus Mântuitorul, stă în rău. Calea mântuirii de acest rău universal a fost descoperită de Iisus Hristos prin învățătura și viața Sa, iar oricine era împovărat de acest rău, care nu se împăca cu modul de viață existent, care se străduia să întruchipeze adevărul lui Dumnezeu pe pământ, a ascultat cuvintele lui Hristos și le-a urmat. Pentru cei care se simțeau bine în această lume sau, cel puțin, care sperau să îmbunătățească viitorul cu mijloacele de care dispuneau, sensul creștinismului a rămas întunecat. Pentru astfel de oameni, predica lui Hristos a fost un cuvânt mut, pentru că nu vedeau răul din care

Hristos a venit să mântuiască lumea. Și nu l-au văzut și nu-l văd pentru că ei înșiși sunt din această lume, complet posedați de răul lumii, nu vor să se ridice deasupra lui, să se lepede de el.

Milioane de oameni sunt atât de absorbiți de preocupările legate de bunăstarea materială încât pur și simplu nu au timp să se gândească la ce motive îi călăuzesc în activitățile lor, dacă valoarea acestor motive este mare sau mică și, în general, ce sunt ele în sine, ce poziție ocupă în viața civilă, socială și religioasă și dacă această poziție corespunde în vreun fel cerințelor care decurg din ideea personalității umane? Astfel de oameni își pierd de obicei chiar gustul pentru întrebări mai înalte și, prin urmare, consideră că abordarea lor este o chestiune goală, complet necaracteristică unui om de afaceri.

Alții, cu o siguranță materială completă și o libertate deplină față de orice activități comerciale, sunt complet duși de căutarea plăcerilor și a bucuriilor exterioare ale vieții. Munca altruistă pentru binele comun li se pare a fi o nebunie a fantaziștilor și visătorilor; cele mai înalte cerințe ale moralității - o restricționare inutilă a libertății de acțiune. „Viața zâmbește”, spun ei, „își face semn, promite fericire; de ce fețe serioase, orice întrebări despre scopurile și sarcinile vieții? Există o abundență de sănătate și resurse; trăiește și lasă-i pe alții să trăiască!”

Cu o astfel de viziune asupra lumii, oamenii, pe bună dreptate, nu pot simți o atracție sinceră și profundă față de creștinism, ca o voce care cheamă umanitatea departe de egoismul naturii animalice grosolane, către întruparea în ei înșiși și în vecinii lor a celei mai înalte iubiri și adevăruri a lui Dumnezeu. Ei s-au îndreptat cu totul spre cele pământești și nici măcar nu visează la cele cerești. Vocea lui Hristos nu găsește acces la inimile lor, nu trezește nemulțumire în ei, nu îi cheamă la muncă interioară. Nu cresc spiritual, iar dacă organismele nu cresc, inevitabil se deteriorează. Aceasta este legea naturii, la fel de eficientă atât în lumea fizică, cât și în cea spirituală.

Lumea anorganică este inertă, nemișcată, liberă de influențe externe, își menține invariabil stabilitatea. Lumea organică este o materie diferită: ființele vii sunt mobile. Chiar și filosoful grec antic Heraclit învăța că, așa cum este imposibil să intri de două ori în același curent, care se schimbă constant într-un flux, tot așa este imposibil să te afli în același corp de două ori, adică în două momente diferite în timp, să te afli în aceeași stare. „Corpurile noastre”, se spunea, „curg precum pâraiele; materia se reînnoiește veșnic în ele, precum apa într-un pârau. Și conștiința noastră se mișcă, schimbându-se”.

Cu o schimbare atât de constantă a materiei în corp și a senzațiilor în lumea spirituală, este extrem de dificil, ca să nu spunem imposibil, pentru organismele vii să mențină echilibrul; viața în ele fie urcă, fie coboară: organismele fie se

îmbunătățesc, fie se dezvoltă, fie degenerază, se înrăutățesc. Luați orice plantă; cu o îngrijire adecvată și iscusită, ea se poate schimba în bine până la a fi de nerecunoscut: forma, culoarea și parfumul florii vor deveni complet diferite. Același lucru se repetă și cu animalele. În Anglia, există crescători de păsări celebri care, la vârsta de trei ani, se angajează să creeze orice culoare de pene pentru un porumbel, iar la vârsta de șase ani, pot prelucra capul și ciocul. Cu cunoștințele adecvate și munca perseverentă, ei dau păsării, precum și animalului, o formă din ce în ce mai bună. Dimpotrivă, atunci când îngrijirea atentă a plantelor sau animalelor încetează, acestea se deteriorează inevitabil, devin sălbatice. Legea generală a naturii este aceasta: sub influența unei culturi adecvate, organismele se îmbunătățesc, fără ea, degenerază. Omul nu este liber de influența acesteia, nici în ceea ce privește organizarea sa fizică, nici în cea spirituală.

Când un european cult, aruncat pe o insulă pustie după un naufragiu, este forțat să-și neglijeze corpul timp de mai mulți ani, degenerază ca înfățișare într-un sălbatic grosolan, pe jumătate animal, pe jumătate om. Dacă o persoană este în mod similar lipsită de oportunitatea de a se ocupa de dezvoltarea minții sale, va degenera mental, va deveni plictisitoare și poate chiar ajunge la idiotenie. O dovadă tristă în acest sens este izolarea timp de mulți ani: adesea îi transformă pe prizonieri în idiști. Același proces de degenerare, în absența unei culturi adecvate, are loc și în natura morală a omului. Dacă neglijăm nevoile spirituale, încetăm să mai ascultăm vocea conștiinței, vom deveni oameni vicioși, vom pierde orice sentiment moral. În decursul timpului, acest sentiment moral va dispărea complet; omul nu numai că nu va reuși să crească spiritual, să se perfecționeze, dar va pierde însăși capacitatea de a percepe și de a răspunde la toate impresiile frumoase din punct de vedere moral. Rezultatul va fi un fel de prădător fățîș, care va călca în picioare fără rușine tot ce este sfânt; tot ce este sublim, cu adevărat uman, va fi atrofiat, va rămâne doar un animal malefic, înarmat cu puterea minții și cu mărirea științei. Apostolul Pavel întreabă pe bună dreptate și temeinic: „Cum vom scăpa noi, dacă nesocotim o mântuire așa de mare, care a fost vestită la început de Domnul și ne-a fost adevărată de cei ce L-au auzit?”... (Evrei 2:3).

Există o lege în natură (fizică, precum și spirituală) conform căreia fiecare organ care nu este dezvoltat și nu este exersat slăbește treptat și în cele din urmă se atrofiază, devine complet paralizat și chiar dispare. Se știe, de exemplu, că în peșterile imense din provincia australiană Carneolia și din statul american Kentucky trăiesc rase întregi speciale de șobolani, insecte, broaște, raci și chiar pești, deoarece aceste peșteri conțin lacuri și râuri subterane. Toate aceste animale, aparținând celor mai diverse diviziuni și clase, sunt înrudite între ele prin faptul că sunt complet oarbe. Cele care trăiesc mai aproape de intrarea în peșteră au ochi, dar nu văd nimic; iar multe altele, trăind în adâncurile peșterilor,

nu au nici măcar semne ale unui organ al vederii, nu există orbite. Evident, nicio rază de lumină nu a pătruns acolo, sub bolțile peșterilor, timp de secole întregi; peștii și șobolanii nu și-au folosit niciodată organele vederii și, la început, au slăbit, au paralizat și apoi au dispărut complet [5]. Vulturul, trăind pe vârfurile munților, și-a ascuțit vederea până la punctul în care poate privi liber soarele, iar peștii din Peștera Mamutului nu au nici măcar urmă de orbite. Același lucru este valabil și pentru vederea spirituală. Un simț moral, luminat, oferă unei persoane oportunitatea de a auzi vocea Divinului în sine. „Fericiți cei curați cu inima, căci ei vor vedea pe Dumnezeu” (Matei 5:8). Neglijarea autoperfecționării morale duce la orbire spirituală, la o tocire completă chiar și a simțului a tot ceea ce este bun, înalt, sfânt. Iisus Hristos a remarcat despre oamenii de acest fel: „Și se împlinește în ei prorocia lui Isaia, care zice: Veți auzi cu auzul, dar nu veți înțelege; veți vedea cu ochii voștri, dar nu veți vedea; căci inima acestui popor s-a împietrit și cu urechile voastre aud cu greu și și-au închis ochii, ca nu cumva să vadă cu ochii lor, să audă cu urechile lor, să înțeleagă cu inima lor și să se întoarcă la Dumnezeu și să-i vindec.” (Matei 13:14-15). După aceasta, cuvintele pildei talanților devin clare: „oricui are i se va da și va avea din belșug, dar de la cel ce n-are i se va lua și ce are” (Matei 25:29).

Fiecare dintre noi are propriile cerințe ale inimii sale, nevoi spirituale. Aceste nevoi sunt talentul nostru cel mai minunat și sacru. Să știi să-l apreciezi, să încerci să-l dezvolti și să-l sporești. Nu înăbuși impulsurile bune din tine, urmează cu ascultare înclinațiile inimii tale tinere, încă pure, neîntinate de vulgaritatea lumească și murdăria. Protejează scânteia lui Dumnezeu din inima ta; nu este greu să o stingi, dar amintește-ți: când focul se stinge și vântul vieții duce cenușa, atunci nu vei mai putea aprinde flacăra.

„Lampa trupului este ochiul”, spune Mântuitorul, „și dacă ochiul tău este curat, tot trupul tău va fi plin de lumină; dar dacă ochiul tău este rău, tot trupul tău va fi plin de întuneric.” Dacă sursa luminii se întunecă, cât de mare va fi întunericul? Și cum putem evita acest întuneric dacă neglijăm lumina pe care ne-a dat-o Iisus Hristos?

„Să știți și să țineți minte”, învața înțeleptul antic Epictet, „că dacă oamenii sunt nefericiți, atunci ei înșiși sunt de vină pentru asta, pentru că Dumnezeu i-a creat pe toți oamenii pentru fericire și nicidecum pentru ca ei să fie nefericiți. Dumnezeu a acționat cu noi ca un Tată bun; în bunătatea Sa, ne-a dat tot ce duce la adevăratul bine ca proprietate a noastră.” Și dacă, în ciuda tuturor acestora, viața noastră se termină fără succes, ne apasă,

Ca o cale lină fără țintă,

Ca o sărbătoare la sărbătoarea altcuiva,

Înseamnă că o folosim în mod nechibzuit, neînțelept. Și într-adevăr, suntem uimitor de ușori, chiar criminali, în ceea ce privește chestiunea organizării vieții noastre. Spencer spune: „s-ar putea crede că majoritatea oamenilor își stabilesc scopul de a-și trăi viața în așa fel încât să petreacă cât mai puțin timp gândindu-se posibil”. Niciun antreprenor nu s-ar angaja să construiască un hambar fără calcule preliminare, estimări și alte considerații; niciun zidar nu ar așeza un rând de cărămizi fără să-l verifice cu o nivelă, dar noi ne construim adesea întreaga viață fără să ne gândim la nicio întrebare despre sensul și semnificația ei, fără să avem vreun criteriu pentru a-i evalua cursul normal, rezonabil. Ce este surprinzător aici dacă astfel de structuri se prăbușesc adesea și ne zdrobesc greu sub ruinele lor? Cum putem evita acest lucru dacă neglijăm singurul plan de viață indicat nouă de Iisus Hristos?

Să presupunem că, atât timp cât suntem tineri și frivoli, cât timp avem mijloace, frumusețe, sănătate, fără să ne punem nicio întrebare, ne putem poate aranja o viață ușoară, veselă, plăcută; dar aceasta nu ne poate satisface mult timp: mai devreme sau mai târziu ni se va părea inevitabil „o glumă goală și stupidă”. Orice am spune, oricât ne-am distrage gândurile de la cerințele superioare ale spiritului, omul tot nu va trăi doar cu pâine. Fiecare dintre noi va avea într-o zi un moment când, împreună cu poetul, va fi nevoit să spună:

Trăind, vreau să trăiesc nu în desfătare deșartă,

Ți-e frică să te întrebi cu curiozitate: „De ce?”,

Și astfel încât în fiecare zi și oră,

și momente

Ar exista un sens etern ascuns, care dă dreptul la viață.

Pesimismul, asemenea ruginii, care corodează din ce în ce mai mult viața modernă, explică tocmai de ce ne înălțăm sus pe cer cu o aripă, în timp ce cealaltă se târăște neputincios printre banalitatea și murdăria vieții. De aici și inevitabila discordie internă, nemulțumirea față de sine și față de viață și adesea

o socoteală prematură, violentă cu aceasta din urmă. Dar viața, oricât de tristă ar părea, este întotdeauna mai prețioasă decât o bucată de plumb sau o înghițitură de acid cianhidric. Trebuie doar să-i înțelegem adevăratul sens, să înțelegem principiul prin care, controlându-l, dobândește o valoare extraordinară.

Pentru noi, cei care avem Evanghelia și o recunoaștem, acest sens ar trebui să pară clar încă din frageda copilărie. S-ar părea că oricine se numește creștin nu poate fi considerat altfel decât o persoană care își orânduiește viața conform testamentului lui Hristos. Dar realitatea arată cu totul altceva. Aici întâlnim una dintre acele contradicții sumbre ale vieții, când bunul simț merge literalmente cu susul în jos. Un soldat care nu cunoaște regulamentul militar este inacceptabil; un avocat care nu este familiarizat cu codul legilor este de neconceput, iar un fenomen banal este un creștin care nu înțelege adevărurile fundamentale ale învățării lui Hristos. Nu veți găsi o singură persoană care a terminat cel puțin școala elementară care să nu cunoască fabulele lui Krîlov și veți întâlni sute de oameni cu diplomă academică care nu vor putea să vă transmită conținutul Predicii de pe Munte a lui Iisus Hristos. Este posibil să existe un intelectual care să nu-i fi citit pe Pușkin, Gogol, Tolstoi? Și câți dintre ei sunt care nici măcar nu cunosc numele celor patru evangheliști!

După ce am învățat câteva lucruri din viața lui Iisus Hristos la școală, ne considerăm cu îngâmfare suficient de familiarizați cu Evanghelia și apoi adesea nu o mai preluăm pentru tot restul vieții. Ce am spune despre cineva care, după ce a învățat o serie de episoade din viața lui Socrate, Bacon, Spinoza, Hegel și Kant, pe această bază ar începe să se considere un filosof sau, cel puțin, un expert în filosofie? Și veți întâlni milioane de creștini ca astfel de filosofi. Ce este surprinzător după aceasta, dacă, cu toată strălucirea culturii, rămân, prin natura lor spirituală, niște bestii grosolane, dacă nu cred într-un viitor mai bun pentru omenire, în frăția națiunilor, în posibilitatea Împărăției lui Dumnezeu pe pământ; dacă nu vor să lucreze pentru ca majoritatea să devină chipul și asemănarea lui Dumnezeu, astfel încât să se realizeze transformarea luminoasă a omului-bestie în Fiul Tatălui Ceresc. Cum putem evita brutalitatea morală care ne este obișnuită dacă nu suntem impregnați de spiritul Evangheliei, dacă nu înțelegem și nu simțim măreția acestei cărți ca bază a vieții?

Una dintre cele mai triste amăgiri ale omului este zadarnica automulțumire față de imaginea sa morală. Asemenea fariseului din parabola Evangheliei, repetăm adesea în sufletele noastre, admirându-ne: „Dumnezeule, îți mulțumesc că nu sunt ca ceilalți oameni” (Luca 18:2). Și într-o oarecare măsură avem motive să facem acest lucru, fiind înconjurați din toate părțile de mizerie morală și, firește, s-ar putea să nu ne observăm urâtenia spirituală. Dar reproduceți înaintea voastră imaginea maiestuoasă din punct de vedere moral a Învățătorului Divin al iubirii și adevărului, iar impresia stimei de sine interioare se va schimba imediat

dramatic. Toată grosolănia instinctelor noastre, toată josnicia aspirațiilor noastre, golul jalnic și vulgaritatea vieții vor ieși clar în evidență în conștiința noastră; în loc de mândria mulțumire de sine a fariseului, noi, zdrobiți de opresiunea murdăriei morale pe care am recunoscut-o în noi înșine, împreună cu vameșul Evangheliei, plecându-ne cu smerenie capetele, ne vom ruga: „Dumnezeule, ai milă de noi, păcătoșii!” Iar conștientizarea neajunsurilor noastre este deja un pas spre îndreptarea lor.

Este uimitor, într-adevăr, că nu trece o zi fără să ne privim în oglindă din cap până în picioare de mai multe ori: există vreun defect în hainele noastre, este fața noastră murdară și, în același timp, ani de zile, uneori toată viața, nu verificăm niciodată curățenia și îngrijința aspectului nostru moral, nu ne comparăm, ca o oglindă, cu imaginea perfectă a lui Hristos, surprinsă în Evanghelie. Citiți următoarele rânduri din „Discursul unui camarad către studenți”, care reflectă viu starea de spirit luminoasă adusă de cunoașterea directă a Evangheliei: „Tovarăși! Dacă prețuim mult un gânditor, atunci încercăm să ne familiarizăm cu gândurile sale, cu opiniile sale. Recitim de bunăvoie operele sale. Opera sa este o podoabă a biroului nostru. De ce, întreb, noi, oameni dezvoltati, inteligenți, educați, care iubim binele, adevărul, dreptatea, care admirăm dragostea frățească, suntem atât de puțin interesați de Cel care a făcut mai mult decât orice pentru această idee? Suntem atât de neiertat de puțin interesați de Iisus Hristos. La urma urmei, El ne-a dat învățătura Sa. A trăit și a murit din cauza iubirii Sale pentru oameni. Și totuși, nu avem nici măcar o simplă curiozitate de a citi învățătura Sa. De ce Evanghelia nu ne împodobește biroul? De ce este neglijată citirea Evangheliei de către noi? De ce o persoană care citește Evanghelia este considerată un ipocrit printre tinerii studenți?” Căutăm adevărul, dar cum îl putem găsi dacă neglijăm Evanghelia, sursa ei? Ca să vedem soarele, trebuie să ne ridicăm privirea spre cer, iar ca să cunoaștem calea vieții, trebuie să ne întoarcem către Hristos. Nicăieri nu veți găsi un răspuns atât de clar și complet la toate cerințele duhului ca în Evanghelie, în învățătura Celui care a spus despre Sine: „Eu sunt adevărul și viața”.

Mai întâi, deschideți capitolele 5, 6 și 7 din Evanghelia după Matei și nu numai că le citiți, ci și recitiți-le, reflectați asupra sensului fiecărui verset, chiar și a fiecărui cuvânt și veți fi surprinși cât de înțelept și în același timp simplu, atât de tangibil de clar, sunt rezolvate aici cele mai complexe, fatale, arzătoare întrebări ale vieții. Luați, de exemplu, sarcina principală a filosofiei morale - întrebarea despre scopul omului, întrebarea la ce și cum ar trebui să ne dedicăm toate puterile sufletului și trupului, întreaga noastră viață. În momente diferite, între popoare individuale, în diferite clase ale societății, întâlnim cele mai diverse, diferite răspunsuri la această întrebare. „Dacă am putea compara castelele în aer ale unui simplu fermier și ale unui gânditor strălucit”, spune un filosof englez, „am descoperi o diferență uimitoare în construcția acestor castele”. Dar, din moment

ce există un singur adevăr, atunci printre multele răspunsuri contradictorii la întrebarea despre scopul vieții, poate exista și un singur răspuns corect. Acest răspuns ne este dat în Evanghelie. Aici este formulat în trei cuvinte, după ce te-ai gândit bine la ele, nu poți să nu ajungi la gândul că nu există și nu poate exista un alt răspuns mai rezonabil și mai perfect.

Iisus Hristos, explicându-le ucenicilor Săi scopul lor în lume, spune: „Voi sunteți sarea pământului” (Matei 5:31). Sarea, după cum se știe, este folosită în mâncare pentru a îmbunătăți gustul și a o proteja de alterare. Fără sare, cele mai bune produse alimentare nu sunt suficient de gustoase, iar cele mai proaspete provizii putrezesc de obicei repede. Și astfel, ceea ce este sarea pentru mâncare, aceea, după Iisus, ar trebui să fie Evanghelia pentru viață, iar urmașii Săi - pentru omenire. O îmbunătățire semnificativă a vieții este posibilă numai cu condiția pătrunderii ei cu spiritul iubirii și adevărului evanghelic, realizarea gândurilor noastre prețuite și a viselor sfinte despre fericirea universală este concepută doar cu o muncă constantă și neîncetată la crearea Împărăției lui Dumnezeu în noi înșine și în inimile aproapelui nostru. În absența acestor condiții în viața omenirii, cele mai strălucite succese ale civilizației vor fi imaginare, aparente și nu reale, puternice și indestructibile. Viața ne convinge de aceasta la fiecare pas cu o experiență amară.

V-ați gândit vreodată la asta: câte țări minunate există pe pământ cu natură luxuriantă, o climă favorabilă și un sol fertil, unde totul, se pare, a fost creat de Dumnezeu pentru o viață veselă, plăcută și unde, însă, ca peste tot, curg lacrimi, se aud gemete, se aud blesteme ale vieții! Cât de repede au crescut și cresc tot felul de facilități ale vieții, iar fericirea nu devine mai aproape și mai accesibilă. Filosofia sumbră a lui Schopenhauer și Hartmann, care predică că viața este rea, iar moartea este binele suprem, este un produs al timpului nostru. De ce toate acestea? Având în vedere disponibilitatea celor mai diverse și numeroase date despre fericirea umană pe pământ, ce mai lipsește?

Cel mai important lucru lipsește - ceea ce Iisus Hristos numește sarea pământului: lipsesc dragostea și adevărul evanghelic din oameni. Fără ele, viața în cele mai bogate capitale ale lumii, în camere luxoase în spatele oglinzilor, nu va fi mai fericită decât viața într-un cort beduin sau chiar într-o iurtă eschimosă. Vor exista mai multe comodități, desigur, dar acestea nu vor aduce fericire. Citiți statisticile curioase din „Eseuri despre Maroc” de Edm. Amicis.

„Astăzi”, spune autorul, „am avut o conversație foarte animată cu un negustor maur. Am început discuția, dorind să știu ce părere are despre civilizația noastră, întrucât călătorise mult și avusese ocazia să o cunoască personal.”

„Ce zici de orașele noastre mari?”, am întrebat.

M-a privit cu atenție și mi-a răspuns rece:

- Ce pot să spun?... Străzi largi, magazine, palate... totul este foarte curat. - Nu mai este nimic bun? - am întrebat cu un gest de nerăbdare. - Nu ești frapat de superioritatea vieții noastre sociale față de a ta? Cu ce te pot frapa după aceea?

- Nu te entuziasma, - mi-a răspuns interlocutorul meu. - Care crezi că este avantajul tău? Nu este oare onestitatea? Dar asta e în zadar. Suntem mai onești decât tine. Adevărat, maurii îi înșală uneori pe europeni, dar europenii îi înșală în mod constant pe mauri.

Apoi am îndreptat conversația către confortul nostru.

- O, da, știu! - a râs maurul. - Desigur, sunteți chiar maeștri la asta...

Aici a început să enumere pe un ton comic:

- Soarele este o umbrelă; ploaia este o umbrelă; praful este mănuși; a merge este un baston; a privi sunt ochelari; a sta moale sunt izvoare; un deget doare este un doctor; moartea este un monument... De câte lucruri nu te poți lipsi. Ce fel de oameni sunteți! Sunteți adevărați copii mari!... Nu, - a concluzionat el, - nu aș schimba poziția cu voi. Aveți mai mult confort, dar nu sunteți mai fericiți decât noi" [\[6\]](#) .

Acum luați în considerare următoarea comparație. Indienii roșii își imaginează viața de apoi ca o continuare a celei pământești. Marele Spirit, cred ei, îi va transporta pe câmpuri bogate în vânat. În același mod, maorii războinici din Noua Zeelandă își imaginează viața de după moarte ca o serie neîntreruptă de bătălii, din care cei binecuvântați ies victorioși iar și iar. Germanii antici nutreau aceleași speranțe. Aceste exemple arată că popoarele numite, aflate în cele mai joase etape de cultură, erau mult mai mulțumite de viața lor decât suntem noi. Își imaginau chiar și viața de apoi, care este de obicei pictată în cele mai roz culori de către toate popoarele de diferite religii, doar ca o continuare mai perfecționată, îmbunătățită a existenței lor pământești. Acum întrebați-vă, am fi mulțumiți dincolo de mormânt, chiar și într-o oarecare măsură, de existența noastră prezentă intensificată? Și-ar imagina un muncitor, de exemplu, viața de apoi ca o filatură nesfârșită de lungă? un soldat - ca o serie de parade, campanii și manevre nesfârșite; un funcționar - ca un departament nemărginit; un comerciant - ca vaste depozite și depozite de mărfuri?

Nu indică toate acestea clar și elocvent că progresul civilizației moderne, bazat pe principiile materialismului economic, aduce în principal doar confortul exterior al vieții și că numai acesta, fără regenerarea morală a omului, fără reorganizarea

societății pe principiile iubirii și adevărului evanghelic, nu este capabil să facă viața umană luminoasă și veselă? Fără învățătura evanghelică, viața, asemenea hranei fără sare, nu poate avea „gustul” potrivit al unui caracter care să ne satisfacă; trebuie inevitabil să se strice, să se descompună și să se demoralizeze. Și cum putem evita acest lucru dacă neglijăm mântuirea propovăduită de Domnul Isus? Cum putem aduce noblețea în lumea vulgarității și a vanității deșarte, iubirea în lumea egoismului, lumina adevărului în lumea răului și a neadevărului, dacă noi înșine suntem străini de ele, nu înțelegem plinătatea sensului lor, nu simțim farmecul grandorii lor fermecătoare? A cunoaște și a experimenta ce sunt bunătatea, iubirea și adevărul este posibil doar citind și studiind Evanghelia, adică cunoscându-L pe Hristos. „Cunoașteți adevărul”, spune Hristos, „și adevărul vă va face liberi”.

IV. Măreția Evangheliei

„Isus le-a zis celor ce credeau în El... dacă rămâneți în cuvântul Meu... veți cunoaște adevărul, și adevărul vă va face liberi.”

(Ioan 8:31-32)

„Isus le-a zis celor ce credeau în El... dacă rămâneți în cuvântul Meu... veți cunoaște adevărul, și adevărul vă va face liberi.”

(Ioan 8:31-32)

Există un aforism binecunoscut care spune că fiecare persoană este filosof prin natura sa. Semnificația acestui aforism este că o persoană, ca ființă gânditoare și rațională, indiferent cât de scăzut ar fi nivelul său de dezvoltare mentală, nu poate să nu-și pună niște întrebări, a căror soluție constituie o încercare de a cunoaște adevărul, adică filosofia. Aceste întrebări sunt despre sensul vieții și scopul omului.

O, rezolvă-mi enigma vieții,

O întrebare veșnic tulburătoare și înfricoșătoare.

Dă-mi un răspuns, care este secretul veacurilor?

Care este esența omului?

Ce este el? Unde merge?

Cine trăiește acolo sus, deasupra stelelor?

Așa imploră tânărul în faimoasa poezie a lui Heine. Acest tânăr este un simbol al întregii omeniri, iar întrebările sale sunt întrebări vechi, dar veșnic noi, ale tuturor oamenilor care gândesc. Oameni din toate țările și timpurile au lăncezit și lăncezesc în căutarea soluției lor. Puternicul rege, conducătorul multor națiuni, lăncezește în căutarea lor; truditul etern, plugarul, târându-se în spatele unui plug pe câmpul său sărac și susținător de pâine, lăncezește; omul de știință strălucit, marele înțelept, glorificat de lume, le rezolvă cu curiozitate; sălbaticul grosolan, fiul simplu al pădurilor sau al deșertului, își croiește creierii, ascultând în sinea lui vocea vagă a Marelui Spirit.

Pentru a clarifica aceste nedumeriri eterne ale minții și inimii, cei mai buni oameni ai lumii, chiar și în vremurile străvechi din înțeleapta Eladă, sub umbra piramelor Egiptului, pe malurile largului Gange, sub cerul înăbușitor al Arabiei, au scris un număr imens de cărți ample, ziceri individuale și tot felul de legi, reguli și instrucțiuni pe stânci stâncoase, pe suluri de papirus, pe tăblițe de cupru, pe bucăți de piele de capră și de oaie. Sute dintre cele mai mari minți au depus toate eforturile pentru a deschide cartea pecetluită a vieții, pentru a rezolva enigma întunecată a existenței, dar viața, asemenea Sfinxului, și-a păstrat cu încăpățănare marele secret. Până în vremea lui Iisus Hristos, adevărul căutat nu le-a fost dat oamenilor ca o comoară: omenirea îl căuta în locul nepotrivit.

Oamenii și-au dat seama că fără Ființa Supremă nu se puteau gândi la ei înșiși sau la lume; dar lumea antică și-a imaginat Divinitatea doar într-o formă distorsionată. Antichitatea păgână, cu patruzeci de secole de dezvoltare culturală, nu a fost capabilă să se ridice deasupra lumii fizice. Viziunea religioasă asupra lumii a popoarelor antice îl căuta pe Dumnezeu în diversitatea lumii, în stelele cerului, în puterile pământului; se închina în fața măreției eroilor, ridicându-i la rangul de zei [7]. Ideea de divinitate a fost aici minimizată la maximum. Omului nu i se cerea să exercite forță morală pentru a se ridica la nivelul de divinitate. Zeitățile erau servile omului. Xenofan din Colofon este profund indignat de faptul că fiecare popor își creează zei după chipul și asemănarea lor. „Tracii sunt roșcați și au ochi albaștri, zeii sunt negri și cu nasul scurt printre etiopieni.” „Dacă taurii, leii și caii ar putea desena și sculpta”, spune ironic poetul-filosof, „atunci ar înfățișa zei ca ei și le-ar da corpul pe care îl posedă ei înșiși”. Un astfel de naturalism grosolan al religiei a dus inevitabil la o moralitate grosolană: senzualitatea își avea rădăcinile aici, în însăși sursa și centrul vieții - în ideile religioase. Marcate de un astfel de caracter senzual, religiile lumii antice mai degrabă au îngăduit decât s-au opus înclinațiilor josnice ale naturii umane și, prin urmare, așa cum religia însăși era o divinizare a forțelor

naturale ale naturii, tot așa cerințele moralității, în esență, erau doar legitimarea instinctelor grosolane înăscute omului.

Printre națiuni domnea o ostilitate deschisă. Egiptenul, din vârful piramidelor sale, privea în jos cu o mândrie trufașă asupra tuturor țărilor înconjurătoare; urmașii lui Avraam, evreii, considerându-se poporul ales al lui Iehova, disprețuiau restul lumii ca fiind respins de Dumnezeu; grecul rafinat și iluminat numea fiecare străin barbar, iar romanul sever îi considera pe toți prada legitimă a sabiei sale. Violența brutală și cruzimea inumană erau legea fundamentală a relațiilor internaționale. Locuitorii pașnici ai țării cucerite au fost transformați în sclavi și, fără a face distincție între abilitățile, educația și poziția socială anterioară, au fost reduși la nivelul de vite domestice ale cuceritorului. Furnizați cu munca a milioane de sclavi, învingătorii și-au petrecut cea mai mare parte a vieții într-o lenă corupătoare, înecându-se în luxul nebun. Nu exista o singură plăcere senzuală grosolană de care floarea națiunilor cultivate din acea vreme să nu se bucure până la sațietate. „Totul aici”, spune un istoric, „era o neumanitate rece, rafinament al gustului, sațietate a luxului și bucurie nerușinată”.

„Ce este adevărul?” spunea lumea păgână cu dispreț. „Merită să ne deranjăm cu o întrebare atât de goală? Viața e scurtă, să ne grăbim să ne bucurăm de ea.” Carpe diem - profităm de momentele de plăcere - acesta este motto-ul umanității antice. Nevoile spirituale nu erau trezite, iar dacă în cineva izbucneau din când în când scilipiri individuale de aspirații superioare, atunci, negăsind mediul potrivit pentru punerea lor în aplicare, acestea dădeau naștere doar la o nemulțumire gravă față de viață. „De ce să te plângi de fleacuri?” întreabă Seneca. „Întreaga viață a omului este în general deplorabilă.” „Moarte”, strigă împăratul-filosof Marcus Aurelius, „nu-ți întârzia sosirea”.

Toți cei care nu se puteau împăca cu atmosfera sufocantă a depravării morale, a violenței universale și a servilității josnice, trăiau doar în speranța că zorii unei noi vieți vor răsuna într-o zi peste lume. Au așteptat această zi, au căutat cu durere cuvântul adevărului veșnic și, în cele din urmă, acesta a răsunat. „Veniți la Mine, toți cei trudiți și împovărați”, s-a auzit o voce de pe malurile Iordanului, „și Eu vă voi da odihnă. Învățați de la Mine și veți găsi odihnă pentru sufletele voastre.” Auzind această chemare, oamenii, epuizați de căutarea zadarnică a adevăratului ideal al vieții, l-au urmat cu miile lor, în ciuda persecuției, torturilor și chiar a morții. Învățătura lui Hristos, asemenea strălucirii unui foc mare, a cuprins întreaga lume a acelor vremuri și niciun râu de sânge al martirilor, vărsat de persecutorii crucii, nu a putut să-l stingă. Creștinismul a străbătut pământul ca un râu maiestuos, puternic, zdrobind tot ce-i stătea în față. Legea evanghelică a iubirii față de Dumnezeu și oameni, asemenea unui far, a luminat sus deasupra lumii și a devenit steaua călăuzitoare a umanității în întunericul adesea impenetrabil al vieții. Lupta modului de viață păgân, instaurat de-a lungul a zeci

de secole, împotriva noii învățături a fost încăpățânată, dar puterea morală a creștinismului este atât de mare încât nimic nu-i poate rezista.

„Dumnezeu este Duh, și cei ce se închină Lui trebuie să I se închine în duh și în adevăr” (Ioan 4:24), a proclamat Evanghelia și astfel, pentru prima dată, a smuls Dumnezeirea de pe pământ și de cele pământești, a ridicat gândul despre El deasupra lumii și a patimilor omenești și a arătat calea slujirii Lui în perfecțiune morală. Dumnezeu este Duh; nu o forță a naturii, nu un erou divin, ci o Ființă personală, spirituală; El este Rațiunea Supremă, Iubirea Supremă, Adevărul Suprem, Sfințenia Supremă. Numai această idee îl înalță cu putere pe om. Farmecul naturii fizice este distrus; coroana dumnezeirii este îndepărtată de pe ea; i se atribuie locul ei potrivit; ea trebuie să întruchipeze gândurile Dumnezeirii. Nevoile animale ale omului apar acum ca o slujbă adusă materiei groșiere; ele nu trebuie să domine în om. Omul poartă în sine paharul Dumnezeirii, iar Dumnezeu este Duh, prin urmare, de acum înainte interesele spirituale trebuie să aibă cea mai mare valoare pentru oameni. Pentru scopuri spirituale, pentru adevăr și bunătate, pentru cele mai înalte aspirații raționale, omul este obligat să renunțe la înclinațiile lui cele mai dragi, inspirate de trup: trebuie să renunțe la toate plăcerile josnice ale naturii animalice și la legăturile de sânge ale rudeniei, dacă interesele oamenilor apropiați inimii și cerințele lor sunt contrare cerințelor sentimentului moral. „Dacă cineva vrea să vină după Mine”, spune Mântuitorul, „să se lepede de sine. Este nevrednic de Mine cel ce iubește mai mult decât Mine, fie pe tată, fie pe mamă, fie pe fiică, fie pe fiu”.

Omul este de obicei o creatură lacomă, dornică de interes personal și de plăceri grosolane. A se bucura, a poseda, a colecționa - aceasta este dorința care ne mănâncă, ne ruinează sufletele și ne face să ruinăm sufletele altora. Și chiar și acum modul de viață este colorat semnificativ de acest sentiment de egoism. Luați, de exemplu, toată industria modernă. Este ghidată în principal de spiritul interesului personal grosolan. Îmi amintesc de pictura lui Kasatkin „Minerii de cărbune. Schimb”, care a fost la o expoziție industrială din Nijni Novgorod, ca un simbol potrivit al industriei în sine și, poate, într-o măsură semnificativă, al întregii noastre vieți. Pictura prezintă interiorul unei uriașe barăci muncitorești deasupra unei mine. Dimineața devreme; zorii abia se ivesc; tura de noapte a minerilor părăsește mina la suprafața pământului. Merg obosiți, negri; doar albul ochilor li se vede. Fețele lor sunt cumva sumbre și calme, ca și cum ar păstra un mare secret - secretul supunerii față de o soartă inevitabilă. Aceasta era probabil fața gladiatorilor romani din antichitate când treceau pe lângă loja imperială și exclamau: „Ave, Caesar! Morituri te salutant” [8] .

O altă tură își așteaptă rândul să coboare. Un somn scurt nu le-a redat puterile epuizate; muncitorii căscă și se întind. Un băiat slab nu a putut rezista tentației câtorva minute libere, s-a ghemuit pe podea și a ațipit. Fața lui palidă și slăbită

spune că nu va trebui să fie în tură mult timp; lumânarea vieții se stinge repede; dar munca nu se va opri fără el: nevoia va aduce noi victime aici. Amintiți-vă de Pușkin:

Dar omul e om

A aruncat o privire imperioasă către copacul upas,

Și a pornit ascultător la drum,

Și dimineața s-a întors cu otravă...

A venit, a slăbit și s-a culcat

Sub arcada colibei de pe bast.

Și bietul sclav a murit la picioarele lui

Conducător invincibil.

Aici, atât cuvintele poetului, cât și pensula artistului sunt de acord că binecuvântările noastre pământești, toate aceste miliarde de pud-uri de cărbune, aur și oțel sub modul de viață modern, sunt cumpărate la un preț mare, teribil - la prețul a milioane de vieți pierdute și ruinate prematur. În fața acestei imagini, cineva se gândea involuntar la cuvintele Mântuitorului: „La ce bun omului dacă câștigă toată lumea, dar își pierde sufletul?”

A explica oamenilor acest ultim mare gând, a-i face să simtă întregul adevăr și sensul lui este o sarcină incomensurabilă în consecințele sale benefice din punct de vedere moral, pe care Evanghelia o întreprinde și, în cel mai bun mod posibil, o îndeplinește. Gândiți-vă doar la cuvintele Rugăciunii Domnești: „Tatăl nostru, care ești în ceruri, sfințească-se numele Tău; vie Împărăția Ta; facă-se voia Ta, precum în cer și pe pământ!” La urma urmei, aceasta este o revelație a unei vieți noi, o perspectivă întreagă a unor relații mai bune. Fie ca totul în viață să fie așa cum ne-a învățat Isus să ne rugăm și totul va fi perfect. Nu va mai exista rău, nu va mai exista ură, nu vor mai muri oameni din cauza epuizării cauzate de munca excesivă, nu vor mai exista bogați leneși sătui până la prostia bestială. Va fi Dumnezeu în om și om în Dumnezeu; cerul va veni pe pământ.

Aici, în această lume divină, în cer, unde locuiește Tatăl, Iisus Hristos îndrumă inimile ucenicilor Săi. Un ucenic al lui Hristos nu trebuie să-și atașeze întreaga inimă de pământ, sau de om, sau de nimic creat. Gândurile Sale trebuie să fie în întregime controlate de Tatăl Cerească. „Nu vă adunați comori pe pământ, unde le strică molia și rugina și unde le sapă și le fură hoții; ci adunați-vă comori în cer... Căci unde este comoara voastră, acolo va fi și inima voastră” (Matei 6:19-21). Inima unei persoane trebuie să aparțină inseparabil lui Dumnezeu, iar două iubiri exclusive nu pot coexista într-o singură inimă. „Nimeni nu poate sluji la doi stăpâni; căci va urî pe unul și va iubi pe celălalt; altfel va fi devotat unuia și va disprețui pe celălalt. Nu puteți sluji lui Dumnezeu și lui Mamona” (Matei 6:24). Aceste cuvinte nu înseamnă, însă, că Iisus a condamnat orice activitate care servește drept sursă de bunăstare privată și publică. El Însuși a lucrat la o bancă de tâmplar. El condamna doar atașamentul față de bunurile acestei lumi, atunci când acestea absorb complet o persoană, îndepărtând din inima sa toate celelalte gânduri și interese. Pentru copiii nesăbuiți, sălbatici simpli, poate fi totuși scuzabil să se lase duși de fleacuri, să-și sacrifice proprietatea valoroasă de dragul unor mărgeli sau mărgeli de sticlă; dar pentru o persoană rațională, conștientă de puterea unui spirit puternic din sine, este atât rușinos, cât și criminal să piardă timpul slujind trupului, când interesele spirituale superioare sunt lăsate deoparte. „De aceea vă spun”, a predicat Iisus Hristos oamenilor, „căutați mai întâi Împărăția lui Dumnezeu și dreptatea, și toate celelalte vor veni la voi de la sine”. Acesta este principalul și singurul lucru necesar. A sluji Împărăției lui Dumnezeu înseamnă, în același timp, a-l sluji lui Dumnezeu. Nicio altă slujbă fără aceasta, fără slujbă în duh și adevăr, nu este plăcută lui Dumnezeu. „Dumnezeu nu locuiește în temple făcute de mâini omenești și nu cere slujbă de la mâini omenești” (Faptele Apostolilor 17:24-25). El nu are nevoie de jertfe grase, nici de fum de tămâie, nici de altare strălucitoare cu aur și pietre prețioase; El nu cere plecăciuni, nici pelerinaje, nici posturi. Dacă avem toate acestea, atunci sunt pentru noi înșine, ca mijloace și mediu care contribuie la întărirea unor stări de spirit pioase exaltate în noi. În ochii lui Dumnezeu, ceea ce este valoros într-o persoană este „o inimă mai curată decât aurul și o voință puternică și bună”. Numai cei cu inima curată îl pot vedea pe Dumnezeu. Înălțimile Sionului sunt accesibile doar celor care

Cine își prețuiește faptele cu aur,

Nu l-am cântărit, nu l-am vândut,

Nu a încercat să-și păcălească fratele

Și nu l-a calomniat pe dușman.

Dumnezeu nu este mulțumit de rugăciunea noastră în sine dacă vine dintr-o inimă neluminată de adevăr și iubire. „Dacă îți aduci darul la altar”, spune Mântuitorul, „și acolo îți aduci aminte că fratele tău are ceva împotriva ta, lasă darul tău acolo, înaintea altarului, și du-te, împacă-te mai întâi cu fratele tău și apoi vino și adu darul tău” (Matei 5:23-24). Oamenii nu mai auziseră așa ceva înainte de Iisus Hristos. Evanghelia a fost prima care a dat lumii un concept atât de înalt și desăvârșit despre Dumnezeu și, prin aceasta, a pus înaintea omului un astfel de ideal care nu poate fi niciodată atins, dar, apropiindu-se de care, omenirea va deveni mai pură, mai morală, mai perfectă. Aici, Dumnezeirea nu este coborâtă la om, ci omul se angajează să se ridice la Ființa Prea Desăvârșită.

Cel mai bun dintre înțelepți i-a sugerat omului: „ascultă de glasul conștiinței”: Moise a repetat: „fii credincios poruncilor lui Iehova Dumnezeului tău, căci El este înfricoșător”; Iisus Hristos le-a spus ucenicilor: „conștiința greșește, legea este un jug pentru sclavi, dar voi priviți spre chipul Divinității care v-a fost dată. Fiți desăvârșiți, așa cum Tatăl vostru din Ceruri este desăvârșit. Exemplul Lui este legea voastră; Duhul Lui este tăria voastră.” De acum înainte, legiuitorul suprem al întregii vieți umane, adevăratul conducător al gândurilor, dorințelor și acțiunilor umane trebuie să fie Duhul lui Dumnezeu. Nici litera moartă, nici forma împietrită nu vor mai înlănțui sau reține gândul viu al omului. Un spirit liber, luminat, neconstrâns de forme constante („căci Fiul omului a devenit Domn al Sabatului”), va crea și va distruge, trecând de la inferior la superior, de la superior la mai perfect.

În această spiritualitate, care aparține exclusiv religiei creștine, rezidă garanția viitorului nesfârșit al mișcării progresiste în umanitate. Priviți Orientul, care este străin creștinismului (Turcia, Persia, India, China și alte țări) [\[9\]](#) :

Rasa umană doarme adânc acolo

De mulți, mulți ani încoace.

Comparați așadar această somnolență spirituală seculară a Orientului necreștin cu progresul neîntrerupt al vieții sociale printre națiunile occidentale sfințite de Evanghelie și va trebui să recunoașteți că tocmai creștinismul, spiritul său, este factorul fundamental în acest proces extraordinar de dezvoltare socială. Numai

Evangelhia, propovăduind pe Dumnezeuul iubirii, Tatăl tuturor oamenilor, a pus temelie unei adevărate fraternități în omenire, a distrus frontierele internaționale, a îndepărtat lanțurile de pe sclavi, a înălțat personalitatea omului, a învățat să respecte demnitatea morală a fiecărui om, indiferent de trib sau clasă socială din care face parte. „De acum înainte nu va mai fi nici iudeu, nici grec, nici rob, nici stăpân, nici bărbat, nici femeie; căci toți sunt egali în Hristos.” Așa a scris marele apostol al păgânilor, deschizând în aceste cuvinte o nouă perioadă în istoria omenirii.

Această recunoaștere a egalității tuturor oamenilor în fața lui Dumnezeu a exercitat o influență decisivă și de neșters asupra întregii noastre civilizații europene. A înmuiat și înmoaie continuu distincțiile umilitoare de clasă și a ridicat curând sclavul la o poziție superioară, insuflându-i un sentiment de demnitate înăscută. Benjamin Kidd, autorul unei cărți remarcabil de inteligente și originale, *Evoluția socială*, notează: „Dacă ne punem întrebarea care este istoria legislației națiunilor europene în lunga perioadă care se întinde până în zilele noastre, vom da peste lucruri curioase. Întreaga istorie a acestei perioade poate fi rezumată în câteva cuvinte. Este pur și simplu istoria unei serii de concesiuni cerute de un partid, incomparabil mai slab ca poziție, format în principal din clasele inferioare care duc o viață muncitoare și obținute de la un alt partid cu putere, capital, timp liber și influență socială, pe care îl putem considera, fără îndoială, incomparabil mai puternic.” Succesul partidului celor dezmoșteniți în viață depinde, așadar, nu în primul rând de persistența revendicărilor lor, ci mai ales de faptul că, sub influența sentimentelor altruiste asupra civilizației noastre, clasele puternice și bogate încep să-și piardă încrederea în dreptatea poziției lor privilegiate, își abandonează fortificațiile, își abandonează pozițiile și acceptă să împartă în părți ceea ce odinioară le aparținea exclusiv, drepturi care le aparțin. Acesta este adevăratul sens al acelei imagini uimitoare pe care o vedem în istoria popoarelor creștine și care părea imposibilă în destinele lumii înainte de Iisus Hristos.

Dar ce determină acest respect pentru drepturile fraților mai mici, compasiunea aleșilor norocului pentru grămezile nefericite ale sorții? În primul rând, răspândirea doctrinei egalității tuturor oamenilor înaintea lui Dumnezeu, doctrina mântuirii sufletelor. Credința că fiecare dintre cei mai săraci dintre cei mai umiliți are un suflet nemuritor, creat după chipul lui Dumnezeu, chemat la fericirea veșnică și pe care Iisus Hristos a venit să-l mântuiască cu sângele Său; această credință ne face să vedem un frate în fiecare persoană, să-i recunoaștem dreptul la respectul nostru, ne privează de posibilitatea de a-i neglija demnitatea și bunăstarea cu o conștiință curată. „Vedeți”, a spus Iisus Hristos, „să nu disprețuiți pe niciunul dintre acești micuți” (Matei 18:10). Luați această credință, și omul va înceta să mai fie frate, aproapele omului, va fi doar o figură nouă într-o sumă uriașă, o roată în plus într-un mecanism uriaș - o figură și o roată care vor fi prețuite nu în sine, fără a ține cont de toate, ci numai prin cantitatea de beneficii

pe care o aduc. Luați acest exemplu. Să presupunem că cel mai mare om de știință, scriitor sau artist spune: Pasteur, Shakespeare sau Murillo salvează o duzină de oameni simpli; și, salvându-i, el însuși moare. Din punctul de vedere al calculului comercial, aceasta va fi o faptă nechibzuită, un schimb neprofitabil: viața a o duzină de muncitori neciopliți este dată; un diamant de o rară valoare este schimbat pe o mână de monede de cupru. Din punctul de vedere evanghelic, aceasta va fi o ispravă maiestuoasă, o manifestare a celei mai înalte iubiri. „Mai mare iubire nu are nimeni - a zis Mântuitorul - decât să-și dea cineva viața pentru aproapele său” (Ioan 15:13). Și noi, glorificându-l pe Petru cel Mare pentru salvarea soldaților care piereau la Lakhta, după care s-a îmbolnăvit grav și a murit, spunem prin aceasta clar că, în ochii lumii moderne (cel puțin europene), viața fiecărui om, indiferent de statutul său social, are o valoare egală, ireparabilă. Știința nu poate dovedi o astfel de poziție și uneori chiar refuză să recunoască egalitatea tuturor oamenilor. Letourneau, membru al societății antropologice pariziene, scrie în lucrarea sa „Sociologia conform etnografiei”: „Printre rasele umane există un anumit tip de ierarhie... În ceea ce privește organizarea, rasele umane diferă foarte mult între ele: în timp ce unele sunt, fără îndoială, demne de numele aleșilor, altele, la fel de fără îndoială, constituie o clasă specială de rase respinse” [\[10\]](#) . De aceea, Kidd spune: „Ideea egalității înnăscute a oamenilor, care joacă un rol atât de important în dezvoltarea socială a civilizației noastre, nu este în esență o cucerire a rațiunii. Rațiunea și experiența nu o sancționează; este doar un produs caracteristic al acelui sistem religios de moralitate pe care se bazează civilizația noastră”, adică creștinismul.

Într-un cuvânt, creștinismul nu este doar o sursă de regenerare morală pentru indivizi, ci o binecuvântare pentru întreaga omenire, principala forță a creșterii neobosite a culturii și a progresului social. Luați cele mai frumoase și mai strălucitoare vise despre viitorul tuturor celor mai nobili și altruști prieteni și lideri ai omenirii, întăriți-le în orice măsură doriți și tot nu veți găsi o perspectivă mai atrăgătoare decât cea indicată în Evanghelie: instaurarea și venirea Împărăției lui Dumnezeu pe pământ. Când vom înțelege esența evangheliei lui Hristos, atunci vom înțelege că omenirea nu are și nu va avea niciodată o sarcină mai importantă decât cea schițată în Evanghelie: „căutați mai întâi Împărăția lui Dumnezeu și dreptatea Lui”.

V. Împărăția lui Dumnezeu

„Vie Împărăția Ta!”

„Vie Împărăția Ta!”

Mintea umană este de obicei poluată cu multe idei false, care sunt departe de a corespunde realității; în comparație cu originalul, acestea se dovedesc a nu fi imaginea sa reală, ci o imagine imaginară, care nu există nicăieri decât în imaginația noastră, o himeră, un idol, așa cum o exprimă celebrul filosof englez Bacon. Unul dintre acești idoli, capabil, asemenea unui foc de neînțeles, să-l inducă în eroare pe căutătorul adevărului, este convingerea eronată, comună mării majorității a oamenilor, că nu s-au familiarizat niciodată serios cu ele. Astfel de persoane cred că înțeleg clar sensul lucrurilor, deoarece au semne pentru ele, pe care le consideră drept sensul lor. Aceste semne ale lucrurilor sunt numele și cuvintele lor, cu care ne familiarizăm înainte de a ne familiariza cu natura lucrurilor în sine; cu ajutorul lor, oamenii își comunică unii altora ideile despre lucruri. Obişnuiți din copilărie să înlocuim lucrurile cu cuvinte, pentru a fi înțeleși de toată lumea cu ajutorul acestor cuvinte, ne mulțumim adesea doar cu semnele lucrurilor, ne limităm la cuvinte, fără să ne gândim bine la sensul lor, fără să ne întrebăm: oare sensul pe care îl legăm de un anumit cuvânt corespunde naturii reale a obiectului desemnat de acest cuvânt? Între timp, cuvântul nu spune ce este lucrul, ci ce înseamnă pentru noi, cum ni-l imaginăm; iar dacă ideea noastră despre obiect este neclară, atunci semnul pentru definirea lui este imprecis, cuvântul este incorrect.

O confirmare tristă a unui astfel de fenomen trist poate fi înțelegerea obișnuită, răspândită, mai mult decât vagă - uneori chiar distorsionată - a ceea ce înseamnă expresia evanghelică: „Împărăția lui Dumnezeu”. Acest cuvânt este familiar fiecărui creștin încă din frageda copilărie. Chiar înainte de a ști să citim, repetăm deja cererea din cuvintele bătrânilor noștri din Rugăciunea Domnească: „Vie Împărăția Ta!”. Apoi, de-a lungul anilor, auzim constant în biserică, citim acasă și studiem la școală despre Împărăția lui Dumnezeu. În Evanghelie, nimic altceva nu este vorbit atât de des, în detaliu și atât de mult timp ca despre Împărăția lui Dumnezeu. Împărăția lui Dumnezeu este ideea principală a întregii învățăături a lui Iisus Hristos, o idee care, cu fiecare pagină nouă a Evangheliei, crește și devine din ce în ce mai clară. În narațiunea evanghelică, nu există un singur cuvânt, o singură acțiune a Mântuitorului care să nu se refere la Împărăția lui Dumnezeu. Dacă Iisus Hristos predică, o face pentru a vesti vestea bună a Împărăției lui Dumnezeu și a explica sensul ei; când îi învață pe oameni pe munte, El proclamă legile acestei Împărății; Vorbind oamenilor în parabole pe malul lacului, El prezintă figurativ misterele Împărăției lui Dumnezeu, originea, dezvoltarea și lupta și victoria care o așteaptă; când Se roagă sau ne învață să ne rugăm, El cere venirea ei; alegându-i pe apostoli, Hristos dorește să continue Împărăția întemeiată de El după El și să asigure răspândirea ei în întreaga omenire; dacă Se transfigurează înaintea mai multor ucenici, este pentru a le arăta ce devine o ființă umană în această Împărăție; prin învierea Sa, El îi convinge că toate puterile iadului, răutatea diavolească a violatorilor și ura sofisticată a fariseilor nu pot distruge Împărăția Sa. Într-un cuvânt, conceptul

Împărăției lui Dumnezeu conține întreaga învățătură a lui Hristos Mântuitorul, întreaga Sa dispensație; constituie slava Sa, întregul sens al arătării Sale pe pământ și întreaga Sa minte divină.

Prin urmare, a fi creștin, sau cel puțin a te considera îndreptățit să judeci Evanghelia cu autoritate și a nu înțelege clar și definitiv ce este Împărăția lui Dumnezeu, este un lucru imposibil pentru o persoană sănătoasă la minte. Este același lucru cu a te considera expert în filosofie și a nu avea nicio idee despre Platon, Aristotel, Kant și Hegel. Cu toate acestea, majoritatea celor care cinstesc cu respect Evanghelia și o analizează critic se disting printr-o idee extrem de vagă și eronată despre Împărăția lui Dumnezeu.

Pentru început, Împărăția lui Dumnezeu menționată în Evanghelie este înțeleasă în mare parte ca însemnând viața binecuvântată a celor drepti dincolo de mormânt, adică conceptul de Împărăție a lui Dumnezeu este identificat cu conceptul de Împărăție a Cerurilor în sensul obișnuit, acceptat, curent, iar pe această bază creștinismul este adesea acuzat de o disprețuire fără sens față de bunurile pământești, de suprimarea cu forța a nevoilor înnăscute ale trupului, de străduința de a priva viața de culori strălucitoare și vesele. „Evanghelia îndreaptă privirea credinciosului exclusiv spre cer”, spun ei de obicei în astfel de cazuri, „uită că omul este creat din pământ, înlănțuit de materie cu chiar trupul său; acest lucru nu poate fi ignorat. Păsările la care se referă Evanghelia, chiar și ele își construiesc cuiburi, își îngrijesc puii. Putem noi, înzestrați cu nevoi materiale mai mari decât păsările, să fim complet indiferenți față de nevoile urgente ale trupului? A insista asupra unei astfel de cerințe - nu înseamnă oare să mergem împotriva firii, cu un rigorism excesiv cerând imposibilul? Suntem încălziți de soarele strălucitor, mângâiați de aroma câmpurilor, fermecați de strălucirea stelelor, captivați de trilarile privighetorii. Poate fi cu adevărat criminală admirația pentru frumusețea răspândită în natură, bucuria de binecuvântările lumii împrăștiate în jurul nostru? De ce atunci au fost create toate acestea, de ce ne-au fost sădite anumite instincte”?

Ca răspuns la lunga serie de întrebări puse, trebuie spus un lucru: toate aceste argumente convingătoare lovesc golul, nu Evanghelia, ci un spațiu gol.

În primul rând, Evanghelia distinge strict și clar între conceptele de Împărăție a Cerurilor și Împărăția lui Dumnezeu. În discursul lui Iisus Hristos despre soarta celor drepti dincolo de mormânt, citim: „Atunci Împăratul va zice celor de la dreapta Lui: Veniți, binecuvântații Tatălui Meu, moșteniți Împărăția care v-a fost pregătită de la întemeierea lumii” (Matei 25:34). În discursul său de rămas bun cu ucenicii săi la Cina cea de Taină, Iisus Hristos, liniștindu-i înainte de despărțirea care vine, spune: „Să nu vi se tulbure inima... În casa Tatălui Meu sunt multe locașuri. Dacă n-ar fi așa, v-aș fi spus: Mă duc să vă pregătesc loc” (Ioan 14:1-

2). În ambele cazuri este la fel de clar indicat că Împărăția Cerurilor - împărăția slavei celor drepti, deja „pregătită” - este un fapt împlinit. Împărăția lui Dumnezeu, despre care se vorbește în pilde, în Rugăciunea Domnească și în indicarea scopului final al activității umane, nu a venit încă în plinătatea ei; Este vorba despre un viitor mai mult sau mai puțin îndepărtat; întemeiată pe pământ de Hristos Mântuitorul, această Împărăție este supusă unei aranjări ulterioare, încă nu va veni. Cerem: „Vie Împărăția Ta!” Nu spunem: „să se creeze” sau „să se creeze Împărăția Ta!” - ci să „vină”, pentru că un început a fost deja făcut pentru ea, dar nu a îmbrățișat încă întreaga umanitate, nu ne-a inclus în granițele sale; suntem încă dincolo de granițele sale, în afara sferei acțiunii harnice a legilor sale. Va veni atunci când viziunea noastră asupra lumii va fi pătrunsă de spiritul Evangheliei, când întreaga structură a vieții noastre va contribui la cerințele adevărului divin, când simpatiile noastre vor respira iubirea pură a lui Hristos; va veni pentru cei care sunt asupriți de o realitate apăsătoare de vulgaritate și murdărie, care așteaptă înflorirea adevărului și a binelui, sunt însetați și însetați de dreptate, doresc să învingă răul. Fie că societatea, un popor întreg sau întreaga umanitate sunt impregnate de aceste aspirații, Împărăția lui Dumnezeu va veni pentru acest cerc de oameni, pentru națiune, pentru întreaga lume; Indiferent dacă indivizii sunt impregnați de ele, Împărăția lui Dumnezeu va veni doar pentru ei. Dar pentru cei care sunt fericiți și mulțumiți cu întunericul neputinței celor slabi care domnește peste pământ, care prețuiesc egoismul și propriile pasiuni mai presus de orice, care consideră aspirația spre infinit ridicolă și de neînțeles - pentru toți aceștia, Împărăția lui Dumnezeu este de neînțeles și inaccesibilă. Împărăția lui Dumnezeu este o organizație de personalități, forțe și fenomene realizate în istorie, în care domnește Dumnezeu și domină exclusiv voința Sa sfântă și rațională sau, cu alte cuvinte, mai simplu: Împărăția lui Dumnezeu este o viață dreaptă, perfectă din punct de vedere moral a oamenilor pe pământ, trezită de Mântuitorul Hristos și orânduită conform legământului Său evanghelic. Triumful unei astfel de Împărății constă în victoria completă a binelui asupra răului în inima omului.

Când Iisus Hristos a predicat, aruncându-și privirea mentală asupra vieții lumii și evaluând-o din punct de vedere moral, El a definit impresia generală astfel: „toată lumea zace în răutate” (1 Ioan 5:19). Răul sub forma violenței răspândite, lipsa drepturilor celor slabi, desfrânarea obraznică a bogaților, prostia bestială a mulțimii, orgia nestăpânită a egoismului și a patimilor josnice era un fapt universal și era legea care stăpânea lumea. Lupta cu această împărăție a răului, răsturnarea ei și crearea Împărăției lui Dumnezeu în locul ei au devenit principala lucrare a Mântuitorului. Sosise timpul împlinirii primei promisiuni a lui Dumnezeu făcute oamenilor: „sămânța femeii va zdrobi capul șarpelui” (Gen. 3:15).

„Oameni, lânceziți sub povara nedreptății și a fărădelegii”, pare să spună Iisus Hristos lumii, „viața pe care v-ați creat-o nu vă poate oferi fericirea pe care o

căutați și de care sunteți capabili. Răul naște doar răul, iar adevărata fericire, cea mai înaltă, este binele, care se naște exclusiv din iubire și bunătate. Dacă vreți să o găsiți, dacă sunteți împovărați de jugul răului care domnește în lume, veniți la Mine și învățați de la Mine. Cuvintele Mele se vor revărsa ca un balsam vindecător în inimile voastre epuizate, bolnave. Vă voi arăta calea care vă va aduce pace sufletului. Supuneți-vă cu altruism învățaturii Mele, urmați calea pe care v-am întins-o înaintea, luați jugul Meu asupra voastră și veți vedea că jugul Meu este bun și povara Mea este ușoară. În locul nopții lungi, impenetrabile, sufocante, odată cu intrarea Mea în lume, se ivește zorii unei zile luminoase și liniștite. Până acum, printre generali, Până la deprimanta fărădelegie, doar ca o scânteie, în inimile câtorva aleși ai pământului se ascundea o mare speranță pentru un viitor mai bun. Acum este destinat să se împlinească. Vremurile s-au împlinit. Împărăția lui Dumnezeu s-a apropiat. Este aproape, este chiar aici, lângă tine, în jurul tău, dar este necesar ca ea să-ți pătrundă și să-ți îmbrățișeze inima - sursa oricărei activități și principiul călăuzitor al vieții umane. Fă-ți un loc în inima ta pentru Dumnezeu, dă loc adevărului și bunătății în viața ta, eliberează-te de minciunile, violența și egoismul grosolan care domnesc în tine, pocăiește-te.”

„Pocăiți-vă” - acesta este primul cuvânt cu care Evanghelia s-a adresat umanității. Posibilitatea doritei reînnoiri a vieții, venirea Împărăției lui Dumnezeu printre oameni este condiționată în primul rând de pocăință. „Dacă nu vă pocăiți”, a spus Vestitorul Divin al noii vieți, nu puteți intra în Împărăția lui Dumnezeu. Cuvântul rusec „pokaytes” nu este suficient de expresiv, nu umbrește gândul necesar cu relief cuvenit; îi lipsește strălucirea dorită. În original, în textul grecesc al Evangheliei, sensul cuvântului este conturat mai proeminent, conținutul său iese în evidență mai pregnant. Acolo citim: „metanoeite”; literalmente aceasta înseamnă: reconsideră, schimbă-ți gândurile, schimbă-ți punctul de vedere fundamental. În acest caz, cuvintele lui Iisus Hristos, cererea Sa de pocăință pentru intrarea în Împărăția lui Dumnezeu, primesc următorul înțeles. Pe pământ, o viață diferită este posibilă și chiar obligatorie decât cea pe care o duc oamenii și sub povara căreia ei înșiși gem; violența, neadevărul, egoismul și, în general, dominația instinctelor grosolane de jos nu reprezintă forțe de neeradicat; alături de ele în om, cel puțin într-o formă ascunsă, potențială, există cele mai bune, înalte, sfinte sentimente, sentimente de fraternitate, iubire altruistă, străduință spre adevăr și, în general, spre perfecțiune morală. Dacă nu sunt sistematic... Înăbușiți în sine, dacă li se oferă spațiu, dezvoltare și sunt întăriți în suflet, vor lumina viața cu o strălucire orbitoare, fermecătoare. Viața va deveni de nerecunoscut: puterea răului va fi înlocuită de farmecul iubirii. Și această Împărăție a lui Dumnezeu în oameni poate veni în orice moment. Doar acei oameni disponibili nu sunt potriviți pentru noua viață; ei trebuie să fie reînnoiți în spirit. Este necesar ca aceștia să își reevalueze radical toate aspirațiile, să fie impregnați cu un spirit nou, spiritul iubirii evanghelice

atotcuprinzătoare, blândețea liniștitoare a lui Hristos, o dorință irezistibilă și insațiabilă pentru adevăr. Viața luminoasă care vine, descrisă de Iisus Hristos, pune ca o condiție indispensabilă obligația ca oamenii să reflecte în ei înșiși imaginea evanghelică a omului, să învețe să se raporteze la viață și să răspundă la diversele ei fenomene în același mod în care Iisus Hristos însuși s-a raportat la ea și a răspuns la ea. Evanghelia a adus în prim-plan cu o forță specială ideea, din păcate, adesea neînțeleasă nici acum, că așa cum un olar determină calitatea vaselor sale prin priceperea, sânguința și atenția sa la materie, tot așa omul prin propria sa putere. Proprietățile sale, caracterul naturii sale determină caracterul și direcția vieții sale. Aceasta din urmă nu poate căpăta un caracter diferit decât dacă proprietățile fundamentale, însăși natura omului, se schimbă, nu capătă un caracter diferit. Nicio influență violentă din exterior, nicio supunere oarbă față de autoritate nu poate produce o schimbare completă și, cel mai important, irevocabilă în viață. Pentru o schimbare radicală în viață, pentru întoarcerea ei completă către Împărăția lui Dumnezeu, este necesară o înțelegere clară a măreției idealului moral al Evangheliei, o aversiune viu simțită față de modul de viață anterior, bazat pe slujirea înclinațiilor animalice ale oamenilor noștri grosolani, natura josnică și setea de a găsi satisfacție pentru nevoile superioare ale spiritului. Pentru clarificarea și fundamentarea acestui gând, conversația lui Iisus Hristos cu Nicodim este deosebit de caracteristică și instructivă. Unul dintre conducătorii iudeilor, un anume Nicodim, a venit noaptea la Iisus și l-a zis: „Rabi, știm că ești un învățător venit de la Dumnezeu; căci nimeni nu poate face semnele acestea pe care le faci Tu, dacă nu este Dumnezeu cu el. Iisus i-a răspuns: Adevărat, adevărat îți spun că, dacă un om nu se naște din nou, nu poate vedea Împărăția lui Dumnezeu” (Ioan 3:1-3). Dacă ne gândim mai atent la fragmentul dat al conversației, comparăm conținutul cuvintelor lui Nicodim cu discursul lui Iisus Hristos, vom vedea că Iisus nu-i răspunde lui Nicodim, nu dezvoltă mai mult gândul interlocutorului său nocturn, ci îl întrerupe brusc, dă conversației o întorsătură bruscă într-o altă direcție. Nicodim spune: „Deși frații mei, fariseii, Te urăsc și sunt ostili învățaturii Tale din popor, nu pot să nu Te recunosc ca Învățător Divin și să mă închin înaintea Ta. Minunile Tale mă conving că ești trimis de Dumnezeu; eu sunt ucenicul Tău și am venit la Tine ca să mărturisesc despre aceasta.” - „Dacă raționezi așa”, îl întrerupe Iisus, „nu te pot recunoaște drept ucenicul meu. Ai văzut minuni”, pare să spună Iisus Hristos, „și ai fost uimit de ele, dar ai înțeles sensul profund al discursurilor Mele, ai ascultat cu respirația tăiată chemarea Mea către Împărăția lui Dumnezeu, ți-a tremurat sufletul de încântare în fața imaginii luminoase a iubirii, adevărului și bunătății care vine pe pământ? Erai atunci înflăcărat de dorința de a da totul, de a renunța la cele mai dragi atașamente, la legăturile de sânge, măcar pentru a vedea împlinirea cuvintelor mele pe pământ? Trăiești acum o stare de spirit nouă, necunoscută anterior, un sentiment de ruptură cu trecutul plin de ură și o dorință pentru un singur lucru: să te predai cu altruism noii vieți? Nu am venit să uimesc mințile oamenilor cu minuni, ci cu cuvântul

predicii și exemplul vieții pentru a le atrage inimile către Împărăția lui Dumnezeu. Sarcina mea este să suprim voința rea, coruptă din oameni și să subordonez întreaga structură a vieții lor personale și sociale celei mai sfinte voințe a Rațiunii Supreme și a iubirii Supreme, voinței Tatălui din ceruri. „Nu oricine îmi spune, „Doamne, Doamne!” va intra în Împărăția cerurilor, dar cel ce face voia Tatălui Meu care este în ceruri” (Matei 7:21). Ați înțeles toate acestea? Cine vrea să Mă urmeze trebuie să se lepede de tot ce este josnic, rușinos, rău, să moară față de păcat și, curățit și plin de un duh înălțat, să intre într-o viață nouă; „Adevărat, adevărat vă spun că, dacă un om nu se naște din nou, nu poate vedea Împărăția lui Dumnezeu” (Ioan 3:3). „Adevărat, adevărat vă spun că, dacă cineva nu se naște din nou, nu poate vedea Împărăția lui Dumnezeu” (Ioan 3:1-3). Dacă ne gândim mai atent la fragmentul de mai sus din conversație și comparăm conținutul cuvintelor lui Nicodim cu discursul lui Iisus Hristos, vom vedea că Iisus nu-i răspunde lui Nicodim, nu dezvoltă mai mult gândul interlocutorului său de noapte, ci îl întrerupe brusc, dă conversației o întorsătură bruscă într-o altă direcție. Nicodim spune: „Deși frații mei, fariseii, vă urăsc, sunt ostili învățaturii voastre în norod, nu pot să nu vă recunosc ca Învățător Divin și să mă închin înaintea voastră. Minunile voastre mă conving că sunteți trimis de Dumnezeu; eu sunt ucenicul vostru și am venit la voi ca să aduc mărturie despre aceasta.” - „Dacă raționezi așa”, îl întrerupe Iisus, „nu te pot recunoaște drept ucenicul meu. Ai văzut minuni, - parcă ar spune Iisus Hristos, - și ai fost uimit de ele, dar ai înțeles sensul profund al cuvântărilor Mele, ai ascultat cu respirația tăiată chemarea Mea către Împărăția lui Dumnezeu, ți-a tremurat sufletul de încântare în fața imaginii luminoase a iubirii, adevărului și bunătății care vine pe pământ? Erai atunci înflăcărat de dorința de a da totul, de a renunța la cele mai dragi atașamente, la legăturile de sânge, măcar pentru a vedea împlinirea cuvintelor Mele pe pământ? Trăiești acum o stare de spirit nouă, necunoscută anterior, un sentiment de ruptură cu trecutul plin de ură și o dorință pentru un singur lucru: să te predai cu altruism noii vieți? Nu am venit să uimesc mințile oamenilor cu minuni, ci cu cuvântul predicii și exemplul vieții pentru a le atrage inimile către Împărăția lui Dumnezeu. Sarcina Mea este să suprim voința rea, coruptă din oameni și să subordonez întreaga structură a vieții lor personale și sociale celei mai sfinte voințe a Rațiunii Supreme și a iubirii Supreme, voinței Tatălui Ceresc. „Nu oricine îmi spune, „Doamne, Doamne, va intra în Împărăția cerurilor, dar cel ce face voia Tatălui Meu care este în ceruri” (Matei 7:21). Ați înțeles toate acestea? Cine vrea să-Mi urmeze trebuie să se lepede de tot ce este josnic, rușinos, rău, să moară față de păcat și, curățit și plin de un duh înălțat, să intre într-o viață nouă; „Adevărat, adevărat vă spun că, dacă un om nu se naște din nou, nu poate vedea Împărăția lui Dumnezeu” (Ioan 3:3). „Adevărat, adevărat vă spun că, dacă cineva nu se naște din nou, nu poate vedea Împărăția lui Dumnezeu” (Ioan 3:1-3). Dacă ne gândim mai atent la fragmentul de mai sus din conversație și comparăm conținutul cuvintelor lui Nicodim cu discursul lui Iisus Hristos, vom vedea că Iisus nu-i răspunde lui Nicodim, nu dezvoltă mai mult

gândul interlocutorului său de noapte, ci îl întrerupe brusc, dă conversației o întorsătură bruscă într-o altă direcție. Nicodim spune: „Deși frații mei, fariseii, vă urăsc, sunt ostili învățăturii voastre în norod, nu pot să nu vă recunosc ca Învățător Divin și să mă închin înaintea voastră. Minunile voastre mă conving că sunteți trimis de Dumnezeu; eu sunt ucenicul vostru și am venit la voi ca să aduc mărturie despre aceasta.” - „Dacă raționezi așa”, îl întrerupe Isus, „nu te pot recunoaște drept ucenicul meu. Ai văzut minuni, - parcă ar spune Isus Hristos, - și ai fost uimit de ele, dar ai înțeles sensul profund al cuvântărilor Mele, ai ascultat cu respirația tăiată chemarea Mea către Împărăția lui Dumnezeu, ți-a tremurat sufletul de încântare în fața imaginii luminoase a iubirii, adevărului și bunătății care vine pe pământ? Erai atunci înflăcărat de dorința de a da totul, de a renunța la cele mai dragi atașamente, la legăturile de sânge, măcar pentru a vedea împlinirea cuvintelor Mele pe pământ? Trăiești acum o stare de spirit nouă, necunoscută anterior, un sentiment de ruptură cu trecutul plin de ură și o dorință pentru un singur lucru: să te predai cu altruism noii vieți? Nu am venit să uimesc mințile oamenilor cu minuni, ci cu cuvântul predicii și exemplul vieții pentru a le atrage inimile către Împărăția lui Dumnezeu. Sarcina Mea este să suprim voința rea, coruptă din oameni și să subordonez întreaga structură a vieții lor personale și sociale celei mai sfinte voințe a Rațiunii Supreme și a Iubirii Supreme, voinței Tatălui Ceresc. „Nu oricine Îmi spune, „Doamne, Doamne, va intra în Împărăția cerurilor, dar cel ce face voia Tatălui Meu care este în ceruri” (Matei 7:21). Ați înțeles toate acestea? Cine vrea să-Mi urmeze trebuie să se lepede de tot ce este josnic, rușinos, rău, să moară față de păcat și, curățit și plin de un duh înălțat, să intre într-o viață nouă; „Adevărat, adevărat vă spun că, dacă un om nu se naște din nou, nu poate vedea Împărăția lui Dumnezeu” (Ioan 3:3). Dar ați înțeles voi sensul profund al discursurilor Mele, ați ascultat cu respirația tăiată chemarea Mea către Împărăția lui Dumnezeu, ați tremurat sufletul vostru de încântare în fața imaginii luminoase a iubirii, adevărului și bunătății care vine pe pământ? Erați atunci învăluiți de dorința de a da totul, de a renunța la cele mai dragi atașamente, la legăturile de sânge, măcar pentru a vedea împlinirea cuvintelor Mele pe pământ? Trăiți acum o stare de spirit nouă, necunoscută anterior, un sentiment de ruptură cu trecutul plin de ură și o dorință pentru un singur lucru: să vă predați cu altruism noii vieți? Nu am venit să uimesc mințile oamenilor cu minuni, ci cu cuvântul predicii și exemplul vieții pentru a le atrage inimile către Împărăția lui Dumnezeu. Sarcina Mea este să suprim voința rea, coruptă din oameni și să subordonez întreaga structură a vieții lor personale și sociale celei mai sfinte voințe a Rațiunii Supreme și a Iubirii Supreme, voinței Tatălui Ceresc. „Nu oricine-Mi spune: «Doamne! «Doamne!»” „Nu va intra în Împărăția Cerurilor, ci cel ce face voia Tatălui Meu care este în ceruri” (Matei 7:21). Ați înțeles toate acestea? Cine vrea să-Mi urmeze trebuie să se lepede de tot ce este josnic, rușinos, rău, să moară față de păcat și, curățit și plin de un duh înălțat, să intre într-o viață nouă; „Adevărat, adevărat vă spun că, dacă un om nu se naște din nou, nu poate vedea Împărăția lui Dumnezeu” (Ioan 3:3). Dar ați

Înțeles voi sensul profund al discursurilor Mele, ați ascultat cu respirația tăiată chemarea Mea către Împărăția lui Dumnezeu, ați tremurat sufletul vostru de încântare în fața imaginii luminoase a iubirii, adevărului și bunătații care vine pe pământ? Erați atunci învăluiți de dorința de a da totul, de a renunța la cele mai dragi atașamente, la legăturile de sânge, măcar pentru a vedea împlinirea cuvintelor Mele pe pământ? Trăiți acum o stare de spirit nouă, necunoscută anterior, un sentiment de ruptură cu trecutul plin de ură și o dorință pentru un singur lucru: să vă predați cu altruism noii vieți? Nu am venit să uimesc mințile oamenilor cu minuni, ci cu cuvântul predicii și exemplul vieții pentru a le atrage inimile către Împărăția lui Dumnezeu. Sarcina Mea este să suprim voința rea, coruptă din oameni și să subordonez întreaga structură a vieții lor personale și sociale celei mai sfinte voințe a Rațiunii Supreme și a Iubirii Supreme, voinței Tatălui Ceresc. „Nu oricine-Mi spune: «Doamne! «Doamne!»” „Nu va intra în Împărăția Cerurilor, ci cel ce face voia Tatălui Meu care este în ceruri” (Matei 7:21). Ați înțeles toate acestea? Cine vrea să Mă urmeze trebuie să se lepede de tot ce este josnic, rușinos, rău, să moară față de păcat și, curățit și plin de un duh înălțat, să intre într-o viață nouă; „Adevărat, adevărat vă spun că, dacă un om nu se naște din nou, nu poate vedea Împărăția lui Dumnezeu” (Ioan 3:3).

Viața este ceea ce oamenii își creează din ea; caracterul ei distinctiv este determinat de proprietățile naturii spirituale a omului. Dacă omenirea dorește ca viața să se schimbe în bine, ca cantitatea de bine și adevăr să crească în lume, ea trebuie să renaască spiritual, să-și ridice propriul nivel și să-și sporească energia în slujirea adevărului și a iubirii.

De aceea, Iisus Hristos în Predica de pe Munte subliniază cu o insistență deosebită creșterea obligatorie a obligațiilor morale pentru fiii Împărăției lui Dumnezeu.

Ați auzit că li s-a spus celor din vechime: „Să nu ucizi, să nu iei viața unui om”. Dar Eu vă spun: „Să nu-ți jignești aproapele cu mânie deșartă; teme-te să-l jignești chiar și cu vorbe, să-l lipsești de demnitatea de om în cuvinte. Ați auzit că li s-a spus celor din vechime: „Să nu comiți desfrânare, să nu transformi trupul, menit să fie un receptacul al Duhului lui Dumnezeu, într-un instrument în slujba celor mai rele instincte ale trupului”. Dar Eu vă spun: „Feriți-vă chiar și de gândurile murdare, abateți-vă privirea de la ceea ce poate pângări puritatea gândurilor voastre”. Ați auzit că li s-a spus celor din vechime: „Să-ți împlinești jurămintele înaintea Domnului și să te temi să nu fii văzut ca un călcător al lor”. Dar Eu vă spun să păziți cu sfințenie fiecare cuvânt al vostru, ca, chiar și fără jurământ, să spuneți întotdeauna adevărul; dacă da, atunci da; și dacă nu, atunci nu.

Ați auzit că s-a zis: „Ochi pentru ochi și dinte pentru dinte”, adică, dacă te răzbuni pe aproapele tău, să nu te răzbuni cu camătă; să nu răsplătești, ca Lameh, pentru rană cu moarte, pentru vătămare de șaptezeci de ori șapte (Gen. 4:24), ci pentru rană cu rană și pentru rană cu rană. Dar Eu zic: să nu răsplățiți rău pentru rău; când te lovește cineva peste obrazul drept, să nu-i răspundeți la fel, ci, fără o provocare provocatoare, fără reproșuri jignitoare, predă-te voinței celui care te face să greșești. Răzbunarea adaugă rău la rău, toarnă untdelemn pe foc și atâță flăcările vrăjmășiei; blândețea și bunătatea dezarmează ura, mânia smerită și fac ca violența brutală să fie încurcată.

Ați auzit că s-a zis: „lubește-ți aproapele și urăște-ți vrăjmașul. Eu însă vă spun: iubește-i pe toți oamenii și urăște-i numai faptele lor rele; izgonește răutatea, distruge minciunile, distruge silnicia și fariseismul, ca pe urmașii iadului, și îndură-te de cei ce slujesc la toate acestea. Prigonitorii sunt mai nefericiți decât cei prigoniți: Împărăția lui Dumnezeu nu le mai este accesibilă; inima lor s-a aspru, mintea lor s-a împietrit; nu știu ce fac. Rugați-vă pentru ei și faceți bine celor ce vă urăsc.

Amintiți-vă că în viață, ca într-o comoară comună, nici o faptă omenească, nici un cuvânt, nici un gând, nici o mișcare a inimii nu dispare fără urmă. Totul își lasă amprenta, totul, într-un fel sau altul, spre bine sau spre rău, influențează caracterul general al vieții din jurul nostru. De aceea, fiți credincioși legii morale în lucrurile mici, precum și în cele mari. „Căutați întotdeauna și pretutindeni, înainte de toate, Împărăția lui Dumnezeu și dreptatea Lui”.

Aceasta este, în puține cuvinte, lucrarea legislativă a lui Isus. Dacă nu intră în trupul și sângele omului, nu-i transformă natura spirituală, nu devine forța sa vitală și dacă această forță nu țâșnește, Împărăția lui Dumnezeu nu va veni la el. Căci Împărăția lui Dumnezeu, un vameș pocăit, o păcătoasă care spală picioarele lui Isus cu lacrimile ei, este un câștig mai mare decât nouăzeci și nouă de oameni dreți, maiestuos calmi și aroganți, care își imaginează că au atins culmea virtuții. În ei, șuvoiul vieții și-a oprit mișcarea, s-a stins și a reușit deja să se acopere cu noroi; în vameș și păcătos, izvorul vieții veșnice, mult timp reținut și blocat de o grămadă de pasiuni și dorințe vicioase, s-a eliberat la atingerea mâinii Mântuitorului, s-a revărsat brusc într-un șuvoi larg, a spălat toată impuritatea spirituală care se acumulase de-a lungul anilor și în șuvoaiele sale cristaline a reflectat toată strălucirea, toată frumusețea vieții Evanghelice și, cu cât mai departe, cu atât mai adânc își face canalul în inima ticălosului și a desfrânatei.

Evanghelia este zgârcită cu cuvinte pentru detalii care nu privesc direct lucrarea lui Isus, dar chiar și acele puține trăsături pe care le găsim în povestea pocăinței vameșului sau a iertării desfrânatei sunt suficiente pentru a ne imagina viu actul

de renaștere spirituală completă care a avut loc în ei. Să ne amintim parabola vameșului și a fariseului. Doi bărbați au intrat în templu să se roage; unul era fariseu, celălalt vameș. Fariseul este un vizitator regulat și onorabil al templului; totul aici îi este familiar și toată lumea îl cunoaște. Cu capul sus, cu un mers maiestuos, trece printre pelerinii care se despart în fața lui și stă pe o platformă ridicată, în primul rând. Faptele sale de virtute, ca și el acum, sunt în văzul tuturor: este mereu și peste tot în față în rugăciune în templu, și în post, și în caritate. Realizând acest lucru, cu un sentiment de profundă mulțumire de sine spune: „Dumnezeule, îți mulțumesc că nu sunt ca ceilalți, ca vameșul acela de la ușă, de exemplu.”

Aici scopul este atins: idealul moral și religios jalnic este realizat; nu există unde să mergem mai departe, rămâne să ne admirăm cu mândrie într-o imobilitate înghețată. Cel care a spus despre Sine: „Eu sunt Viața”, nu-și găsește viața în fariseu; fariseul nu s-a născut pentru Împărăția lui Dumnezeu. Vameșul este o altă chestiune. Este, fără îndoială, un om vicios; întreaga lui viață este plină de crime grave; toți îl disprețuiesc și el însuși nu se prețuiește prea mult. Sub o sugestie întâmplătoare, a intrat astăzi în templu împreună cu ceilalți. Nu mai fusese aici de mult timp; totul îi era străin, nefamiliar. A aruncat o privire spre bolțile și pereții templului și, neîndrăznind să meargă mai departe, s-a oprit timid în prag. Un roi de amintiri trecute l-a năvălit din aceste ziduri sacre lungi și nevăzute. Și-a amintit cum, în copilărie, obișnuia să meargă aici cu părinții săi în fiecare sărbătoare; aici mama lui l-a învățat pentru prima dată să-și împreuneze mânuțele în rugăciune; îi plăcea atunci să se contopească cu mulțimea de mii de oameni într-un strigăt rugător al lui Israel, în cântarea psalmilor emoționanți ai lui David. Cât de clar răsună vocea lui copilărească, câtă puritate spirituală, câtă dragoste extatică pentru Dumnezeu se auzea în fiecare sunet! Cu ce respirație tăiată asculta cuvintele înflăcărate ale scrierilor profeților din vechime; cum, împreună cu ei, era indignat de nelegiuirile celor răi și în spiritul și puterea lui Ilie, Isaia, Ieremia visa să-i slujească lui Iehova! Ce s-a întâmplat cu toate acestea? Ani după ani năvălesc prin memorie într-un șir, și cu cât trece timpul, cu atât devine mai întunecat în suflet. Uitate sunt atât cuvintele mamei sale, cât și templul cu rugăciunea; uitate sunt atât conștiința, cât și visele copilăriei. Ca frunzele prinse de vreme rea, imaginile trecutului îi trec prin memorie și o zdrobesc cu o piatră grea, apăsându-i capul pe piept. Inima împietrită tremura,

Mi-am amintit de forțele care au pierit rușinos,

Mi-a părut rău pentru tinerețea mea trecută;

Lacrimi arzătoare i-au țâșnit în ochi și, revărsându-se într-un șuvoi nestăpânit, ca o ploaie torențială într-un anotimp canicular, au înprospătat sufletul obosit al vameșului; răutatea și ura față de oameni s-au topit în el, murdăria spirituală a fost spălată de lacrimi, inima sa vicioasă s-a înnoit și a renăscut. Vameșul a venit la templu ca un mare păcătos și a plecat ca un fiu al Împărăției lui Dumnezeu. „Adevărat, adevărat”, ne învață Evanghelia, „dacă nu vă întoarceți și nu vă pocăiți ca vameșul, nu puteți intra în Împărăția lui Dumnezeu”.

Prin urmare, venirea Împărăției lui Dumnezeu pe pământ, îmbunătățirea vieții umane sunt posibile numai sub condiția renașterii spirituale a oamenilor; fără pătrunderea spiritului lui Hristos în indivizi, reînnoirea societății este imposibilă, niciun progres social nu este de conceput. „Împărăția Cerurilor”, spune Întemeietorul ei, „seamănă cu aluatul pe care l-a luat o femeie și l-a ascuns în trei măsuri de făină, până s-a dospit toată” (Matei 13:33). Și „Împărăția lui Dumnezeu nu vine cu băgare de seamă, nici nu vor zice: Iată, este aici! sau: Iată, este acolo! Căci iată, Împărăția lui Dumnezeu este în voi” (Luca 17:20-21). Astfel, istoria Împărăției lui Dumnezeu, strict vorbind, este istoria sufletului omenesc. Se naște în adâncul inimii omenești și trebuie să prindă rădăcini mai întâi în noi. Condițiile exterioare ale vieții joacă un rol secundar în destinele Împărăției lui Dumnezeu; succesul apariției și creșterii sale depinde în primul rând de însușirile interne ale omului. O oarecare pregătire morală este necesară, ca și cum ar fi un mijloc spiritual. „Nimeni nu poate veni la Mine”, spune Iisus Hristos, „dacă nu-l atrage Tatăl” (Ioan 6:44), dacă el însuși nu are măcar o vagă atracție față de Tatăl. Aceasta explică de ce uneori, cu toate condițiile exterioare, aparent favorabile pentru perceperea adevărului, o persoană nu-l recunoaște și, dimpotrivă, o alta, cu toate condițiile cele mai nefavorabile, fără niciun motiv aparent, se dăruiește în întregime lui. Pilda semănătorului servește ca o ilustrare excelentă (Matei 13:3-8 și 18-23). Semănătorul împrășteie sămânța peste câmp cu o mișcare largă a mâinii; sămânța este la fel de viabilă, dar rezultatul este diferit. Pe calea bătătorită, sămânța nu a pătruns în pământ și a fost călcată în picioare; pe un loc stâncos s-a ofilit; în spini a murit. Și numai al patrulea bob, care a căzut pe pământ bun, a adus rod din belșug. Diferența de succes nu constă în bob, ci în sol. Așa este și cu Împărăția lui Dumnezeu, cu sămânța ei! Odată semănată în lume, nu se va ofili. Poate că nu observăm dezvoltarea ei (pentru noi, sclavii clipei, o lucrare care necesită secole pentru a fi realizată poate părea oprită în dezvoltare), dar ea crește. „Împărăția lui Dumnezeu este asemănată cu un om care aruncă sămânța în pământ și doarme și se trezește noaptea și ziua; și cum răsare și crește sămânța, el nu știe. Căci pământul rodește de la sine, mai întâi firul verde, apoi spic, apoi bobul întreg în spic” (Marcu 4:26-28). Sămânța este plină de sucuri vitale puternice; ascunde în sine puteri nemăsurate; într-o sămânță mică se află germenul, începutul vieții unui pom mare și, prin el, al unei întregi crânguri umbroase, dacă sămânța ar găsi un mediu potrivit, solul potrivit. Exact același lucru se întâmplă și cu cuvântul

Împărăției lui Dumnezeu. Împărăția lui Dumnezeu este „asemănătoare cu un grăunte de muștar, care, când este semănat în pământ, este mai mic decât toate semințele de pe pământ; dar când este semănat, crește și se face mai mare decât toate legumele și face ramuri mari, așa că păsările cerului își fac cuib sub umbra lui” (Marcu 4:32).

În urmă cu câteva decenii, o mumie a unui faraon a fost găsită într-una dintre piramidele Egiptului. În camera în care se odihneau rămășițele odinioară puternicului conducător al Nilului, se aflau numeroase obiecte de ustensile egiptene antice și, printre altele, un vas cu un bob de grâu. Un sul de papirus găsit acolo afirma că acest grâu zăcuse în piramidă mai bine de trei mii de ani. Când a fost semănat, a dat o recoltă minunată. Sămânța Împărăției lui Dumnezeu, bobul adevărului, cuvântul inspirat al chemării la bine, desigur, conține nu mai puțină, ci mai multă vitalitate. Acceptat de inimă, mai devreme sau mai târziu va aduce roade bogate. Întreaga întrebare este: este doar inima capabilă să accepte acest bob, lumea interioară a omului, înclinațiile sale, reprezintă un sol potrivit pentru creșterea seminței lui Hristos? Dacă nu, acest sol trebuie creat: drumul călcat în picioare de trecători trebuie afânat cu plugul și grapa, locul stâncos trebuie acoperit cu un strat de sol bogat în aluviuni, spinii și buruienile trebuie curățate de pustiul abandonat. Cea mai sacră datorie a tuturor celor care doresc în mod conștient venirea Împărăției lui Dumnezeu, în raport cu cei care sunt indiferenți față de soarta și orânduirea ei, este să le repete neobosit prin cuvânt și faptă, asemenea lui Ioan, Înaintemergătorul lui Hristos: „Pregătiți calea Domnului, drepte faceți cărările Lui” (Luca 3, 4).

Adevărat, există oameni care sunt iremediabil pierduți pentru Împărăția lui Dumnezeu; lumea idealurilor strălucitoare și a impulsurilor nobile le este inaccesibilă; sufletele lor sunt complet mâncate de vulgaritatea și grosolană dorințelor josnice. Însuși Iisus Hristos a spus despre ei: „Nu dați ce este sfânt câinilor, și nu va ști; căci pământul rodește de la sine: mai întâi firul verde, apoi spic, apoi bobul întreg în spic” (Marcu 4:26-28). Sămânța este plină de sucuri vitale puternice; ascunde în sine puteri imense; în sămânța mică se află embrionul, începutul vieții unui copac mare și, prin el, al unei întregi crânguri umbroase, dacă sămânța găsește un mediu potrivit, solul corespunzător. Exact același lucru se întâmplă și cu cuvântul Împărăției lui Dumnezeu. Împărăția lui Dumnezeu este „asemănătoare cu un bob de muștar, care, când este semănat în pământ, este mai mic decât toate semințele de pe pământ; dar, când este semănat, crește și se face mai mare decât toate legumele și face ramuri mari, așa că păsările cerului își fac cuib sub umbra lui” (Marcu 4:32).

În urmă cu câteva decenii, o mumie a unui faraon a fost găsită într-una dintre piramidele Egiptului. În camera în care se odihneau rămășițele odinioară puternicului conducător al Nilului, se aflau numeroase obiecte de ustensile

egiptene antice și, printre altele, un vas cu un bob de grâu. Un sul de papirus găsit acolo afirma că acest grâu zăcuse în piramidă mai bine de trei mii de ani. Când a fost semănat, a dat o recoltă minunată. Sămânța Împărăției lui Dumnezeu, bobul adevărului, cuvântul inspirat al chemării la bine, desigur, conține nu mai puțină, ci mai multă vitalitate. Acceptat de inimă, mai devreme sau mai târziu va aduce roade bogate. Întreaga întrebare este: este doar inima capabilă să accepte acest bob, lumea interioară a omului, înclinațiile sale, reprezintă un sol potrivit pentru creșterea seminței lui Hristos? Dacă nu, acest sol trebuie creat: drumul călcat în picioare de trecători trebuie afânat cu plugul și grapa, locul stâncos trebuie acoperit cu un strat de sol bogat în aluviuni, spinii și buruienile trebuie curățate de pustiul abandonat. Cea mai sacră datorie a tuturor celor care doresc în mod conștient venirea Împărăției lui Dumnezeu, în raport cu cei care sunt indiferenți față de soarta și orânduirea ei, este să le repete neobosit prin cuvânt și faptă, asemenea lui Ioan, Înaintemergătorul lui Hristos: „Pregătiți calea Domnului, drepte faceți cărările Lui” (Luca 3, 4).

Adevărat, există oameni care sunt iremediabil pierduți pentru Împărăția lui Dumnezeu; lumea idealurilor strălucitoare și a impulsurilor nobile le este inaccesibilă; sufletele lor sunt complet mâncate de vulgaritatea și grosolania dorințelor josnice. Însuși Iisus Hristos a spus despre ei: „Nu dați ce este sfânt câinilor și nu aruncați măgaritele voastre înaintea porcilor” (Matei 7:6). Odată ce v-ați convins în sfârșit [\[11\]](#) că o persoană este surdă la orice chemare bună și nu este susceptibilă la nicio influență morală, nu vă risipiți entuziasmul asupra ei în zadar; îndreptați ardoarea sufletului vostru către un alt scop, mai recunoscător. Dar astfel de monștri morali sunt puțini; nu sunt o apariție obișnuită în umanitate, ci o excepție tristă - schilozi, monștri, idioți. De obicei, oamenii sunt întotdeauna oameni și nimic omenesc nu le este străin; dacă adesea afișează grosolănia și vulgaritatea extremă a naturii lor josnice, uneori sunt capabili să afișeze o măreție extraordinară a spiritului. Nu degeaba Pascal l-a numit pe om atât mândria, cât și urâciunea universului. Se întâmplă ca viața ticăloșilor disperați și a vulgarilor de rând să strălucească pentru o clipă cu o asemenea frumusețe morală încât nu te poți abține să nu te închini în fața ei și să te gândești serios la ea.

Așa cum erupțiile vulcanice ne dezvăluie secretele interiorului globului, tot așa aceste izbucniri întâmplătoare, excepționale, de nobil entuziasm vorbesc despre prezența în lumea spirituală a omului a unor forțe, deși ascunse, strălucitoare, ale iubirii și bunătății. Trebuie doar să fim capabili și să dorim să le chemăm la viață, să le dăm amploare. Știm că „săpând o bălegară, cocoșul a găsit o mărgărită”. În sufletul omului, poate, se poate face o descoperire mai valoroasă. Deși inima omului este adesea o hazna morală dezgustătoare, dacă săpăm în ea cu sânguință, vom găsi acolo nu una, ci o mână de mărgăritare de o rară

jucăușenie și frumusețe. De aceea, Mântuitorul a spus: „Vedeți să nu disprețuiți niciunul din acești micuți” (Matei 18:10).

Dacă, cu cheltuiala corespunzătoare de muncă și pricepere, transformăm mlaștinile în câmpuri înfloritoare prin intermediul drenajului și canalelor de drenaj, iar deșerturile arse de soare în țări cultivate prin intermediul irigațiilor, atunci cu siguranță, prin intermediul unei lucrări adecvate asupra sufletelor vecinilor noștri, nu se vor obține succese corespunzătoare și în acest domeniu? Marele geometru și mecanic Arhimede a spus: „Dați-mi un punct de sprijin în afara planetei noastre și voi întoarce pământul cu susul în jos pentru voi”. Evanghelia mai spune: „Dați-mi în oameni o inimă pătrunsă de dragoste pentru om și pentru adevăr și voi întoarce morala, obiceiurile și toată viața socială cu susul în jos”.

Masa modernă, chiar și intelectualitatea, a rămas remarcabil în urma dezvoltării intelectuale și estetice în dezvoltarea sa morală. Este imposibil să fim suficient de surprinși de cât de puțină atenție se acordă teribilului contrast dintre rapidul progres intelectual și artistic, pe de o parte, și imobilitatea aproape completă a nivelului moral, pe de altă parte. Privim cu un zâmbet de regret, ca să spunem așa, la scolastica Evului Mediu; încântați de arta lui Rafael, de virtuozitatea lui Rubinstein și Sarasate, considerăm armonia și pictorii de icoane din Suzdal o relicvă a unui trecut neculturat; și, în același timp, în concepțiile noastre morale, suntem ghidați și ne mulțumim cu vechea lege păgână a pumnului. Abia recent, am putea spune, zilele trecute, am auzit cum reprezentantul regal al națiunii lui Kant și Hegel și-a trimis fratele la păgâni să apere Evanghelia cu un pumn îmbrăcat în armură. Nu există unde să mergem mai departe de atât. Iisus Hristos, trimițându-și ucenicii să predice, a spus: „Vă trimit ca pe oi în mijlocul lupilor; fiți blânzi ca porumbeii” (Matei 10:16). În misiunea apostolică modernă specifică, oile au fost înlocuite de armadilo, iar porumbeii de creația lui Krupna. Și atitudinea lumii culturale față de o astfel de denaturare blasfemătoare a poruncilor fundamentale ale lui Hristos este caracteristică. Dacă cineva ar turna acid sulfuric peste Madonna Sixtină, așa cum a făcut cu una dintre picturile lui Vereșceaghin din Viena, dacă ar distruge statuia lui Apollo Belvedere sau a Venus din Milo, dacă ar distruge Vaticanul, ce groază ar simți întreaga lume iluminată, cum ar fi indignată de vandalismul grosolan; ce tunete și fulgere ar arunca asupra noului Herostratus! Insulta nerușinată la adresa Adevărului și Iubirii Supreme, aruncată deschis în fața întregii lumi de dragul unei pălăvrăgeli deșarte, nu tulbură conștiința nimănui, nu jignește sentimentul moral; în cel mai bun caz, evocă o ridicare din umeri. Nu este aceasta o dovadă convingătoare a prostiei morale a mulțimii noastre cultivate? Cât de departe este, așadar, întreaga masă a omenirii încă de Împărăția lui Dumnezeu și cât de mulțime de oameni pătrunși de spiritul lui Hristos sunt necesari pentru a atrage această masă după ei, pentru a limpezi în conștiința lor farmecul vieții evanghelice!

„Iubire, cât mai multă iubire!” strigă Evanghelia, „iubire pentru aproapele și pentru adevărul în viață!” Împărăția lui Dumnezeu a început deja pe pământ, dar este încă ascunsă de majoritatea oamenilor de o perdea groasă de minciună, violență și egoism. Fie ca soarele iubirii altruiste, dezinteresate, să risipească acest întuneric din fața lor. Fie ca viața celor care se consideră creștini să fie o poveste captivantă despre idealul fermecător al adevărului Evangheliei, un imn entuziast adus Împărăției lui Dumnezeu și îi va captiva pe cei cu sufletul încet, așa cum povestea inspirată a călătorilor despre frumusețea minunată a țărilor pe care le-au văzut, despre efectul benefic al aerului curat al munților și al mărilor nemărginite, despre rânduielile înțelepte ale vieții străine captivează de obicei chiar și oamenii sedentari.

O astfel de muncă de pregătire a terenului pentru Evanghelie, de explicare a mediului înconjurător ce este Împărăția lui Dumnezeu și de trezire a unui interes captivant pentru ea sunt cu atât mai necesare cu cât, alături de predica Mântuitorului despre apropierea Împărăției lui Dumnezeu de noi pe pământ, sub condiția pocăinței, există o învățătură despre posibilitatea atingerii unei epoci de aur a mulțumirii și bunăstării generale printr-o reorganizare radicală a vieții sociale prin mijloace externe, legislative (pașnice sau violente, revoluționare). Susținătorii acestei opinii susțin că este suficient să se schimbe legile care reglementează viața, să se reorganizeze societatea pe noi principii economice și politice dezvoltate de aceștia, iar oamenii se vor schimba singuri, că progresul social implică invariabil îmbunătățirea morală. Pe scurt, ei mută centrul de greutate din interiorul omului spre exterior. În opinia lor, nu omul, nu personalitatea sa morală determină viața înconjurătoare, ci, dimpotrivă, condițiile externe ale vieții: drepturile politice, dependența economică dezvoltă un tip sau altul de cetățean. În sine, prin natura lor, oamenii diferă puțin unii de alții. Trăsăturile lor distinctive provin din diferențele de educație și condiții de viață; În realitate, diferența dintre facultățile înnăscute ale oamenilor nu este atât de mare pe cât ne imaginăm. Diferența dintre oamenii care se dedică celor mai opuse ocupații, cum ar fi, de exemplu, între un filosof și un portar obișnuit, depinde mult mai puțin de natura lor decât de educația lor și, în general, de condițiile în care sunt puși. Prin urmare, dacă toți oamenii sunt puși în aceleași condiții de viață, înconjurați încă din copilărie de un mediu comun, întreaga umanitate va fi așa cum este acum doar o minoritate selectă.

În sistemul social modern, distribuția drepturilor și îndatoririlor este extrem de inegală și ilegală: unora li se atribuie îndatoriri și aproape niciun drept; altora le sunt atribuite toate drepturile și privilegiile și nicio îndatorire. Pentru unii, viața este o mamă răsfățată, pentru alții este o mamă vitregă feroce. O astfel de stare de lucruri dă naștere la nemulțumire în rândul celor defavorizați; se naște invidia, o dorință cu orice preț de a obține pentru sine măcar un grăunte de bunătațe, de care cei răsfățați de soartă se bucură din abundență. Această dorință este

adesea realizată prin mijloace criminale și, astfel, din cauza imperfecțiunii structurii sociale, un număr semnificativ de oameni devin vicioși: însăși structura vieții creează criminali. Această din urmă circumstanță cu siguranță nu ar avea loc dacă societatea nu ar fi anormal împărțită în exploatare paraziți și muncitori exploatați. Fie ca oamenii să aibă întotdeauna o bucată sigură de pâine, fie ca toți să participe în mod egal la muncă și la bucuria vieții, și atunci nu vor mai exista nici ucigași, nici tâlhari; invidia și lăcomia vor dispărea; egalitatea și fraternitatea vor domni, va veni epoca de aur. Toate acestea se vor întâmpla atunci, spun apostolii învățurii expuse, când principalul rău care dă naștere inegalității între oameni va fi distrus - proprietatea privată, când nu vor mai exista antreprenori individuali și capitaliști, iar toată productivitatea va fi concentrată în mâinile societății însăși, ale statului, care va distribui în mod egal atât munca, cât și remunerația acestora între indivizi. Cantitatea de muncă va crește semnificativ ca urmare a acestui fapt, deoarece toată lumea va munci; va fi posibil ca fiecare, și nu doar câțiva aleși, să se bucure pe scară largă de binecuvântările vieții. Cerând de la fiecare după abilitățile sale, societatea va putea da fiecăruia după nevoile sale.

Această viziune este foarte străveche și numără printre adepții săi sute de minți remarcabile din diverse epoci și din toate națiunile culturale. Filosoful grec Platon, cancelarul de stat englez Thomas More, călugărul italian învățat Campanella și o serie de politicieni și scriitori francezi, germani și americani ai secolului al XIX-lea au dezvoltat în cele mai mici detalii un plan de regenerare a omenirii printr-o reorganizare radicală a vieții sociale. În special, fiecare autor are propriile particularități, dar, în general, aproape toți sunt de acord asupra recunoașterii necesității de a transforma întregul popor într-o singură armată industrială comună de muncă, al cărei unic proprietar și antreprenor este statul; statul este presupus a fi conducătorul și aranjatorul deplin atât al familiei, cât și al vieții personale a cetățenilor individuali. Statul stabilește pentru fiecare tipul său de ocupație, numește un loc de reședință, crește copii; la discreția sa, chiar aranjează căsătorii („Statul Solar” al lui Campanella). Într-un cuvânt, individul este complet eliminat; este în cele din urmă absorbit de societate, de stat. O imagine vie a unui astfel de sistem economic al societății, așa cum este descris acum de susținătorii săi, este prezentată de romanul lui Bellamy, „Privind în urmă sau Epoca viitoare”, care a provocat o mare agitație în întreaga lume. În acest roman fascinant și viu scris, atât amenajarea locuințelor în cadrul noului sistem de viață, cât și distribuția muncii astfel încât toate - atât curate, cât și murdare, atât ușoare, cât și dificile - să fie îndeplinite în mod egal, iar savurarea generală a tot felul de plăceri este prevăzută în mod uimitor; un lucru este uitat: omul însuși, caracterul lumii sale interioare. Planul viitorului sistem economic ideal al societății desenat de Bellamy pare indestructibil în stabilitatea sa, sub singura condiție ca fiecare persoană individuală să îndeplinească în mod ideal și conștiincios îndatoririle impuse de stat; dar dacă presupunem că marea majoritate a

cetățenilor, nesimțind flagelul nevoii sau un supraveghetor asupra lor, vor folosi de bunăvoie proprietatea publică pentru a-și satisface nevoile și vor depune toate eforturile pentru a nu munci la maximum, atunci întreaga mașinărie socială complexă și armonioasă creată de Bellamy și asociații săi se va prăbuși ca un castel de cărți, ceea ce, de fapt, s-a întâmplat deja de mai multe ori. Trista moarte a coloniilor Cabet din Texas și Illinois, a așezărilor lui Owen din Indiana, a falansterelor după planul lui Fourier din Franța și multe altele confirmă convingător recenzia celebrului economist și politician belgian Lavele despre romanul „Secolul viitor”. „Visele lui Bellamy vor rămâne pentru totdeauna o utopie până când însăși inima omului nu se va schimba complet.”

G. Le Bon, autorul cărții „Psihologia popoarelor și a maselor”, spune: „Numai în mintea maselor ignorante și în gândurile înguste ale unor fanatici poate persista ideea că schimbări sociale importante pot fi realizate prin decrete. Singurul rol util al instituțiilor este de a da sancțiune legală schimbărilor care au fost deja acceptate de morală și de opinia publică. Ele urmează acestor schimbări, dar nu le preced. Nu prin instituții se schimbă caracterul și gândirea oamenilor. A crede că formele de guvernare au o semnificație determinantă în soarta poporului înseamnă a te deda la vise copilărești. Poporul nu poate scăpa de ceea ce decurge din alcătuirea sa spirituală. Numai în sine se află destinul său, dar nu în circumstanțe exterioare” [\[12\]](#), sau, cu alte cuvinte, numai inima omului este sursa întregii sale activități; principiul determinant al caracterului vieții poporului este natura sa morală. Numai oamenii perfecți din punct de vedere moral pot crea o formă perfectă de viață socială. În cartea Faptele Apostolilor citim: „Mulțimea celor ce crezuseră era o singură inimă și un singur suflet; și nimeni nu zicea că vreunul din lucrurile pe care le avea era al lui, ci aveau toate de obște... Nu era nimeni lipsă între ei; căci toți cei ce stăpâneau ogoare sau case, când le vindeau, aduceau prețul celor vândute și îl puneau la picioarele apostolilor; și se dădea fiecăruia după cum avea nevoie” (Faptele Apostolilor 4:32, 34-35). Cât de departe sunt societățile noastre culturale moderne, reprezentând ultimul cuvânt în înțelepciunea socială, de această primă comunitate creștină, creată de pescarii galileeni și de plugarii evrei! Oricât se schimbă formele de guvernare, oricât se nasc noi teorii economice și politice, iar lupta prădătoare pentru existență nu-și pierde din acuitate, omul nu încetează să mai fie lup pentru om. Așa a fost și va fi până când instinctele animalice grosolane ale omului vor ceda locul sentimentelor sublime ale iubirii universale și ale blândeții împăciuitoare, până când inima animalică va fi îndepărtată din om și imaginea estompată a lui Dumnezeu se va limpezi în el. „Fiți desăvârșiți, precum Tatăl nostru din Ceruri este desăvârșit”, a spus Iisus Hristos, „și veți avea o viață desăvârșită”.

Rezolvând problema mijloacelor de îmbunătățire a viitorului umanității în acest fel, Evanghelia plasează centrul de greutate al intereselor umane în lumea morală, spirituală, și nu în lumea materială, exterioară. Eforturile oamenilor care

vor să îmbunătățească viața umană ar trebui să fie îndreptate în primul rând spre înțelegerea, asimilarea și mărturisirea adevărului, spre instaurarea Împărăției lui Dumnezeu în ei înșiși și în aproapele lor. „Căutați mai întâi Împărăția lui Dumnezeu și dreptatea Lui”, spune Mântuitorul, „și toate celelalte lucruri vi se vor da pe deasupra, și vor veni de la sine” (Matei 6, 33).

Evangelhia nu spune: „Căutați numai Împărăția lui Dumnezeu și dreptatea”, ci „Căutați înainte de toate”. Grijă pentru Împărăția lui Dumnezeu, dorința de a trăi în dreptate trebuie să fie primordiale în conștiința noastră, dar acestea nu elimină posibilitatea și legitimitatea îngrijirii nevoilor și cerințelor noastre fizice. Conform învățăturii lui Iisus Hristos, folosirea bunurilor materiale, bucuria de ele în sine nu sunt neapărat absolut imorale; imoralitatea constă în supunerea tuturor aspirațiilor și gândurilor cuiva față de interesele materiale. Dacă Evangelhia spune că omul nu trăiește numai cu pâine, atunci ne învață și să ne rugăm: „Pâinea noastră cea de toate zilele dă-ne-o nouă astăzi” (Matei 6:2). Nevoile trupului trebuie satisfăcute, dar nu trebuie să se transforme în excese; la fel, capriciile nu trebuie să devină nevoi. Hrana, băutura, adăpostul și îmbrăcămintea sunt necesare omului și, satisfăcând o astfel de nevoie, omul nu devine vicios; este o altă chestiune dacă această necesitate se transformă în desfrânare. Socrate spunea: „trebuie să mănânci ca să trăiești”; oamenii ar trăi adesea cu bucurie doar pentru a mânca. Mulți caută în hrană nu numai nutriție, ci și de asemenea, senzații gustative plăcute. Nevoia este complicată de o mulțime de capricii, care devin un fel de zeitate, absorbind o mare parte din puterea spirituală a unei persoane pentru o slujire rușinoasă față de ea însăși și umilindu-ne până la o indiferență bestială față de nevoile și necazurile apropielui nostru. Stridiile și plăcinta de Strasbourg, stropite cu vinuri fine, în prezența sărăciei înfometate, sunt un fenomen la fel de rușinos și criminal ca un dans frenetic pe locul unui foc, veselie beată la patul bolnavului. Același lucru se repetă și cu băutura, și cu locuința, și cu îmbrăcămintea, și cu multe alte lucruri. Locuința și îmbrăcămintea, necesare ca protecție împotriva acțiunii distructive a elementelor, sunt transformate într-un mijloc de vanitate deșartă. Nemulțumindu-se cu băuturile, potolindu-și setea, omul inventează la nesfârșit pajiști, beri, vinuri, cidru și lichioruri, pe care nu le mai bea pentru a-și potoli setea. Din nou, nevoia s-a transformat în exces, iar excesul devine un tiran inexorabil, căruia îi sunt adesea sacrificate cele mai bune înclinații ale sufletului. Toate aceste excese (numite sunt doar o parte nesemnificativă a lor), crescând până la Extremele, cu dorințele lor rușinoase și grosolane, umplu întregul suflet al omului, îneacă tot ce este sublim și sfânt în el, transformându-l într-un animal. Avertizând împotriva acestui lucru, Evangelhia convinge: „Nu vă îngrijorați și nu ziceți: Ce vom mânca? Sau ce vom bea? Sau cu ce ne vom îmbrăca? Căci toate aceste lucruri le caută neamurile” (Matei 6:31-32). Numai păgânii, adică oamenii cu o inimă grosolană, cu un simț moral netrezit, se pot mulțumi cu preocupări exclusive legate de interesele materiale, văzând în ele singurul scop, a cărui slujire absoarbe toate

formele superioare de viață care încă nu s-au dezvoltat. Pentru fiii Împărăției lui Dumnezeu, întreaga lume exterioară, cu toate bunurile ei materiale, trebuie să fie doar un mijloc pentru a atinge un scop care se află în afara ei și deasupra ei. Nu trebuie să se îndepărteze de ea, ci să se ridice deasupra ei. Toate gândurile și speranțele lor, toate simpatiile și strădania trebuie să fie îndreptate în primul rând și mai presus de toate către Împărăția lui Dumnezeu, către orânduirea ei, către întărirea adevărului lui Dumnezeu pe pământ. Cât despre bunurile materiale și bucuria de a le folosi, prezența sau absența lor, atunci când satisfac nevoile esențiale ale trupului, care sunt puține, nu are o semnificație esențială pentru urmașii Evangheliei.

Porticul de marmură al templului din Ierusalim, piatra de la fântână și barca de pescuit de pe lac sunt la fel de potrivite pentru evanghelizarea iubirii și a adevărului către oameni. Mila samariteanului, pocăința vameșului, devotamentul femeilor mironosițe și credința femeii cananeene nu au fost condiționate de calitatea și croiala hainelor lor. Vorbirea lui Iisus Hristos a sunat întotdeauna cu autoritate și a captivat cu frumusețe morală, fie că stătea la mâncărurile alese la cina fariseilor bogați, fie că era la o nuntă modestă în Cana, fie că împărțase masa săracă a pescarilor galileeni. În deșertul aspru, ars de căldură, de dincolo de Iordan, pe țărmurile Tiberiadei de smarald, printre mulțimea zgomotoasă jubilantă de la intrarea în Ierusalim, sub greutatea crucii pe calea tristă și, în final, chiar pe Golgota - inima Mântuitorului este la fel de plină de iubire nemărginită, atotiertătoare pentru oameni, de întristare pentru inimile lor împietrite, de încredere în reînnoirea spiritului lor.

Chemând omul să slujească unor scopuri superioare, spirituale, Evanghelia vrea să ne plaseze deasupra mediului material, dar nicăieri, nu ne învață niciodată să-l disprețuim, nu numește folosirea lui o crimă. Cel care a vorbit despre frumusețea crinilor câmpului, Cel care în momente dificile de întristare spirituală s-a retras sub umbra cedrilor și măslinilor din Ghetsimani și aici s-a rugat în mijlocul aromei florilor parfumate, scăldat în strălucirea lunii blânde, nu putea interzice bucuria de frumusețile naturii. Nici nu condamnă bucuria rațională, potrivită, de binecuvântările naturii, dacă El Însuși a primit cu atâta tandrețe ungerea cu untdelemn prețios de la o femeie și, în același timp, a adăugat: „Adevărat vă spun că, oriunde se va propovădui această Evanghelie în toată lumea, se va spune și în amintire ce a făcut femeia aceasta” (Marcu 14:9). Nu, Evanghelia nu-l îndepărtează complet pe om de lumea exterioară, de bucuriile și binecuvântările ei, nu cere o ruptură completă de ea; Ea vrea doar să înalțe principiul spiritual deasupra materialului, spune: „Nu iubiți lumea, nici ce este în lume” (1 Ioan 2:15), nu vă atașați inima de binecuvântările ei; lăsați inima omului, menită să fie un altar al iubirii pure și al adevărului veșnic, să fie liberă de idoli grosolani ai trupului. Creștinismul afirmă direct: „cine iubește lumea (desigur, cu toată inima lui, cu tot sufletul lui, cu toată ființa lui), iubirea Tatălui nu este în el”;

dar nicăieri nu cere ostilitate față de creația sa de dragul iubirii pentru Creator. Iisus Hristos a spus: „Cine voiește să vină după Mine, să se lepede de sine” (Matei 16:24), adică eliberează-te de instincte grosolane, de atașamente josnice, renunță la vechiul tău „Eu” animal, devino o nouă ființă spirituală; dar El nu a spus: „renunță, depărtează-te complet de tot ce te înconjoară”. În concluzia sa finală, Evanghelia ne poruncește: „Totul a fost creat spre folosul și bucuria omului, dar nimic creat nu trebuie să stăpânească peste noi”.

Prin urmare, trebuie fie să nu cunoaștem deloc Evanghelia, fie să nu o înțelegem, pentru a spune că creștinismul este ostil impresiilor luminoase și vesele ale vieții. Kotlyarevsky, în prefața la cartea sa „Tristarea lumii”, scrie: „Noile vești care veneau de la Ierusalim erau vesele pentru cei care știau să renunțe la bucuriile vieții. Învățau să sufere și să îndure, promiteau o răsplată în cer pentru aceasta, puteau face o persoană fericită, dar nu aici, nu pe pământ. Lumina veșnică și nestinsă strălucea pentru creștin în cer, dar această lumină cumva nu cădea pe valea pământească a întristării și, cu cât flacăra credinței ardea mai puternic în inima unei persoane, cu atât mai lipsită de bucurie era viziunea sa asupra acestei văi a lumii păcătoase. Să ne amintim idealurile ascetice din primele secole ale erei creștine și ale Evului Mediu; să ne amintim rigorismul religios al mișcărilor de reformă. Bucuria în Domnul nu era bucurie în viață.” Două pagini mai departe, în același autor, citim: „Era primelor secole ale creștinismului și era mișcărilor de reformă sunt marcate de o dezvoltare foarte puternică a unei stări de spirit și a unei viziuni pesimiste asupra lumii. Teama de răul lumii era atunci atât de mare în oameni, iar conștiința păcătoșeniei lor era atât de puternică încât toată bucuria vieții, chiar și toată bucuria și frumusețea ei inocentă, erau devalorizate și, în conștiința slăbiciunii și criminalității sale, omul privea existența pământească nu ca pe un scop, ci ca pe o etapă de tranziție către o altă viață, cerească și deja lipsită de griji. În eternitatea sa, atât sensul, cât și farmecul momentului său pământesc s-au înecat pentru el” [\[13\]](#). O astfel de judecată despre caracterul creștinismului este eronată în însăși esența sa.

O înțelegere corectă a Evangheliei, dimpotrivă, ne convinge că printre toate învățăturile filosofice și religioase nu există o viziune asupra lumii mai luminoasă și mai veselă decât cea creștină. Predica Mântuitorului începe și se termină cu o chemare către toți cei trudiți și împovărați la bucuria cea mai deplină, desăvârșită. La Cina cea de Taină, rezumând predica Sa de trei ani adresată ucenicilor Săi, Iisus Hristos le spune: „V-am spus aceste lucruri, ca bucuria Mea să rămână în voi și bucuria voastră să fie deplină” (Ioan 15:2). Deși Evanghelia spune multe despre cruce, despre suferință, despre inevitabilitatea durerilor pentru un creștin, toate acestea nu sunt de fapt o parte inalienabilă a Împărăției lui Dumnezeu, ci rezultatul opoziției față de aceasta din urmă de către împărăția răului. Apostolul Pavel scrie corintenilor: „trebuie să fie și partide între voi” (1 Corinteni 2:19). Aici, desigur, nu vorbim despre o necesitate dezirabilă, ci despre

o inevitabilitate tristă. Calea către adevăr este dificilă, trece prin greșeli și erori; Nu se poate face fără dispute, - diferențele de opinie sunt inevitabile. Același lucru este valabil și pentru calea către Împărăția lui Dumnezeu. Nu se poate trece pe ea fără spini. Răul este puternic în lume; nu-și va ceda puterea fără luptă. Va pune în mișcare toate forțele iadului împotriva campionilor iubirii și adevărului. Suferința, chinul fizic și moral, ceea ce este numit sub numele comun „cruce”, va fi inevitabilă aici. Și Cel care suferă de pe Golgota nu tace în privința lor. „M-au persecutat”, a spus el, „vă vor persecuta și pe voi”; dar aceste persecuții nu ar trebui să întunece speranțele strălucitoare: nu vor distruge lucrarea începută, nu vor opri crearea Împărăției lui Dumnezeu. Așa cum întunericul nopții se subțiază înainte de răsăritul soarelui, așa răul dispare înainte de farmecul binelui. Ceața mlăștinoasă, fumul de la paie care ard ascund uneori soarele strălucitor pentru o vreme, dar timpul trece, vântul duce norii și norii de fum, iar cerurile strălucesc din nou cu o frumusețe veșnică. Ipocrizia, neadevărul și violența L-au răstignit pe Hristos pe Golgota, L-au acoperit în mormânt cu o piatră grea, au pus peceti, au pus o pază și, într-o extaz răutăcios, au celebrat victoria asupra Lui; dar au trecut două zile - triumful s-a prăbușit: Hristos a înviat și, odată cu El, au înviat binele și adevărul. Nu există nicio forță care să poată învinge complet adevărul; nu există nicio barieră care să oprească pentru totdeauna procesiunea iubirii triumfătoare în lume. Ce ar putea fi mai luminos și mai vesel decât această credință în triumful final al adevărului, iubirii și binelui? Plini de această credință, oamenii vor privi moartea în față cu ochi extaziați, cu bucurie în inimă vor merge la rug și în mâinile călăilor vor spune: „Mai bine să suferi cu cei dreți decât să te bucuri cu cei răi”. În încrederea lor în triumful ideii de adevăr etern, vor găsi o contrapondere la forța zdrobitoare a eșecurilor personale. Priviți catacombele creștine antice: acolo zac rămășițele a mii de martiri, sfâșiate de torturi, sfâșiate de fiare, carbonizate pe rug, iar printre numeroasele imagini sacre de pe pereți și morminte nu există nici măcar o urmă de amărăciunea vieții decedaților, de ororile morții lor. Porumbei blânzi, un păstor bun, un miel, crini, vița de vie - toate imagini luminoase, liniștitoare. Astfel, chiar și aici, sub bolțile mormintelor celor care suferă, suspine individuale triste se dizolvă într-un imn vesel al iubirii triumfătoare. Contemplarea zorilor zilei Evangheliei care se ivește peste lume îi face pe creștini să uite necazurile și eșecurile lor. Ei știu că Împărăția lui Dumnezeu se ia cu forța, cu mare dificultate, se obține prin multe sacrificii și că numai cei care folosesc forța o primesc și, prin urmare, nu se tem de luptă și suferință personală. Cu prețul fiecărei lacrimi vărsate pentru Împărăția lui Dumnezeu și al fiecărei picătură de sudoare, ei câștigă pentru ea un nou centimetru, iar acest lucru le răsplătește osteneala înșutit. Așa cum un artist strălucit, văzând că sub mâinile sale lutul ia forma dorită, că ideea concepută prinde viață în statuie, experimentează un sentiment de încântare, tot așa lucrătorul evanghelic, modelând viața după modelul dat de Mântuitorul, are un izvor de fericire inepuizabilă în succesele Împărăției lui Dumnezeu. În comparație cu această veselie a creștinilor, cât de jalnică și

vulgară pare veselia lumii antice, împletită cu trandafiri și înconjurată de bacante cu cupe de vin. Și cum ar crește această mulțumire față de viață, ce val larg ar îmbrățișa întreaga lume, dacă Împărăția lui Dumnezeu ar veni în inimile oamenilor în toată plenitudinea și puterea ei? În țările polare, soarele încălzește doar câteva săptămâni pe an, iar acest lucru este suficient pentru ca viața să izbucnească brusc în viață. Tundra este acoperită cu un covor solid de fructe de pădure, milioane de păsări se adună spre fructele de pădure, turme de căprioare aleargă. Dacă soarele nu și-ar schimba poziția față de tundra, în câțiva ani aceasta s-ar acoperi cu o vegetație bogată, s-ar transforma în pășuni bogate, s-ar construi cu orașe. La fel este și cu viața noastră. Dacă dragostea și adevărul lui Hristos nu ar fi oaspeți întâmplători în ea, luminând-o nu cu scipiri rare, ci ar fi legea principală în ea, forța motrice constantă, soarele neclintit al bucuriei strălucitoare ar străluci peste lume, inima omului ar deveni Împărăția lui Dumnezeu. Vie Împărăția Ta la noi, Doamne! Încununată cu trandafiri și înconjurată de bacante cu cupe de vin. Și cum ar crește această mulțumire față de viață, ce val larg ar îmbrățișa întreaga lume, dacă Împărăția lui Dumnezeu ar veni în inimile oamenilor în toată plenitudinea și puterea ei? În țările polare, soarele încălzește doar câteva săptămâni pe an, iar acest lucru este suficient pentru ca viața să izbucnească brusc în viață. Tundra este acoperită cu un covor solid de fructe de pădure, milioane de păsări se adună spre fructele de pădure, turme de reni vin în fugă. Dacă soarele nu și-ar schimba poziția față de tundra, în câțiva ani aceasta ar fi acoperită de o vegetație bogată, s-ar transforma în pășuni fertile, s-ar construi cu orașe. La fel este și cu viața noastră. Dacă dragostea și adevărul lui Hristos nu ar fi oaspeți întâmplători în ea, dacă ar însenina-o nu cu scipiri rare, ci ar fi legea fundamentală în ea, forța motrice constantă, soarele apus de bucurie strălucitoare ar străluci peste lume, inima omului ar deveni Împărăția lui Dumnezeu. Fie ca Împărăția Ta să vină la noi, Doamne! Încununată cu trandafiri și înconjurată de bacante cu cupe de vin. Și cum ar crește această mulțumire față de viață, ce val larg ar îmbrățișa întreaga lume, dacă Împărăția lui Dumnezeu ar veni în inimile oamenilor în toată plenitudinea și puterea ei? În țările polare, soarele încălzește doar câteva săptămâni pe an, iar acest lucru este suficient pentru ca viața să izbucnească brusc în viață. Tundra este acoperită cu un covor solid de fructe de pădure, milioane de păsări se adună spre fructele de pădure, turme de reni vin în fugă. Dacă soarele nu și-ar schimba poziția față de tundra, în câțiva ani aceasta ar fi acoperită de o vegetație bogată, s-ar transforma în pășuni fertile, s-ar construi cu orașe. La fel este și cu viața noastră. Dacă dragostea și adevărul lui Hristos nu ar fi oaspeți întâmplători în ea, dacă ar însenina-o nu cu scipiri rare, ci ar fi legea fundamentală în ea, forța motrice constantă, soarele apus de bucurie strălucitoare ar străluci peste lume, inima omului ar deveni Împărăția lui Dumnezeu. Fie ca Împărăția Ta să vină la noi, Doamne!

CERINȚELE BISERICII MODERNE

Sankt Petersburg, 1906

Permisiunea de tipărire a fost acordată de Comitetul de Cenzură Spirituală din Sankt Petersburg. Sankt Petersburg, 5 aprilie 1905.

Cenzor, ieromonahul *Alexandru*.

Biserica și Statul

Guvernul Combes din Franța a demisionat. A fost împins să facă acest lucru nu atât de cauze externe, cât de unele interne. Nu a fost învins și răsturnat de adversarii politici - era mai degrabă epuizat, distrus intern de eforturile proprii lupte intense.

După cum se știe, încă din primele zile ale existenței sale, Ministerul Combes a intrat într-o luptă aprigă cu congregațiile bisericești, cu diverse ordine monahale. De asemenea, a dus la bun sfârșit și a sperat să implementeze ideea separării bisericii de stat.

Pe această bază se spunea de obicei că guvernul francez lupta împotriva Bisericii. În realitate, situația era oarecum diferită. Se poate foarte bine ca mulți dintre susținătorii lui Combes să fi crezut că luptă împotriva Bisericii, dar în realitate a existat și există o neînțelegere majoră. Lupta guvernului francez a fost și este dusă, strict vorbind, nu împotriva Bisericii, ci împotriva clerului. Mai precis: împotriva abuzului de drepturi și privilegii ale clerului. Aceasta necesită o distincție precisă și o explicație amănunțită.

Cert este că, din punct de vedere istoric, soarta Bisericii Creștine printre națiunile europene s-a dezvoltat cu o abatere semnificativă de la marile scopuri mântuitoare lăsate moștenire lumii de către Evanghelie. Se întâmpla adesea ca sarcinile înalte și pur spirituale ale Bisericii lui Hristos să treacă în plan secund, iar interesele personale, de castă, pur pământești ale clerului, care își însușise ilegal poziția dominantă în Biserică, să ajungă în prim-plan și să domine aici.

Celebrul canonist, profesorul Zaozersky, în lucrarea sa „Despre autoritatea bisericească”, stabilește că administrația bisericească din epoca apostolică era deschisă și publică.

„Este dificil și chiar imposibil”, spune el, „să găsim în acțiunile apostolilor vreun indiciu că ar fi acționat vreodată *în secret din partea credincioșilor* sau că ar fi luat măsuri fără a consulta mai întâi întreaga biserică din locul respectiv. Dimpotrivă, în «Faptele Apostolilor» există multe dovezi în favoarea faptului că

și-au dezvăluit planurile credincioșilor și le-au dus la îndeplinire după ce s-au consultat cu ei și cu ajutorul lor.”

Evident, legătura dintre toți membrii bisericii, atât laici, cât și clerici, era vie, activă și constantă. Nimeni nu avea propriile interese personale, ci se urmăreau exclusiv obiective comune, ecleziastice, în slujba cărora erau atrase toate forțele spirituale ale tuturor creștinilor.

De-a lungul timpului, în secolele ulterioare, situația s-a schimbat. Clerul din societatea creștină a avansat din ce în ce mai mult, a căutat să ocupe o poziție de conducere și și-a bazat aspirațiile nu atât pe puterea morală și călăuzitoare, cât pe drepturi sociale și politice asigurate cu abilitate. A apărut papalitatea. Ideea dominației, predominanța bisericii asupra statului, a crescut și s-a consolidat.

Ideea în sine este corectă și nobilă. Biserica este Împărăția lui Dumnezeu care se construiește în oameni, în inimile lor, prin inimă și în viață, în activitate. Statul este împărăția umană care se construiește.

Adevărata biserică creștină se bazează pe principiile de viață lăsate moștenire de Dumnezeu-omul, întruchipate pe pământ prin adevărul lui Dumnezeu și dragostea lui Dumnezeu. Sarcinile bisericii sunt întruchiparea lui Dumnezeu în oameni. În timp, ele sunt veșnice și mai presus de toate sarcinile politice, naționale și sociale: le depășesc în amploare, profunzime și puritate.

Viața statelor se bazează pe principii elaborate de un anumit timp și care adesea urmăresc scopuri date, temporare. Statele trebuie să ia în considerare prezența multor fenomene dureroase și urâte ale vieții, să se adapteze la ele și să pornească de la ele. Prin urmare, legislația statală impune întotdeauna un minim, cea mai mică măsură de cerințe morale față de oameni, fără de care nu este de conceput o viață statală posibilă - tolerabilă: „nu fiți hoți, nu fiți ucigași, nu fiți calomniatori, nu fiți violatori” etc. Biserica impune un maxim, propune cea mai înaltă măsură de cerințe: „fiți desăvârșiți, precum Tatăl vostru cere este desăvârșit”.

Este clar că într-o astfel de stare de lucruri biserica trebuie să influențeze statul, că este obligată să introducă în tulburarea vieții prezente a statelor umane care se consideră creștine principiul curățitor și vindecător al adevărului și iubirii lui Dumnezeu. Dar, pe de altă parte, nu este mai puțin clar că o astfel de influență, impact și stăpânire a bisericii trebuie să fie exclusiv *morală, spirituală, fără nicio opresiune, violență și constrângere exterioară*, conform cuvântului lui Hristos: „Dumnezeu este Duh și oricine se închină Lui trebuie să I se închine *în duh și în adevăr* ”.

Biserica poate fi persecutată, dar nu poate persecuta pe nimeni. Poate fi persecutată și asuprită în orice fel, dar chiar și umbra violenței trebuie să-i fie străină. Singura sa putere este puterea Duhului liber și dătător de viață al lui Dumnezeu, iar puterea sa este puterea farmecului acestei puteri divine. „Fiul Omului n-a venit să distrugă, ci să învie și nu să fie slujit, ci să slujească”, a spus Iisus Hristos.

Aceste principii evanghelice ale adevăratei Biserici a lui Hristos au fost uitate de clerul creștin medieval. În secolele ulterioare, după cele apostolice, clerul nu s-a străduit atât de mult să slujească lumii cu spiritul lui Hristos, Fiul lui Dumnezeu, cât să conducă și să domnească peste lume cu puterea spiritului fiilor oamenilor curați. Clerul a făcut din înalta sa slujire nu cea mai înaltă soartă și ispravă apostolică, ci cel mai înalt privilegiu, cea mai importantă demnitate. Iar demnitatea și avantajul sunt pur exterioare, fără nicio calitate interioară, religioasă, înalt creștină. Interesele înalte și veșnice ale Bisericii pure a lui Dumnezeu au fost întunecate de interesele josnice și tulburi din punct de vedere omenesc, trecătoare ale clerului. A rezultat o substituție teribilă: nu clerul a slujit biserica, ci biserica a fost condamnată să slujească clerului.

La Veneția, în Palatul Dogilor, există, printre altele, o pictură care înfățișează o întâlnire între împăratul german Frederic Barbarossa și papa roman Alexandru al III-lea. Frederic Barbarossa s-a luptat mai întâi mult timp cu papii pentru puterea politică în Italia, apoi a fost învins, s-a trezit într-o situație dificilă și a fost nevoit să ceară cu umilință papei pacea.

Pictura înfățișează *Catedrala* Sf. Marcu din Veneția. Pe pridvorul catedralei, pe ultima treaptă, pe un tron magnific printre dogi, stă Papa Alexandru al III-lea. Împăratul Frederic Barbarossa îngenunchează și sărută servil piciorul Papei.

O astfel de imagine poate fi considerată un simbol al unei întregi epoci. Clerul bisericii a ocupat timp de secole o poziție în care restul membrilor bisericii trebuiau să se întindă la picioarele lor. Și, dintr-un anumit motiv, această perioadă este considerată ca fiind timpul dominației bisericii. O greșală tristă! O neînțelegere gravă. Nu a existat dominație a bisericii aici. Există dominație a clerului și dominație externă, iar biserica, Biserica vie a lui Hristos, trecea prin zile grele de umilință.

Să ne întoarcem încă o dată la imaginea descrisă a întâlnirii dintre Papa Alexandru și Frederic Barbarossa. Este aceasta o întâlnire a Bisericii cu lumea și triumful spiritului lui Dumnezeu asupra omului? Aceasta din urmă s-ar fi întâmplat dacă Papa Alexandru l-ar fi luat de mână pe împăratul Frederic Barbarossa, l-ar fi condus la poalele Răstignirii și amândoi ar fi îngenuncheat în fața întrupării Adevărului și iubirii Cerești Supreme, promițând sincer să-și dedice de acum

Înainte toate puterile cauzei întăririi nu a puterii imperiale sau papale în Italia, ci a puterii lui Hristos Mântuitorul în inimile oamenilor.

Acum, acesta ar fi cu adevărat un triumf al bisericii, dar așa cum stau lucrurile, închinarea în fața papei, patriarhului sau mitropolitului nu este un triumf al bisericii, ci pe pragul bisericii, în numele presupusei biserici, un triumf al clerului.

În acest triumf al clerului în detrimentul Bisericii vii a lui Hristos se află teribilul păcat istoric al clerului bisericesc în fața bisericii, în fața ideii sale pure și în fața societății creștine. Biserica s-a retras în umbră, iar clerul a ieșit în față.

Confuzia și „păcatul” ulterioare aveau să crească și să se extindă și mai mult. Avantajul extern al clerului, poziția sa privilegiată, făceau ca serviciul în rândurile sale să fie foarte atractiv în exterior. În mâinile clerului exista o putere zdrobitoare, bogății nespuse și o strălucire și o onoare exterioare enorme. Toți cei care prețuiau acest lucru mult, adică cei care se potriveau cel mai puțin condițiilor de slujire apostolică - erau atrași în rândurile clerului. Rezultatul este o imagine teribilă a teribilului declin spiritual al clerului cu strălucire și putere exterioare depline.

Este terifiant să citești comentariile contemporanilor despre cler în timpul așa-zisei dominații a bisericii. În secolul al XV-lea, legatul papal, cardinalul Julius Cesarini, i-a scris Papei Eugeniu al IV-lea: „Fără îndoială, declinul moral al clerului a atins asemenea proporții încât aproape justifică ura pe care laicii o simt față de cler.”

Mai puțin de o sută de ani mai târziu, însuși Papa, Adrian al IV-lea, într-o instrucțiune oficială dată legatului Francisc Quieregaza, a scris: „Nu suntem ignorați că chiar și în jurul tronului papal s-au comis de mult timp mari urâciuni. Abuzuri eclesiastice și *exces de putere* - toate sunt îndreptate spre rău. Iar corupția s-a răspândit de la cap la membre, de la papă la prelați.”

Unul dintre cei mai pasionați apărători ai catolicismului strict, cardinalul Giovanni Pietro Caraffa, s-a plâns Papei Clement al VIII-lea în 1532 de „incapacitatea extremă, neajunsurile, ignoranța și inerția intolerabilă a clerului” (Philippson: „Istoria Contrareforme”).

Cardinalul Marc d'Altemps, nepotul Papei, a recunoscut deschis la Conciliul de la Constanța că „cauza dezordinii vremurilor rezidă în crimele, lenea și neglijența extremă a clerului față de munca sa, serviciul pastoral”.

Această stare de fapt a provocat, desigur, o indignare și o indignare binemeritate din partea celor mai buni laici, membrii credincioși ai bisericii. S-au auzit voci de

reproș împotriva clerului. Apoi, clerul nedemn s-a ascuns în spatele autorității bisericii și i-a acuzat pe acuzatorii și criticii săi de blasfemie împotriva sfințeniei bisericii, amestecând astfel propria nevrednicie cu demnitatea bisericii.

Pe de altă parte, întrucât, din cauza insolvenței sale interne complete, clerul nu avea puterea spirituală de a susține autoritatea morală a bisericii în fața lumii, a fost nevoit să recurgă la măsuri pur externe - la tot felul de violențe, amenințări, teama de blesteme. Și astfel, clerul nevrednic, din vestitori strălucitori - apostoli ai Evangheliei către lume - s-a transformat într-o umbră întunecată, ascunzând chipul divin curat al lui Iisus Hristos din ochii spirituali ai credincioșilor.

Toate acestea i-au iritat pe laicii cu gândire și simțuri, i-au înarmat împotriva clerului și i-au respins din biserică. Clerul a răspuns cu noi violențe, noi opresiuni, noi măsuri de influență *externă*. În loc de eforturi morale, pentru propria înălțare spirituală, clerul a căutat să suprimă violent orice cerere strălucitoare, sentiment viu și minte proaspătă.

S-a născut Inchiziția, s-au aprins focuri, unde au fost arse atât eretici, cât și cărți eretice. Și totul - chipurile spre gloria bisericii, dar în realitate - de dragul protejării intereselor personale grosolane ale unei caste înapoiate în toate privințele, care își uitase scopul înalt.

Indignarea societății atinge o tensiune extremă și izbucnește printr-o separare în masă de Biserica Catolică *dominantă*.

Un detaliu remarcabil: ei nu se separă de biserică ca biserică în general, ci se îndepărtează de *biserica dominantă*. Se răzvrătesc împotriva dominației nedrepte, nemeritate, violente și externe.

Ei însetează de libertate, de libertate a spiritului. Ei cer ca biserica să nu atragă oamenii cu forța spre ea și să nu-i lege cu lanțuri exterioare, ci să-i dispună spre ea cu iubire, să trezească atracția liberă și să cultive devoțiunea interioară în membrii bisericii.

Lupta pentru libertatea spiritului, indignarea față de opresiunea violentă a clerului s-au încheiat cu înfrângere. Înfrângere și decădere, aș spune, nu a bisericii medievale: biserica este una în toate epocile, ci înfrângerea clerului medieval, decăderea drepturilor și privilegiilor sale externe ilegale, confiscate pe nedrept și menținute cu violență.

Lecția istorică dură a adus unele beneficii clerului. După Reformă, clerul vest-european a părut să se reafirme, realizând nevoia unei curățiri interne, dar redresarea completă tot nu a avut loc.

Conștiința că adevărata putere, tărie și măreție a bisericii rezidă în sfințenia ei interioară, că biserica nu are nevoie de niciun sprijin, ajutor sau protecție externă, că biserica este indestructibilă în sine, nu a pătruns adânc în clerul spiritual.

Clerul, ca o clasă specială, nu avea credința cuvenită în puterea internă a bisericii; clerul își simțea slăbiciunea spirituală, recunoștea lipsa de forță morală și își transfera slăbiciunea personală, de clasă, asupra bisericii. Au început să caute sprijin extern, asistență externă pentru aceasta.

Biserica medievală, care visa la o dominație politică, vizibilă asupra statului, în secolele ulterioare a încheiat o alianță cu statul și a recurs la patronajul acestuia.

Așa se definește de obicei schimbarea pozițiilor. Aș face un singur amendament la această definiție, așa cum am făcut și înainte: aș înlocui biserica cu clerul. Noul păcat, presupus al bisericii, era în esență vechiul păcat al clerului.

Vechiul păcat a fost doar transformat într-o formă nouă. Clerul fie spera să conducă prin măsuri externe, fie apela la forțe externe pentru sprijin.

Acest nou păcat istoric al clerului a fost, poate, chiar mai grav decât cel vechi. Fostul păcat a înlocuit cu jugul violenței tot ce era *în afara* bisericii, a depășit cadrul acesteia; și-a pus propria valoare asupra tuturor lucrurilor. Noul păcat a înlocuit însăși biserica, a devalorizat-o. A lipsit-o de libertatea sa interioară, i-a minimalizat înalta semnificație de lider spiritual, de lider al umanității și i-a impus un serviciu, ca să spunem așa, un rol polițienesc în stat. Statul nu și-ar fi putut dori mai mult o astfel de poziție dependentă a bisericii. I-a sporit semnificativ puterile, motiv pentru care mulți oameni de stat din toate țările au fost întotdeauna apărători și gardieni ai religiei, deși ei înșiși personal nu credeau în nimeni și nimic. Ei priveau religia dintr-un punct de vedere pur polițienesc, ca o forță extremă auxiliară, restrictivă, protectoare.

Exponentul acestei viziuni a religiei, bazate pe poliție de stat, a fost conducătorul roman antic din vremurile dinaintea lui Hristos, care a spus:

- Dacă zeii nu ar exista, ar trebui inventați.

Înțelesul acestor cuvinte era acesta: „Masele de oameni sunt o turmă. O turmă stupidă și nepoliticoasă. Pot și ar trebui controlate doar cu un băț, o bâta, amenințări și frică în general. Dar se întâmplă ca o turmă înfuriată să nu se mai teamă de amenințările pământești și umane - atunci este util să o speriem cu frică cerească, cu mânia unei zeități.”

Dar dacă o astfel de strânsă unire cu biserica este de dorit și extrem de avantajoasă pentru stat, atunci pentru biserică însăși este o gravă ocară și umilință. Un schimb al dreptului de naștere al raiului pentru o supă de linte.

Biserica are propria sa cale regală și, fără a-și coborî demnitatea, nu poate lua în considerare nevoile statului ale uneia sau alteia țări, ale unui timp sau altul, sau să se adapteze la acestea. Trebuie să aprofundeze totul, să vadă totul, să se preocupe de toate și să sfințească totul, dar *să nu renunțe la nimic pentru nimic*. Biserica trebuie să trezească forțele statului și să le îndrume să-L slujească pe Dumnezeu, dar niciodată și în niciun caz nu trebuie să fie subordonată. Condamnarea bisericii la un rol subordonat statului în sarcinile sale pur pământești și omenești este blasfemie, un păcat grav și de moarte pentru cei care o comit.

Și astfel, după păcatul violenței și al asupririi exterioare, Mireasa cea curată și imaculată, Biserica lui Hristos, a fost de mai multe ori necinstită prin păcatul supunerii exterioare.

Clerul dintr-o vreme sau alta părea să fi uitat cuvintele Mântuitorului că nici „porțile iadului nu vor birui biserica” și, temându-se de furtuni și adversități întâmplătoare, s-a îndreptat către sprijin extern din partea statului. Ei au cerut protecția externă a statului și apărarea bisericii și, în schimb, au promis că vor fi, și într-adevăr au fost, utili în protejarea nu a intereselor bisericesti, divine, veșnice, ci pur de stat, umane, trecătoare.

Biserica, sau, din nou, mai bine zis, clerul, dintr-o vreme sau alta, sub steagul Bisericii, în interesele lor personale, de castă, a intervenit în lupta aprigă a partidelor și claselor și nu a luat neapărat partea dreptei, ci adesea partea celor puternici și influenți.

O nouă umbră a fost aruncată peste fața divină strălucitoare a Miresei lui Hristos. Oamenii care acționau în numele presupusei biserici, ici și colo, nu erau campioni ai adevărului persecutat și ai celor deposezați de drepturi, ci strigau către cer pentru protecția cutare sau cutare „îngrădire”, ci susținători și complici ai opresiunii și violenței triumfătoare.

Prin urmare, o nouă neînțelegere, o nouă acuzație la adresa bisericii. Noul păcat al clerului care nu își înțelege înalta slujbă este înregistrat pe seama bisericii pe care o reprezintă în mod rușinos, iar biserica începe să fie portretizată de mulți ca o fortăreață a reacției, violenței și fărădelegii.

De fapt, dacă un astfel de cleric ar dobândi brusc un auz spiritual fin, ar auzi glasul adevăratei biserici vorbindu-le cuvintele lui Isus Hristos: „Depărtați-vă de la

Mine, voi, cei care practicați fărădelegile! Nu vă cunosc.” Dar ei „au urechi și nu aud” și rămân și își săvârșesc păcatul, iar mii de suflete sensibile, dar slabe în credință și șovăielnice sunt profund tulburate de aceasta și se îndepărtează, ducând cu ei amărăciune și iritare împotriva bisericii.

Se dovedește a fi o neînțelegere generală, circulară, fatală, care se intensifică și devine și mai acută atunci când oamenii amărâți și iritați de presupusa biserică primesc puterea de a decide soarta și de a face „istorie”. Atunci toate vechile socoteli sunt reamintite și începe socoteala. Socoteala nu este calmă, nu este imparțială, ci entuziasmată, cu interes, cu răzbunare.

Aceasta este reglarea conturilor vechi, pedeapsa pentru păcatele clerului la care asistăm: în zilele noastre, în lupta guvernului francez, repet din nou, în esență nu cu biserica, ci cu comunitățile monahale și cu clerul din Franța.

Acum câțiva ani, la Sankt Petersburg s-a format o mică școală privată, dacă se poate spune așa, de familie. Aproximativ cincisprezece până la douăzeci de familii inteligente, majoritatea din lumea profesorală, literară și, în general, non-birocratică, împinse la disperare de imposibilitatea, nefirescul, cum spunea unul dintre părinții fondatori, organizarea educației în școala noastră de stat, au decis în cercul lor apropiat să-și organizeze propria școală acasă.

Mulți tați și mame au preluat predarea diverselor materii. Oficialitatea și rutina au fost uitate. Nu era vorba de înghesuială, de adaptarea la un program birocratic sec și de înghesuială superficială, ci de o dezvoltare spirituală solidă și versatilă, de trezirea unui interes intelectual viu pentru cunoaștere, pentru știință, pentru artă, pentru oameni cu necazurile și căutările lor către cele mai înalte, în general, pentru tot ceea ce este viu și demn de viață.

Lucrurile au pornit imediat, erau pe un drum ferm și adevărat, iar lucrurile au mers bine. Chestiunea predării Legii lui Dumnezeu și a profesorului de lege a rămas deschisă. Nu are rost să ascundă păcatul - majoritatea părinților, oameni cu profesii liberale, priveau religia și problema predării Legii lui Dumnezeu „cu generozitate”, erau personal puțin interesați și, poate, nu ar fi avut nimic de-a face cu asta dacă acest subiect nu ar fi existat deloc. Cu toate acestea, era incomod să se renunțe la Legea lui Dumnezeu. Mai mult, unii dintre părinții-fondatori considerau în mod conștient educația religioasă necesară. Ei își doreau doar ca profesorul de drept al școlii lor să nu fie un „avocat” și un „șoarece de carte”, un om al manualelor, un pedant învățător, exigent și mulțumit cu memorarea materialului educațional, cu asimilarea mentală a unor zicători, fapte și explicații seci și moarte. Căutau un pastor-educator care să poată influența religioasă dezvoltarea lumii interioare a copiilor, care să satisfacă cerințele minții curiosului copilului și care să aprindă și mai mult cu inspirație sacră, o dorință

neobosită atât de sensibilă, atât de blândă, atât de arzătoare, capabilă să încante inimile copiilor.

Cerințele și cererile erau destul de firești, dar nu ușor de îndeplinit. În majoritatea cazurilor, învățătura religioasă nu este superioară oricărei alte învățături. Este la nivelul unui meșteșug și nu are aproape nimic în comun cu arta creativă vie a creației, dezvoltarea și întărirea sentimentului religios și temperarea corespunzătoare a voinței la elevi.

Părinții și fondatorii școlii lor de acasă își doreau un profesor de religie - nu un meșteșugar. Au căutat, au învățat, au făcut cercetări, au negociat și în cele din urmă au decis că au găsit unul.

Cursurile au început. Alegerea a fost încununată de succes. Pastorul-educator și-a pus tot sufletul în lucrarea sa, a ars cu foc sfânt printre copii și i-a aprins cu același foc.

Mulți părinți au participat la prima lecție și i-au mulțumit preotului. Au venit din nou pentru a doua lecție. Pentru a treia - la fel. Pentru a patra, pentru a cincea, pentru a șasea. Profesorul de religie a început să se simtă jenat. Când m-a întâlnit, părea nedumerit:

- De ce vin mereu? Mă verifică, mă spionează? Nu au încredere în mine? Le este frică să nu fac ceva ce nu vor? De exemplu, cutare lucru sau cutare lucru. La urma urmei, le cunosc foarte bine modul de gândire și atitudinea față de problemele religioase: sunt oameni profund indiferenți. De ce stau în clasele mele? Mă simt stânjenit. Mă gândesc chiar să părăsesc școala lor, deși îmi pare rău pentru copii: reacționează atât de viu. Ca și cum toate sufletele lor ar fi pe muni. De îndată ce strigi ceva cu sufletul tău, începe imediat să se rostogolească ca un ecou.

Apoi i-am întâlnit pe părinții respectivi, le-am povestit despre confuzia colegului lor de muncă-pastor și i-am întrebat:

- Serios, de ce stai constant la cursurile Legii lui Dumnezeu?

- Cât despre noi înșine, - răspund toți la unison. - Copiii sunt încântați de lecțiile Legii lui Dumnezeu, iar noi personal suntem și mai mult. Se pare că aceste lecții ne sunt chiar mai utile decât copiilor.

- Aveam o cu totul altă idee despre lecțiile Legii lui Dumnezeu, - a spus o mamă, o doctoriță destul de cunoscută. - Și acum ascult cu plăcere. Nu o să credeți, dar

acasă, la cină și la ceaiul de seară, am constant cele mai aprinse conversații despre Dumnezeu cu fiul meu de vârstă școlară.

„Da”, a adăugat celălalt tată, „cred că dacă aș fi avut aceleași lecții din Legea lui Dumnezeu în copilărie ca fiul meu acum, eu însumi aș fi fost diferit, aș fi privit multe lucruri diferit, dar ce am avut noi?...

Tatăl a făcut un gest trist din mână.

Am descris cazul de mai sus în detaliu pentru a arăta că un cuvânt viu, sincer despre Dumnezeul cel viu, despre slujirea vie a lui Dumnezeu față de viață, va găsi întotdeauna un răspuns viu în fiecare suflet viu, iar dacă, dintr-un anumit motiv, sufletul s-a stins, atunci un cuvânt viu îl va reînvia. În orice caz, cu excepții rare, poate dureroase, el nu va respinge, ci va atrage.

Persoanele numite, părinții, unii dintre ei, erau indiferenți față de problemele religioase, poate chiar ostili. Le tratau cu dispreț. Și dintr-o dată au fost atrași de „Legea lui Dumnezeu”. Cum să explice asta? Prin personalitatea preotului? Prin virtuțile sale speciale? Numai prin ele?

Bineînțeles că nu. Adevărul a tras. Deodată, o particulă din el a fost dezvăluită și înțeleasă, simțită. Și așa și trebuie să fie. Oamenii caută adevărul. Îl tânjesc. Îl tânjesc dureros. Luptă pentru el. Fac sacrificii, sunt gata să moară pentru el. Cum se poate ca adevărul religios, cel mai înalt adevăr, adevărul care nu mai este doar uman și pământesc, ci al lui Dumnezeu, ceresc, să se îndepărteze brusc de sine însuși, să-l îndepărteze?

La școală, vedeți, m-a tras spre ea. Și în viață cunoaștem cazuri izolate. Dar în mase nu vedem asta. În mase există o indiferență rece, uneori dispreț și chiar o atitudine deschis ostilă. Se ajunge la punctul în care, după Dumnezeu știe câte secole de creștinism în țară, guvernul statului intră într-o luptă deschisă cu amestecul bisericii în viața publică. Guvernul unei întregi națiuni progresiste multimilionare și iluminate închide accesul bisericii la influență asupra vieții și spune:

- Dă-te la o parte. Nu te cunoaștem și nu vrem să te cunoaștem. Nu ne ajuți. Nu vrem să avem nimic în comun cu tine.

Cum s-a putut întâmpla asta? De ce nu duce același guvern aceeași luptă împotriva artei, științei, industriei? Nu duce o luptă atât de aprigă chiar și împotriva beției, împotriva bolilor grave și a altor flageluri ale umanității?

Vor spune că francmasonii lucrează aici: urăsc Biserica. Alții vor adăuga poate că toate acestea sunt influența evreimii, care se presupune că corodează Franța modernă. Nu voi argumenta, nici măcar nu voi analiza. Chiar dacă acceptăm toate acestea în întregime, întrebarea rămâne: de ce într-o țară creștină influențele anticreștine sunt mai puternice decât cele creștine? Cum se poate ca Biserica să nu influențeze francmasoneria și evreimea, depășindu-le în forța sa victorioasă internă, ci să le cedeze ea însăși influența?

De asemenea, ei explică lupta împotriva Bisericii în Franța prin calitățile personale ale oamenilor care se află în fruntea guvernului. Ei spun că Combes este un om destituit, un fost preot, un renegat. Să acceptăm acest lucru, dar aceasta nu face decât să ridice o nouă întrebare, o nouă nedumerire: de ce un om cu o mare inteligență, cu abilități fără îndoială remarcabile și o voință puternică, un om capabil să treacă de la un modest fost preot la funcția de prim ministru în țară, de ce el, elev al Bisericii, student al școlii bisericești, și-a dat talentele și puterea nu în slujba Bisericii, ci le-a dus în tabăra dușmanilor ei, le-a dat luptei împotriva ei?

Cum a fost crescut în școala bisericească? Cum a fost influențat? Cum i-au fost descrise biserica, rolul și sarcinile ei în viață? Către ce muncă a fost îndrumat el însuși? Cunoscut un astfel de caz (nu a fost în Franța, dar țara este indiferentă aici). Cazul nu este unic în felul său, dar este un caz teribil și, în felul său, de o semnificație amenințătoare.

Elevii instituției de învățământ spiritual, bisericesc, viitori clerici, nemulțumiți de structura internă a vieții școlare, au comis un pogrom. Pogromul a fost ceva teribil. Viitorii clerici nu au atins nici autoritățile, nici profesorii. Au pătruns cu forța în biserica lor de origine, au distrus altarul și au comis o serie de orori sălbatice.

Când am aflat prima dată acest lucru (voi spune, s-a întâmplat în Spania), am fost îngrozit nu atât de pogromul de moment din biserică, cât de pogromul lung, de mulți ani, din sufletele viitorilor clerici nefericiți.

Rețineți că pogromiștii nu au spart geamurile din apartamentele profesorilor lor, nu au aruncat cu pietre în ei - au distrus altarul.

Ce fel de școală spirituală cumplită era aceasta, de ce fel de spirit era pătrunsă, dacă a semănat și a hrănit în elevii săi o furie atât de răuvoitoare, o ură atât de sălbatică nu față de persoane, ci față de altar, față de tron, față de altarul bisericii, față de Dumnezeu Însuși! Ce fel de educatori spirituali, conducători ai tinerilor erau aceștia, care i-au adus la o asemenea nebunie?

Odată, apostolii, prin nebunie, nu au permis copiilor să vină la Iisus Hristos, iar Mântuitorul Hristos a spus:

- Nu opriți. Lăsați copiii să vină la Mine.

Amintindu-ne aceste cuvinte mărețe ale Fiului lui Dumnezeu și aplicându-le la teribilul incident din Spania, simțim că în inima fiecărei persoane care cunoaște adevărata Biserică a lui Hristos, un strigăt fierbe către educatorii viitorilor clerici, cu mintea și inima lor proști:

- Ce faci? Îi amărești pe oameni împotriva lui Dumnezeu și împotriva bisericii. Pleacă! Nu-i împiedica pe oameni să meargă la Dumnezeu. Nu fi un zid unde e nevoie de uși libere!

Nu a întâlnit și Combe un astfel de zid gol pe calea sa către Dumnezeu, în școala sa spirituală? Și apoi să extindem cadrul mai larg, să luăm nu doar școala viitorilor clerici, ci și conducerea spirituală a întregului popor în general, și să presupunem că și aici, pe calea către Dumnezeu, se repetă aceeași poveste. În loc de o ușă liberă, - un zid gol! Nu ar deveni atunci clar de ce s-a acumulat atâta iritare, indignare, ostilitate și chiar răutate împotriva „altarului” în întreaga țară?

Dacă aș fi invitat la o întâlnire a clerului francez despre lupta lui Combes cu biserica și dacă aș avea dreptul de vot acolo, aș spune:

- Iubiți frați, părinți și arhipăstori! A fi indignați și indignați aici nu este suficient. A arunca „anatema” și excomunicarea este fără rod. A striga despre corupția vremurilor înseamnă a vă învinovăți pe voi înșivă. Cum ați permis ca un popor întreg, întreaga voastră turmă, să se corupă? Unde erau Sălciile, ce făceați voi, când sufletele turmei voastre erau corupte? Ce făceați voi? La ce vă gândiți? Unde vă îndreptați grijile și preocupările?... Să ne uităm la noi înșine: viața și timpul sunt într-adevăr bolnave, iar noi, păstorii, ar trebui să fim, dacă nu singurii, atunci cu siguranță primii medici pentru bolnavi. Dar spuneți-mi cu conștiință împăcată, cu conștiință preotească, pastorală: cu cine ar trebui să începem tratamentul, urgent, cu turma, sau cu noi înșine, cu clerul? Nu ar fi oare cel mai potrivit să începem judecățile noastre despre lupta pastorală pentru apărarea *adevăratei și libere* Biserici a lui Hristos, *nu un departament spiritual*, ci o comunitate vie a lui Hristos, cu cuvântul Evangheliei:

- Doctore, vindecă-te!

Nu atribui această nevoie de autovindecare membrilor individuali ai clerului, ci întregii clase. Ceea ce este necesar nu este doar o reînnoire personală și o întărire spirituală, ci una generală a clasei. În special, indivizii pot fi și sunt foarte

minunați. Virtuțile lor umane personale sunt mari și recunoscute de toți, dar slujirea pastorală necesită mai mult.

Grija pastorală este conducere spirituală, *conducere*. Conducerea unui întreg popor, a unei întregi țări, a vieții a milioane de oameni. Nu poate exista loc pentru ignoranță, inerție, mediocritate, somnolență spirituală. Adevărul lui Hristos, profunzimea și lărgimea Împărăției lui Dumnezeu sunt nemărginite.

Niciun moment nu poate spune că a revelat deja *întregul* adevăr al lui Hristos, că a realizat lucrarea Împărăției lui Dumnezeu în oameni. Există o mișcare înainte uriașă și nesfârșită. Prin urmare, viața bisericii adevărate, vie și lucrarea vie a clerului, ca slujire apostolică, și nu ca o castă slujitoare, trebuie să se manifeste în extinderea neobosită a orizonturilor spirituale ale oamenilor și în mișcarea cât mai rapidă posibilă a întregii turme încredințate spre Împărăția lui Dumnezeu, unde cu fiecare nou pas violența, toată robia, neadevărul, răutatea și fărădelegile dispar și se topesc, și unde în locul lor apar și cresc: o atracție liberă către Dumnezeu și către adevărul lui Dumnezeu, frăția reciprocă și triumful duhului.

Se pare că clerul ar trebui să fie clasa cea mai avansată. Clasa care să-i conducă pe toți și să nu se târască la coadă. Și când conduce, nu ar trebui să conducă sclavi încătușați, ci fii, prieteni și discipoli liberi și iubitori.

Hristos Mântuitorul nu a atras pe nimeni la Sine prin forță exterioară și nu i-a reținut *cu forța* pe acei ucenici care au fost atrași în cercul Său. El a atras oamenii la Sine cu bogăția Duhului lui Dumnezeu, cu puterea și frumusețea adevărului Evangheliei. Și istoria a arătat că aceasta este singura cale și mijloc de a câștiga sufletele oamenilor.

Știm că violența i-a îndepărtat pe martiri de Hristos și, în ciuda persecuției, nu L-au părăsit. Aceasta este atașament, aceasta este indisolubilitate. Și dacă ar fi existat o astfel de putere a lui Dumnezeu, o astfel de puritate a adevărului Evanghelic în slujirea pastorală, nimeni, niciun pieptene nu ar fi luat de la cler nici școala, nici influența socială, nici cea politică și nu le-ar fi luat-o. Nu ar fi vrut. Și nu s-ar fi gândit la asta: nu le-ar fi trecut prin minte. De ce? Din ce motiv! O clasă întreagă, mii de oameni aleși ai țării, oameni cu cea mai înaltă înțelegere a vieții, depun toate eforturile pentru a-i mișca pe oameni și viața oamenilor înainte, pentru a o îmbunătăți în cel mai bun mod posibil: pentru a aduce în ea o împăcare internă generală și cea mai înaltă legalitate, pentru a dezvălui plenitudinea forțelor spirituale ale țării.

Acesta este visul oamenilor din toate partidele! O astfel de slujire, o astfel de muncă vor fi întâmpinate cu încântare atât de credincioși, cât și de necredincioși.

Cu totul altceva este când familia Combe văd că clasa clericală se străduiește să pună accentul pe țară nu „prin fire”, ci „prin poziție”, că nu urmărește obiectivele largi și nemărginite ale lui Dumnezeu, ci propriile sale obiective de clasă înguste și, din acest motiv, este gata, împotriva vocii lui Dumnezeu, să fie prietenă cu puternicul asupritor și să-l oprească pe adversarul slab și lipsit de apărare, deși drept - atunci dușmănia și lupta sunt inevitabile. Dar pentru a ieși triumfător din această luptă, este necesar să învingem nu pe Combe, ci propria îngustime, propria inerție, propria ignoranță și prostia spirituală. Este necesar să căutăm nu punctele slabe ale politicii familiei Combe, ci să ne întărim „politica”, să o facem o adevărată politică *bisericească*, adică politica Evangheliei, a lui Hristos.

Nu știu cum ar fi fost primit discursul meu la întâlnire de către frații mei francezi, dar nu există altă soluție la lupta care a început între stat și biserică.

Istoria statelor din Europa Occidentală arată că clerul din unele țări a încercat să-și mențină puterea prin alte mijloace: nu prin întărire internă, ci prin sprijin extern, recurgând la patronajul unei puteri politice puternice. Acest lucru a agravat și mai mult situația: în cele din urmă a interferat cu lucrarea liberă, deși slabă, a lui Dumnezeu, i-a transformat într-un acolit străin într-o chestiune străină bisericii și a paralizat forțele spirituale pentru o lungă perioadă de timp.

Din acest punct de vedere, ruptura guvernului francez de Biserică, pe care Combes, în Franța, o amenință de câțiva ani, nu este teribilă pentru Biserica lui Hristos, cea reală și vie. Aș spune mai mult: această ruptură este de dorit. Mă refer doar la o ruptură nu răuvoitoare, cu un gând ascuns de răzbunare, ci la o ruptură-separare, la o ruptură-mâini libere.

Nu este nimic de temut pentru Biserică. Puterea ei nu constă în sprijinirea unei sau altei slujiri. De asemenea, distrugerea sau slăbirea ei nu depinde deloc de încălcarea vreunui concordat, tratat sau alte condiții pe hârtie.

Odată, așa cum citim în cartea Faptele Apostolilor, Sinedriul din Ierusalim a discutat măsuri pentru combaterea învățăturii emergente a lui Isus Hristos. Înțeleptul Gamaliel a spus despre apostoli: „Lăsați-i pe acești oameni în pace, căci dacă această lucrare și această lucrare este de la oameni, se va prăbuși. Dar dacă este de la Dumnezeu, nu o puteți nimici.”

În istoria familiei Combs, adevărații prieteni ai adevăratei biserici pot fi mângâiați de cuvintele lui Gamaliel, spuse invers: „Lăsați temerile, chiar și iritarea. Această persecuție, această luptă nu este spre moarte, ci spre slava lui Dumnezeu. Ceea ce este cu adevărat al lui Dumnezeu este puternic, puternic și veșnic viu. Niciun Combs nu-l poate distruge. Și ceea ce piere, prin urmare, nu este al lui Dumnezeu. Este un amestec uman. Este putregai, o creștere urâtă și nu este

nevoie să ne compătimim. Dimpotrivă, trebuie să ne bucurăm că voia lui Dumnezeu este în sfârșit curățită de uman.”

Așadar, raționând cu calm și din punctul de vedere al intereselor bisericii *pure*, întreaga istorie a orașului Combes, atât înainte de Combes, cât și după Combes, nu este decât o lecție salvatoare, necesară și, dacă vreți, meritată istoric, o zdruncinătură pentru lucrătorii somnoroși ai bisericii.

„Dormiți și vă odihniți cu toții”, le-a spus Iisus Hristos ucenicilor somnoroși din Grădina Ghetsimani.

Viața repetă aceste cuvinte ale Mântuitorului către lucrătorii de mai târziu ai lucrării lui Hristos, atunci când aceștia adorm. Viața le repetă acum prin lupta Combe-ilor. Și slavă Domnului că le repetă. Combe-ii îi vor scutura pe cei adormiți, vor cerne pleava și vor arunca deoparte tot ceea ce nu a slujit bisericii, ci a fost hrănit în jurul ei.

Numărul lucrătorilor va scădea, dar în schimb va exista o gardă testată și experimentată. Aceasta va face lucrarea „veche” și eternă a lui Dumnezeu cu o putere și o anvergură reînnoite și, astfel, va influența moral chiar și foștii săi adversari ideologici.

Adevărul etern al lui Dumnezeu este unul, iar toți cei care se străduiesc sincer să-l atingă vor converge, mai devreme sau mai târziu, inevitabil, către el, iar până atunci, cel care va fi înaintea tuturor și îi va conduce pe ceilalți va fi cel care se va apropia el însuși de acest adevăr, care va merge mai energic în direcția lui și ai cărui pași vor fi mai largi.

Vocea Bisericii

Vocile laicilor:

I. Ivan Sergheevici Aksakov.

Celebrul slavofil Ivan Sergheevici Aksakov, un patriot sincer și înflăcărat, un om cu o credință profundă, un adevărat moscovit atât prin locul de reședință, cât și prin spirit, a lăsat în urmă o moștenire spirituală valoroasă, o serie și o lungă serie de articole convingătoare, strălucite prin formă și solide prin conținut.

Aceste articole au fost scrise de-a lungul a zeci de ani, multe dintre ele având deja patruzeci de ani sau mai mult, dar, în ciuda acestui fapt, o parte semnificativă a lor nu este mai puțin semnificativă pentru zilele noastre decât a fost pentru timpul lor. Așa doarme viața noastră: au trecut patruzeci sau patruzeci și cinci de ani, dar cerințele vieții, clar înțelese și puternic exprimate atunci, rămân încă cerințe pentru noi, care așteaptă să fie îndeplinite. Și trebuie să scriem din nou despre ele, să le repetăm insistent iar și iar.

Și ce cerințe? Nu distructive, nu împotriva principiilor fundamentale ale vieții țării și a spiritului național rus, ci dimpotrivă, decurgând din aceste principii și din acest spirit. Și cine a exprimat aceste cerințe? Nu un tânăr verde, imatur, nu un susținător al unor învățături sociale și gyulitice temporare, venite în rafală.

Ivan Sergheevici Aksakov, la fel ca prietenii săi, fratele său, Constantin Sergheevici Aksakov, Homiakov, Kireevski și Samarin, nu au obosit niciodată să demonstreze și să apere înalta valoare a principiilor originare ale spiritului rus până la sfârșitul vieții. Ei au înțeles și, cu puterea talentului lor și a operelor de gândire științifică serioasă, au subliniat clar că Europa Occidentală a realizat multe în sens cultural, a dezvăluit marile profunzimi ale spiritului uman și, în multe privințe, era cu mult înaintea noastră. Trebuie să învățăm din aceasta și să recuperăm decalajul. Dar Europa *nu a făcut totul*. Nu a atins culmile extreme ale culturii. Multe rămân nerostite, nerecunoscute, neplanificate. Și mai multe rămân nefăcute.

Toate acestea țin de viitor. Pentru Europa, este o chestiune de vremuri noi, care vor veni. Este o chestiune de oameni noi, o națiune nouă, triburi noi. Un astfel de trib, conform convingerii lui Iv. S. Aksakov și a prietenilor săi, era tribul slav. Un astfel de popor era poporul rus, cel mai puternic dintre toți slavii.

În adâncurile spiritului național slav, sau mai degrabă rus, conform convingerii lui Iv. S. Aksakov, precum și a prietenilor săi, se ascund o putere, o profunzime și o frumusețe uimitoare, de nedescris. Istoria omenirii în trecut nu a văzut încă manifestări ale unor puteri spirituale atât de mari și manifestări spre bine, spre slujirea adevărului și realizarea Împărăției lui Dumnezeu în oameni. Nu exista un instrument muzical potrivit, cu atâtea corzi, cu tonuri moi și blânde, necesar pentru interpretarea celei mai mari simfonii a frăției umane universale și triumful complet al adevărului integral al lui Hristos în viața lumii.

Iv. S. Aksakov a văzut în sufletul poporului rus acest instrument cu mai multe coarde dorit, cu sunete puternice și în același timp catifelate.

Când spiritul național rus se va deschide, se va desfășura în toată amploarea, puterea și profunzimea sa, când mintea națională rusă, trezită din secole de

somn forțat, va vorbi, când inima națională rusă largă și îndelung răbdătoare, eliberată de toate cătușele și creșterile exterioare, își va cânta cântecul, - ce cuvânt nou va auzi atunci omenirea! Ce fapte mărețe, cu adevărat mărețe va vedea lumea! - spune cu convingere I. S. Aksakov.

- Dar toate acestea, - adaugă el și prietenii săi, - sunt viitorul, o chestiune pentru viitor. Viitorul nu este doar pentru Europa, ci și pentru poporul rus însuși.

Sufletul național rus este un strat inepuizabil al celui mai fertil sol negru. Plantați chiar și o mică sămânță bună în el, nu o va lăsa să se ofilească, nu o va crește oricum: îi va da plinătatea puterii, o va umple cu sucuri, o va colora cu toate culorile strălucitoare posibile și caracteristice.

Dar aceste semințe ale bunătății trebuie aruncate în pământul negru al oamenilor. Nu este suficient să le arunci - trebuie semănate. Pământul negru al sufletului nu trebuie lăsat să zacă: trebuie arat și arat mai adânc. Forțele rodnice trebuie chemate la viață din adâncurile pământului.

De aici și durerea lui I. S. Aksakov și a prietenilor săi, că cel mai bogat „pământ negru” din lume se află în cea mai mare parte a sa ca un pustiu abandonat. De aici și îngrijorarea lor că, pentru cultivarea solului negru al spiritului poporului, s-au folosit atât cel mai adânc plug, cât și cele mai bune cereale, selectate, de greutate integrală.

Viața istorică prezintă cele mai diverse și complexe cerințe, sarcini, nevoi, iar spiritul umanității este frământat de cele mai diverse întrebări și nedumeriri. Majoritatea dintre ele, desigur, sunt foarte importante, acute și arzătoare. Multe sunt urgente. Pentru un anumit timp, pentru un moment dat - scandaloase. Dar, în ciuda întregii lor valori, ele pot fi valoroase doar în acest moment. Valoarea lor este temporară, accidentală, actuală. Există valori mai prețioase, valori eterne, valori universale. Valori care sunt importante nu numai pentru noi, de exemplu, pentru poporul nostru de astăzi sau în acești ultimi ani, ci valori care sunt importante pentru toate popoarele și în toate timpurile.

Pentru a păstra și implementa în viață valorile corespunzătoare forței și demnității spiritului național rus, Iv. S. Aksakov conturează în mod firesc valorile cele mai înalte, valori eterne, universale.

- Conținutul, bogăția valorilor de timp, locale, de actualitate pot fi relevate de alte națiuni europene, - susține Iv. S. Aksakov. - Această chestiune, desigur, este și ea măreață și nu mai puțin necesară pentru noi decât altele, dar se poate realiza fără noi. Este indecent din partea noastră să dedicăm toată puterea spiritului național acestui lucru.

Trebuie să mergem mai adânc. Să privim în însăși temelia esenței vieții. Să ridicăm și să rezolvăm complet astfel de întrebări eterne și generale, după rezolvarea cărora toate celelalte întrebări particulare și de actualitate vor fi rezolvate de la sine.

Prin urmare, cuvântul dorit pe care I.S. Aksakov și prietenii săi îl schițează poporului rus ca fiind ceva ce trebuie spus, ei îl consideră nu un cuvânt politic, nu un cuvânt social, ci un cuvânt religios.

Cuvântul politic și cuvântul social sunt cuvintele aranjamentului extern al vieții. Ele decid și îmbunătățesc ordinea externă, relația externă dintre oameni, moșii, guvern și popor. Aksakov nu neglijează acest cuvânt. El înțelege că o cizmă strâmtă poate strânge piciorul, poate freca bătăături și poate provoca dureri insuportabile, în care orice altceva va fi uitat, iar gândurile se vor concentra asupra unei singure cizme strâmte, cum să scapi de ea și cum să obții o cizmă mai spațioasă și mai liberă. Dar, în același timp, Iv. S. Aksakov nu se oprește la cizmari proști și calapoade strâmte. El merge mai departe. El pune întrebarea, de ce un cizmar nu acordă atenția cuvenită afacerii sale? Vor coase alți cizmari mai bine? Și dacă nouă înșine, dacă s-ar întâmpla așa, ni s-ar oferi oportunitatea de a „coase” pe alții, de a le croi viața, de a dezvolta forme exterioare de viață, atunci am fi capabili și dispuși să ne pese cel mai mult de confortul picioarelor altor oameni, am fi capabili să îndepărtăm toate bătăturile vieții?

Cuvântul social și politic, desigur, cuvântul îmbunătățirii, al perfecționării vieții, al creșterii și dezvoltării acesteia, aduce, desigur, o ușurare semnificativă și într-o mare măsură necesară de la greutățile, nenorocirile și necazurile sociale și naționale, dar acestea nu ajung la rădăcină, la inima omului.

Întreaga umanitate, și în ea, ca părți ale sale, atât societățile, cât și națiunile, suferă de două feluri de boli: externe și interne. Cuvintele sociale și politice vindecă și leagă bolile externe, iar bolile interne sunt vindecate de cuvinte religioase. Și întrucât manifestările externe ale bolilor depind, în primul rând, de bunăstarea sau starea de rău internă a organismului, atunci cuvântul religios are un efect puternic asupra situației externe, dacă, desigur, este rostit doar cu forță vie, vine din inimă și nu este mormăit de buze, ca un sunet gol, rece și mort. El, cuvântul religios, este așadar un cuvânt larg, include atât cuvântul politic, cât și cuvântul social, purifică, înnobilează, înmoaie inima omului și, prin el, îmbunătățește viața, formele și rânduielile ei externe.

Dar este clar atunci că acest cuvânt religios, care era așteptat cu atâta pasiune de poporul rus și în care Iv. S. Aksakov și prietenii săi credeau cu atâta încredere, trebuie rostit cu toată puterea, vitalitatea și puritatea inerente acestui cuvânt.

Sufletul poporului rus li se părea lui Iv. S. Aksakov și prietenilor săi a fi oglinda cea mai perfectă și impecabil de corectă, în care, într-un loc, preferabilă tuturor celorlalte „oglinzi” ale popoarelor europene, Hristos și adevărul Său evanghelic veșnic se pot reflecta în toată măreția și strălucirea sa fermecătoare în fața ochilor restului omenirii. Dacă pe această oglindă se acumulează praf sau se curbează din cauza unei rame strâmbe, atunci, firește, Iv. S. Aksakov și prietenii săi consideră aceasta cea mai mare nenorocire, despre care inimile le dor foarte mult și despre care consideră că este de datoria lor de conștiință să vorbească și, dacă este necesar, să strige.

Cum ar putea fi altfel? Poporului rus i s-a încredințat cel mai mare altar. Sarcina lor istorică este de a dezvălui profunzimile acestui altar, de a încânta și captiva lumea cu ele, dar din motive istorice întâmplătoare, slăbiciuni umane, greșeli și iluzii, acest altar este brusc reflectat incorect.

În sine, rămâne inviolabil. Nu poate fi deteriorat, distorsionat sau mutilat. Dar oamenii, desigur, îl pot reflecta strâmb, urât, în ei înșiși. Și acest lucru sacru al adevărului, conștient sau inconștient, poate fi distorsionat și, de fapt, este distorsionat, de către cei mai apropiați și, dintr-un anumit motiv, dragi nouă. Ce ar trebui să facem aici? Să tăcem? Să ascundem mutilarea accidentală, distorsionarea lucrului sacru? Să ne compătimim oamenii? Să ne fie teamă să-i jignim, să-i supărăm? Dar nu vă pare rău pentru lucrul sacru al adevărului? Faptul că distorsionarea lui va distorsiona viața - nu este înfricoșător? Și este dragostea pentru poporul tău, în cele din urmă, să le vezi greșelile, bolile și abaterile de la calea lui Dumnezeu și să taci? Să nu le spui despre ele? Să-i liniștești cu discursuri false? Să-i amuzi cu lingușiri josnice?

Iv. S. Aksakov și prietenii săi nu erau lingușitori ai poporului, ci fii lor devotați și loiali. Prin urmare, nu numai că au vorbit cu ardoare poporului rus despre adevărul dat de Dumnezeu, dar au exprimat cu sinceritate întregul adevăr despre neadevărurile deja comise de popor.

Au pus bazele religioase la temelia vieții naționale rusești, au scris mult, poate cel mai mult, despre biserică, despre semnificația ei, dar au vorbit cu pasiune și despre abaterile vieții religioase rusești de la calea regală a adevăratei Biserici a lui Hristos, despre letargia ei, despre oficialitatea moartă care o roade.

Ivan Aksakov, de exemplu, are un volum întreg de articole dedicate problemelor bisericești. Există articole despre biserică și în alte volume. În total, din aproximativ șase mii de pagini, există aproximativ o mie de pagini despre afacerile bisericești contemporane. Și din aceste mii de pagini, aproape jumătate sunt scrise nu despre ceea ce ar dori să vadă în viața bisericească rusă, ci

despre ceea ce nu ar trebui să aibă loc. Vorbește despre asta cu durere în suflet, cu angoasă, dar nu se poate abține să nu vorbească.

Durerea spirituală a fiului iubitor al bisericii și al patriei este intensificată de faptul că fiii săi adesea nu au înțeles-o, au condamnat-o, i-au cerut să tacă despre ea. Astfel, într-un articol publicat în ziarul „Day” pe 16 octombrie 1865, acum patruzeci de ani, el se întristează că nu vor să-l lingușească.

„Articolele noastre despre unele deficiențe ale conducerii bisericești din Rusia, despre izolarea clerului, despre relația nu în întregime corectă a bisericii cu statul și despre diverse *minciuni care* uneori întunecă fața luminoasă a adevărului dezvăluit lumii de învățătura ortodoxă, toate acestea, se pare”, scrie Iv. Aksakov, „îi derutează pe mulți dintre cititorii noștri pioși.

- Aici, - explică el, - rezidă neînțelegerea. Nu vrem să slăbim sentimentul religios, ci să-l întărim; nu să diminuăm respectul pentru credință și biserică, ci să le ridicăm la culmile cuvenite și meritate. Toată problema cu noi în Rusia, în acest caz, este că în chestiunile bisericești, ca, de altfel, în orice, decența, *cuvînta exterioară sunt păzite cu cea mai mare gelozie*, iar aceasta este ceea ce satisface în mare parte dragostea noastră leneșă pentru biserică, credința noastră leneșă! Privim cu bucurie și, în frica noastră copilărească de adevărul deschis, încercăm să ascundem de propriii noștri ochi și de privirile lumii mult, mult rău, care, sub acoperirea *decenței exterioare, a cucernicului și a aparenței*, ca cancerul, ca rugina, roade și mănâncă chiar miezul organismului nostru spiritual și social.

- Desigur, - adaugă Iv. Aksakov, - este un criminal acela care, de dragul amuzamentului personal, expune lumii în mod blasfemic și batjocoritor rușinea mamei sale. Dar cu mult mai puțin criminali sunt cei care, văzându-i rușinea, văzându-i ulcerele teribile, nu numai că nu sunt mistuiți de zelul pentru puritatea, onoarea și vindecarea ei, *ci din falsa frică de a încălca evlavia și, de fapt, cel mai adesea din lene și indiferență, aproape sigur permit răului și bolilor să prindă rădăcini, urâciunea pustiirii în locul sfântului*.

Iv. Aksakov spune aceasta cu atât mai multă forță și calm, deoarece înțelege diferența: își dă seama că rănilor vieții bisericești contemporane *nu sunt rușinea bisericii*, ci rușinea noastră , și că această rușine *a noastră* este distructivă nu pentru biserică, împotriva căreia nici măcar porțile iadului nu vor birui, ci pentru noi înșine.

„Este de la sine înțeles”, spune el, „că adevărul nu pierie niciodată, dar calea pervertită a dezvoltării sale în umanitate va duce la necazuri și tulburări teribile,

iar omenirea va trebui să îndure multe încercări dificile și zadarnice înainte ca adevărul să triumfe din nou.”

Temându-se de aceste încercări inutile și dificile, Iv. Aksakov nu se teme să abordeze cu îndrăzneală cele mai dureroase întrebări ale vieții. El înțelege că este imposibil să evaluezi viața rusă după existența ei, să judeci sufletul poporului rus după modul în care s-a manifestat deja. Această evaluare nu va fi completă: unde este manifestarea deplină a spiritului poporului rus? O sută de milioane de ruși dorm spiritual. Aici nu putem decât să ghicim. Din sclipiri individuale de geniu care au străpuns accidental, să ne dăm seama:

- Aceștia sunt indivizi! Indivizi aleatorii! Dar dacă întreaga națiune ar vorbi? Sufletul *națiunii* s-ar manifesta ?

La asta se gândește Aksakov. Își dă seama că trebuie, în primul rând, să-i trezească pe cei dintre oameni care sunt mai capabili să facă asta decât alții. Și ia decizia corectă:

- Pot exista excepții, și există, dar nu despre ele vorbim. Vorbim despre lucrul principal, iar majoritatea poporului rus se ține ferm de biserică. Și este bine că aceasta ține. Va ține. Poporul nu va înceta să dorească adevărul veșnic, iar temeliiile sale sunt în adevărata biserică. Temelia sufletului poporului nu se va desprinde de aceste temelii. Dar această legătură nu trebuie slăbită, nici măcar menținută inviolabilă, ci trebuie întărită, consolidată. Această parte revine păstoririi, clerului nostru.

Indiferent cum a mers viața până acum, clerul nostru este cel mai apropiat de oameni. Și indiferent de umanitatea lor, influența lor este puternică. Puternică, este adevărat, mai mult în potențial decât în realitate. Clerul nostru ar putea face enorm pentru oameni, *ar putea să* -i ridice la un nivel gigantic, spiritual, dar, din păcate, acest potențial rămâne un potențial și nu a fost tradus în practică.

„Poporul crește spiritual, ca iarba”, scrie Iv. Aksakov în „Rus” în 1874. „Nimeni nu-i învață, nimeni nu-i instruiește. Sunt lăsați să învețe și să fie luminați prin credința ei înșiși, prin prezența lor în biserică în timpul slujbei divine. Și pe cât posibil, învață și sunt luminați. Dar, cu adevărat, în structura creștină a sufletului și a modului de viață al poporului rus, ar trebui să vedem mai degrabă acțiunea directă a harului lui Dumnezeu decât meritul mentorilor lor spirituali!”

În același timp, Iv. Aksakov adaugă imediat: „Nu dorim deloc să aruncăm reproșuri în fața umilului cler rus.” El analizează lucrurile în profunzime și vede că problema nu constă atât în indivizi individuali aleatori, cât în ordinea aleatorie, stabilită incorect de umanitate.

„Preoții noștri parohi , *fără discriminare* și toți , desigur, nu pot fi numiți «mercenari», dar ordinul, necreat de ei, ci doar moștenit de ei, a dus la faptul că preoția, sau slujirea pastorală, s-a transformat într -o *profesie de clasă*, într-unul dintre tipurile cotidiene de «hrănire», într-un meșteșug, într-un fel de levitism evreiesc. Admitem cu ușurință *multe* excepții, dar nimeni nu va nega că acesta este tipul *general* și că excepțiile sunt posibile doar sub forma unei isprăvi dificile și chiar mai glorioase. Sub forma unei lupte personale dificile cu formele de viață general stabilite. Latura meșteșugărească are prioritate față de latura spirituală, *profesia* - față de *misiune*.”

Iv. Aksakov definește pe bună dreptate motivul acestui păcat în statul rus general, în funcționari, în birocrație, în birocrație, care a înlocuit adevărul intern cu adevărul extern, a acoperit viața trăită cu hârtii de birou și a dat la o parte dezvoltarea și bunăstarea reală a vieții cu rapoarte favorabile.

În al doilea volum al colecției complete de lucrări, în colecția: „Slavofilism și occidentalism”, în articolul: „Despre oficialitatea sistemului bisericesc”, Iv. S. Aksakov deplânge amarnic faptul că reforma administrației bisericești sub Petru a înghesuit viața noastră bisericească vie în cadrul birocratic strict al departamentului spiritual.

„Dacă este posibil, cu deplină dreptate, să numim complet impersonal acel «colegiu spiritual» care a fost creat conform ideii și planului asociatului lui Petru, Feofan Prokopovici”, scrie Iv. Aksakov la pagina 435, „atunci este imposibil să discernem măcar urme ale unui principiu conciliar viu în această înaltă funcție a departamentului spiritual. Nu este nimic mai mult decât una dintre instituțiile birocratice supreme de stat.

Rezultatul acestei situații este viziunea bisericii „ca una dintre funcțiile statului, ca parte a organismului de stat, ale cărei funcții nu sunt independente în sine și nu există pentru sine, ci sunt subordonate scopului general al organismului de stat, menit să corespundă sarcinii sale, structurii sale generale”.

Prin urmare, Bisericii Ruse, sau mai degrabă departamentului bisericesc rus, i se atribuie sarcini complet independente. I se ordonă să promoveze rusificarea naționalităților străine, să susțină un anumit sistem: iobăgia, deci iobăgia etc.

„O astfel de opinie”, citim la pagina 35, volumul 5, în articolul din 18 septembrie 1865, „este nu numai falsă, ci și complet dăunătoare în aplicarea practică. Aceasta înseamnă a confunda o împărăție care nu este din lumea aceasta cu o împărăție a lumii acesteia, făcând veșnicul dependent de trecător, imuabilul de accidental, intern de extern, necondiționatul de condiționat, libertatea spiritului nemuritor de forța brută a cărnii. Biserica nu poate și nu trebuie să slujească

opiniilor și considerațiilor statului și oricăror scopuri străine, cu excepția unicului scop indicat de singurul său cap - Hristos. Dacă Biserica insistă asupra îndeplinirii îndatoririlor lor de către cetățeni, nu este pentru că este avantajos pentru stat, ci pentru că este cerut (și, în plus , *numai în măsura* cerută) de însuși legământul lui Hristos. Ea are în vedere nu cetățenii, ci membrii Bisericii, nu o societate politică, ci o societate de credincioși. Ea îi încurajează pe aceștia din urmă să-și îndeplinească doar datoria *creștină* și numai din acest punct de vedere privește partea în raport cu statul.”

„Domeniul bisericii este tărâmul spiritului. Acel tărâm în care spiritul omului își îndeplinește îndatoririle sacre în sincera sa strădanie pentru adevăr. Acest tărâm trebuie complet înlăturat de sub tutela poliției, indiferent cine impune această tutelă: seculară sau chiar însăși conducerea bisericească.”

„Ascultarea față de biserică din partea credincioșilor trebuie să fie liberă, izvorând din înclinații interioare profunde și nu din motive sau considerații externe. O astfel de ascultare, după cum spune apostolul Pavel, trebuie să fie «nu din frică, ci din conștiință», adică, cu alte cuvinte: nu din frică omenească, nu din teama de pedeapsa penală, ci dintr-un impuls către Dumnezeu, din dorința pentru adevărul lui Dumnezeu în biserică.”

De aceea, Ivan Sergheevici Aksakov nu obosește niciodată să ceară libertatea conștiinței, libertatea religiei, chiar și libertatea de a se converti de la ortodoxie, dacă cineva dorește.

„Ce este mai bine pentru biserică?”, întreabă el într-un articol din 19 aprilie 1868 (ziarul din Moscova): o turmă mică, dar credincioasă, sau o turmă numeroasă, dar ipocrită, devotată în mod fals acesteia din cauza fricii de pedeapsa statului? Dacă biserica (mai bine: reprezentanții bisericii) crede în puterea sa spirituală internă, atunci la ce folosește forța externă? Și dacă această forță este necesară, nu înseamnă oare că nu există suficientă forță internă? Atunci nicio poliție nu-i va proteja pe credincioși de ispită și de cădere.”

- Și atunci ce? - au obiectat ei către Aksakov. - Atunci deschizi larg ușa către tot felul de ispite? către tot felul de lupi care vor veni și vor jefui turma.

- Nu, - răspunde Iv. S. Aksakov, - doar trezim păstorii adormiți ai turmei. Îi chemăm să stea ei înșiși de pază, înlocuind garda poliției.

Apostolii nu cunoșteau niciun sprijin din afară. Puterea lor stătea în puterea spiritului lor, în puterea adevărului lui Hristos pe care îl proclamau. Puterea Cezarilor nu era cu ei, ci împotriva lor, și totuși au câștigat.

Ivan Aksakov îi cheamă pe conducătorii Bisericii Ruse la această victorie, victoria spiritului. El se roagă pentru cât mai mult spațiu și libertate posibilă pentru puterile spirituale ale copiilor credincioși ai Bisericii. El se roagă pentru trezirea forțelor vii, dar adormite, ale Bisericii; pentru renașterea activității bisericești ruse, care este lentă, și speră la:

„Conducerea internă a bisericii”, spune el în cuvintele domnului Iv. P. în „Rus” în 1882, „trebuie lăsată în seama bisericii însăși, iar caracterul acestei conduceri interne este determinat în mod clar atât de istoria bisericii, cât și de ființa ei interioară. Prin chiar numele ei, pe care biserica și-l dă sieși. Biserica se numește *conciliară* și, prin urmare, caracterul conducerii bisericii trebuie să fie *conciliar*. Și nicio circumstanță istorică, nicio formă de conducere populară și bisericească nu poate elimina necesitatea întrunirii sinoadelor în viața bisericii.”

Timpul nostru, nevoile urgente ale vieții bisericești moderne cer în mod direct un astfel de sinod bisericesc integral rus. Atât de mult a durut în sufletul poporului, atât de multe probleme religioase nerezolvate s-au acumulat, încât calea de serviciu, ordinele și circularele colegiului spiritual cu puținii săi *membri numiți*, nu pot satisface toate nevoile spirituale ale sufletului epuizat al poporului rus. Este nevoie de vocea liberă a întregii biserici conciliare.

„Numai cu această voce a unei biserici catedrale libere”, conchide Iv. S. Aksakov cu cuvintele autorului pe care îl citează, faimosul pastor moscovit, protopop Ivanțov-Platonov, „se poate restabili cursul corect și dezvoltarea independentă a vieții bisericești în țara noastră”.

II. Vladimir Soloviov.

În 1881, după teribilele evenimente de la 1 martie, Sfântul Sinod s-a adresat fiilor Bisericii Ortodoxe cu un apel pastoral în care a deplâns starea morală pernicioasă a poporului rus și a enumerat în detaliu păcatele și nelegiuirile poporului: liberul gând, mândria minții, necredința, urmărirea beneficiilor exterioare ale vieții etc., etc.

Mesajul nu a trecut neobservat. Profund religios și sincer devotat bisericii, Vladimir Soloviov a răspuns în același timp cu un articol remarcabil: „Despre autoritatea spirituală în Rusia”. Acest articol a fost retipărit acum în colecția completă a operelor lui Vladimir Soloviov, în volumul al treilea.

Au trecut aproape douăzeci și cinci de ani de la publicare, dar chiar și astăzi are, ca și atunci, enorma sa semnificație vitală.

Articolul recunoaște justetea tuturor reproșurilor amare ale Sfântului Sinod la adresa poporului rus, dar, în același timp, prezintă o nouă latură a problemei, necesită completări semnificative și observă tăcerea din apelul pastoral al Sfântului Sinod cu privire la principala boală spirituală a poporului rus.

„Pe lângă toate păcatele și fărădelegile din indivizi și clase”, spune VI. Soloviev, „poporul rus în ansamblu *este paralizat spiritual. Unitatea sa morală este încălcată. Nu există nicio acțiune* vizibilă în el a unui singur principiu *spiritual*, care, asemenea unui suflet într-un corp, ar guverna intern toată viața”.

Și VI. Soloviev subliniază cu o forță deosebită în scrisoarea pastorală a Sfântului Sinod tăcerea despre această boală fundamentală a vieții rusești - stagnarea spirituală a poporului.

„O astfel de tăcere este ciudată și tristă”, se plânge filosoful creștin, fiu credincios al bisericii. „Este tristă și ciudată nu numai din cauza importanței problemei, ci și pentru că această mare boală națională privește cel mai îndeaproape diocesa Bisericii Ruse, se află sub jurisdicția sa directă și poate și trebuie să aștepte vindecarea ei în primul rând de la ea.”

Vladimir Soloviev nici măcar nu intră într-o discuție despre forțele spirituale ale poporului rus. Desigur, aceasta sugerează enormitatea lor. Rusia este vastă în spațiu: ocupă o șesime din glob. Este populată de peste o sută de milioane de oameni. Ce fel de viață ar trebui să se desfășoare aici! Ce primăvară strălucitoare ar trebui să țâșnească! Cu ce strălucire și varietate de culori ar trebui să sclipască!

Există toate acestea acolo? - Nu! Totul este leneș, somnoros, plictisitor. Nu viață, ci existență vegetativă. Focul vieții abia pâlpâie, dar nu arde cu o flacără strălucitoare. Care este motivul pentru aceasta? Există puține forțe spirituale printre oameni? Nu pot face față enormității vieții? Nu o pot întoarce? Este dincolo de puterea cuiva să însuflețească, să aprindă, să inspire?

Nu, nu e asta. Există multă forță. Există un exces de forță. Forță precum eroul epic care spunea: „Dacă aș putea înșuruba un inel în pământ, l-aș lua și aș întoarce cu susul în jos tot pământul-mamă cu el.” Doar necazul oamenilor cu eroul: nu are inel, nu i-l dau, nu-i spun unde și cum să-l înșurube. Nu trezesc puterea spiritului, nu-l cheamă în spațiile deschise, în munca vieții.

Această stagnare spirituală a poporului, slaba dezvoltare a forțelor morale ale țării, VI. Soloviev o numește pe bună dreptate nu doar o boală, ci și un păcat. Al cui păcat? Vladimir Soloviev nu ascunde adevărul. Amintindu-și de cuvintele Mântuitorului: „Numai Dumnezeu trebuie venerat și slujit”, filosoful creștin se

preocupă cu inima de Dumnezeu, de a-L sluji, și nu de deșertăciunile omenești și de a le plăcea.

Vladimir Soloviov începe prin a spune:

Poporul rus poate găsi aplicarea deplină a tuturor puterilor spiritului doar în punerea în practică a adevărului lui Hristos pe pământ.

„Dacă Rusia nu este doar o țară creștină cu numele, ci este cu adevărat una, atunci baza organizării și vieții sale sociale ar trebui să fie unitatea liberă morală a oamenilor în Hristos, formând o societate spirituală sau o biserică.”

„Existând în mediul extern al societății civile și al statului, biserica nu se poate izola și separa de acest mediu, ci trebuie să-l influențeze cu puterea sa spirituală. Biserica trebuie să atragă statul și societatea spre ea. Trebuie să le facă treptat asemănătoare ei, ducând la îndeplinire principiul său de iubire și armonie în toate domeniile vieții umane.”

„Ca instrument, ca organ al unei astfel de influențe a bisericii asupra societății seculare, există o instituție a autorității spirituale sau ierarhia Bisericii.”

„Această ierarhie este menită în mod special, prin autoritatea și influența sa, să slujească unificării spirituale a societății umane, *introducând principiul iubirii inerent bisericii în viața civilă și în treburile statului și rugându-se nu doar cu cuvinte, ci și cu fapte, având grijă ca numele lui Dumnezeu să fie sfințit în oameni, ca împărăția lui Dumnezeu să vină în lume și ca voia lui Dumnezeu să se împlinească nu numai în cer, ci și pe pământ.*”

„Așa ar trebui să fie în adevăr”, adaugă Vl. Soloviev aici, „dar nu asta vedem în practică. Biserica lui Hristos este sfântă și imaculată, dar ierarhia rusă, fără îndoială, poate păcătui, se poate abate de la datoria și chemarea sa. Și nu trebuie să ne oprim asupra presupunerii posibilității unei astfel de abateri, când istoria mărturisește clar realitatea ei.

Mai mult, Vl. Soloviov nu se oprește asupra vremurilor sfinților părinți ai bisericii pancreștine, care mijloceau înaintea conducătorilor și suveranilor pentru turmele lor, pentru indivizi, pentru orașe și regiuni întregi. El nu vorbește despre influența puternică pe care vocea liberă și autoritară a bisericii a exercitat-o asupra însăși legislației țării. Vladimir Soloviov amintește de influența bisericii prin vocea vrednică a pastorilor din Rusia noastră.

„A fost o vreme când puterea spirituală din Rusia, deși slabă în forțe active, reprezenta totuși principiul creștin în societate. Neconcurând cu puterea de stat,

dar nici *neumilindu-se* în fața ei, neîndulcindu-se instinctelor rele, dar nici înstrăinându-se de ele, în ochii statului și în ochii poporului, ocupa cu adevărat poziția înaltă cuvenită împotriva exigențelor morale ale puterii spirituale și nu dorea să-și subordoneze tirania adevărului său. Puterea spirituală, cea mai înaltă treime, unea poporul și guvernul, stabilindu-le amândurora un scop comun, unic, etern de a instaura adevărul lui Dumnezeu pe pământ.”

Sfinții ruși nu au sfințit pur și simplu puterea ca putere, cerând ca ea să fie venerată cu orice preț - au *sfințit* -o în realitate, au călăuzit-o *cu sacru*, au direcționat-o spre scopuri sacre, spre servirea scopurilor sacre, spre servirea beneficiilor sacre ale țării.

Vremurile ulterioare au extins semnificativ limitele vieții, au complicat viața și, în același timp, au extins și complicat, desigur, munca și sarcinile liderilor spirituali ai poporului, au prezentat și continuă să prezinte clerului rus cerințe mereu noi. Sunt necesare noi manifestări ale puterii creatoare a clerului. Este nevoie de o influență sporită a vocii pastorale asupra vieții, asupra tuturor aspectelor ei. Este nevoie de o amprentă vizibilă a influenței asupra dezvoltării noilor forme de viață socială și politică. Dar toate acestea sunt „ar trebui să fie necesare”. Toate acestea sunt „*ar fi*”, „*ar fi*” și „*ar fi*”. De fapt, este cumva ciudat chiar și să vorbim despre asta. Este ciudat să punem întrebarea. Este ciudat să gândim.

Vladimir Soloviov definește pe scurt, dar puternic, binecunoscuta situație contemporană a bisericii ruse:

„Neputința evidentă a puterii spirituale. Lipsa autorității și a semnificației sociale general recunoscute. Supunerea tăcută față de autoritățile seculare. Înstrăinarea clerului de restul poporului. În clerul însuși există o divizare între cei de culoare (monahi) - cei aflați la conducere, și cei albi - cei subordonați. Despotismul clerului superior (conducător) asupra celui inferior, provocând în aceștia din urmă o rea-voință ascunsă și proteste tăcute. Ignoranța religioasă și neputința poporului ortodox, dând loc nenumăraților sectari. Și, în final, indiferența sau ostilitatea față de creștinism în societatea educată.”

Sentința este aspră. Dar este o condamnare, nu o calomnie. Sentința nu a fost rostită cu răutate, ci cu o grea durere spirituală. Aceasta nu este vocea lui Ham, râzând de goliciunea tatălui său; acestea sunt cuvintele lui Sem, care ar dori să-și vadă părinții spirituali cu adevărat ca părinți ai spiritului viu în țară, inspiratori ai poporului, lideri spirituali deplin și pe bună dreptate recunoscuți ai patriei.

Și dacă nu numai laicii, ci și noi înșine, păstori spirituali, dacă, fără nicio viclenie, cu o conștiință preotească curată, ca înaintea lui Dumnezeu, ne întrebăm, ne evaluăm situația, - nu vom fi oare siliți să recunoaștem că doar cuvintele citate

ale lui Vladimir Soloviev sunt un adevăr amar, dar unul curat? Nu ne-am îndepărtat noi, cei spirituali, de viață? Suntem noi figuri vii ale poporului, puternici ziditori ai vieții? Sarea pământului? Lumina lumii? Aluatul, drojdia, forța înălțătoare a poporului? Este dureros să întrebi, să pui întrebări. Aceste mari cuvinte ale Evangheliei: „sarea pământului”, „lumina lumii”, „aluat în aluat” sună nu ca un sunet festiv și vesel al clopotului, o chemare la „acțiunea” lui Dumnezeu, ci ca un sunet melancolic al clopotului de Postul Mare, amintindu-ne de nevoia de a ne pocăi de păcatul „inacțiunii”.

Unde și în ce mod și-a arătat reprezentarea bisericii ruse influența benefică asupra societății și statului rus în ultimele două secole? Când Petru cel Mare, din motive de beneficiu statal, a înlocuit executarea schismaticilor cu măsuri fiscale împotriva lor, când apoi Petru al III-lea, Ecaterina al II-lea, Alexandru I și Alexandru al II-lea, din motive personale de filantropie și toleranță religioasă, au slăbit din ce în ce mai mult persecuția religioasă, ierarhia nu numai că *nu* i-a îndrumat în acest sens, dar le-a și întârziat bunele acțiuni. Apoi, în general, în ultimele două secole în Rusia s-au înregistrat multe succese sociale: iobăgia a fost treptat atenuată și în final complet abolită, legile penale au fost atenuate, tortura a fost abolită și pedeapsa cu moartea a fost aproape desființată, s-a permis o oarecare libertate religioasă.

Toate aceste îmbunătățiri au fost, fără îndoială, întreprinse în spirit creștin și, între timp, puterea spirituală care reprezenta principiul creștin în societate nu a luat parte la toate acestea. (Cu alte cuvinte, spiritul viu al lui Hristos nu și-a încetat acțiunea în oameni, într-o țară creștină, biserica vie a lui Hristos și-a făcut lucrarea, dar ea, biserica, a făcut-o mai vizibil prin laici decât prin cler. Turma spirituală era mai activă decât pastorii).

În concluzie, VI. Soloviev întreabă:

- Este posibil să se precizeze în ce cauză publică bună din Rusia, în ultimele două secole, a fost vizibilă participarea activă a ierarhiei?

Și ca răspuns - din nou o durere profundă, din nou o conștiință amară:

- Ei cer un răspuns, iar noi suntem fără răspuns. Pe cine să numesc? Ce să arăt? Cine dintre noi, clerul, a mijlocit vreodată în fața autorităților severe pentru popor, pentru societate? În vremuri de grave necazuri pentru țară: foamete, epidemii, șomaj, de unde era disponibil un ajutor public generos din partea bisericii? Ce mănăstiri au hrănit zilnic mii de flămânzi, așa cum se întâmpla pe vremuri? Din ce mănăstiri au plecat călugării și călugărițele pentru a lupta împotriva scorbutului, tifosului, holerei? Mii de fete seculare de pe câmpurile Orientului sângeros slujesc cu altruism „Crucea Roșie”; există detașamente

medicale de nobili, zemstve, consilii orășenești - există mii, chiar sute de călugărițe, există detașamente ale bogatelor mănăstiri din Pecersk, Serghie, Poceaev, Sankt Petersburg Alexandr Nevski? V-ați gândit la asta? La ceva de genul acesta? La ceva mare, demn de o dimensiune mare - o biserică?

„Cine este de vină după aceasta”, întreabă Vl. Soloviev, „dacă toate bunele întreprinderi ale autorităților seculare, lipsite de *îndrumarea supremă a principiului spiritual*, nu au dus la rezultate pozitive și, distrugând răul, nu au creat binele? Cine este de vină că oamenii, *eliberați de stat*, dar *negăsind suficientă îndrumare din partea clerului*, sunt lăsați în voia propriilor instincte întunecate? Și ce este atât de surprinzător, în cele din urmă, dacă printre acești oameni cei a căror nevoie spirituală este mai puternică merg la secte, iar cei mai slabi merg la cârciumă?”

Turma spirituală, ca orice altă turmă, care nu se află sub o supraveghere și o grijă spirituală adecvate, nu poate decât să se rătăcească. Trebuie să se rătăcească. Se va rătăci. Și chiar se rătăcește. Este necesar să fie ținută în turmă prin forță: oamenii nu se alătură ei atât de mult, cât fug de ea. De ce?

Toate acestea sunt întrebări care nu pot fi ignorate, nu pot fi respinse cu dispreț prefăcut, nu pot fi respinse cu sofisme ipocrite și indignare prefăcută, ipocrită. Ceea ce este necesar aici nu este indignarea, ci pocăința; smerenia nu pe hârtie, ci reală, în suflet; conștientizarea smerită a propriei activități spirituale slabe, cu adevărat de lungă durată, și trezirea, întărirea, un impuls irezistibil către o renaștere imediată a vieții bisericești rusești.

„Și nu sunt necesare măsuri externe extraordinare pentru aceasta”, spune Vl. Soloviev, „nici *restaurarea patriarhatului*, nici convocarea unui conciliu ecumenic. Autocrația (patriarhală) a papilor nu a salvat Biserica Romană de eroare, ci dimpotrivă, a condus la ea.” Nici nu este nevoie de un conciliu ecumenic pentru a reînvia Biserica Rusă: neputința autorității spirituale nu este o afecțiune a bisericii ecumenice propriu-zise, ci a noastră, a Bisericii Ruse. Noi înșine trebuie să ne gândim cum să scăpăm de ea. Și să nu gândim individual, nu cu mintea unui birocrat, nu în birourile procurorului șef, ci să gândim ecleziastic, conciliar, ca un conciliu al întregii Biserici Ruse.”

Vladimir Soloviev prezintă în continuare sarcinile viitorului, atât de necesare pentru consiliul local al bisericii ruse moderne . pune întrebări care vor trebui rezolvate și chiar indică răspunsurile la acestea în avans. El scrie: „Consiliul bisericii ruse trebuie să mărturisească solemn că adevărul și biserica lui Hristos nu au nevoie de o unitate forțată a formelor și de o protecție violentă și că porunca evanghelică a iubirii și milei este în primul rând obligatorie pentru autoritatea bisericească. Prin urmare, consiliul bisericii ruse, recunoscând

această poruncă ca fiind cea mai înaltă regulă de activitate, trebuie să solicite și guvernului secular abolirea tuturor legilor și măsurilor opresive împotriva schismaticilor, sectanților și necredincioșilor.”

„Cu toate aceste interdicții și opresiuni, schisma și sectele nu au fost distruse și Prima Biserică nu a devenit faimoasă. Nu este oare deja evident că această cale este falsă și dezastruoasă? Nu este oare timpul să o abandonăm? De ce nu ar trebui guvernul spiritual să preia mișcarea religioasă din rândul oamenilor din partea ei bună? Împotriva geloziei secrete a Vechilor Credincioși pentru tot ce este divin, guvernul bisericesc trebuie să-și sporească zelul luminat. Trebuie să le arate tuturor sectanților căutători că adevărul lui Dumnezeu și viața creștină în duh și adevăr îi sunt la fel de dragi lui, și *chiar mai mult*, precum le sunt lor. Atunci ar veni la el și - de la el ar primi ceea ce caută: credința ortodoxă vie universală.”

„Mai mult, Sinodul Bisericii Ruse, recunoscând că adevărata credință nu se teme de cercetarea liberă, trebuie să respingă cenzura spirituală ca instituție obligatorie, lăsând Bisericii dreptul inalienabil sau, mai bine zis, datoria de a-și pronunța cenzura și condamnarea tuturor acelor opinii, exprimate public, care contrazic adevărul creștin ortodox.”

„Renunțând astfel la puterea polițienească externă, biserica dobândește autoritate morală internă, adevărată putere asupra sufletelor și minților. Nemaivând nevoie de protecția materială a guvernului secular, biserica va fi eliberată de tutela sa și va avea o relație corectă și demnă cu statul.”

„Atunci cei mai buni oameni ai societății educate, separați de adevărul creștin prin imaginea de moarte și decădere pe care acest adevăr a căpătat-o în actuala biserică învățătoare - atunci acești oameni, în imaginea luminată a creștinismului, ar recunoaște adevărul cel mai înalt pe care îl caută și i s-ar preda prin convingere liberă.”

Concluzia este corectă, deși însăși formularea întrebărilor și soluționarea lor la viitorul sinod local al întregii Rusii, desigur, nu vor fi neapărat ale lui Soloviov. Și ar fi păcat dacă sinodul ar decide doar ceea ce VI. Soloviov a predeterminat pentru el. Abolirea de către sinod a tuturor tipurilor de restricții externe și violențe în domeniul vieții religioase ar fi doar o parte din munca unui sinod demn, și o parte mai mică. Această abolire ar indica doar ce nu ar trebui făcut, dar viitorul sinod se va confrunta cu o sarcină mai mare: să indice ce *ar trebui* făcut, ce nu au făcut clerul, și odată cu acesta laicii, până acum și cum să o facă mai bine.

Libertatea conștiinței111111111111111111

În faimosul său ordin dinaintea Bătăliei de la Poltava, Petru cel Mare a scris: „Și să știți despre Petru că nu-și prețuiește viața, atâta timp cât Rusia trăiește în glorie și prosperitate.” Aceste cuvinte nu erau nicidecum doar cuvinte frumoase, înfrumusețarea oratorică obișnuită pentru liderii militari. Nu, Petru a scris în ele, într-adevăr, doar adevărul pur. Pentru el, întotdeauna și în toate, binele Rusiei, gloria și prosperitatea statului rus erau pe primul loc.

De dragul acestui bine, Petru nu și-a cruțat nici propriile puteri, nici puterea poporului, nici pe cea a celor mai apropiați, dragi lui oameni, inclusiv propriul său fiu, țareviciul Alexei. În toate activitățile sale, a fost în primul rând un om de stat. A construit statul, a slujit statul, s-a gândit doar la stat și a sacrificat toate celelalte interese intereselor statului.

În aceasta se afla puterea sa, măreția sa *ca suveran* și enormul său serviciu adus statului, dar în aceasta se aflau și principalele neajunsuri, lacune și neajunsuri ale activității sale guvernamentale. Petru l-a transformat pe stat în Moloh. El a transformat creșterea statului, puterea și bunăstarea sa într-un scop în sine. Totul către stat și totul prin stat: prin ei, către el și de la el.

Că întreaga omenire în general și fiecare națiune în particular au un singur scop comun, etern - instaurarea Împărăției lui Dumnezeu în oameni, întărirea adevărului Evangheliei și a iubirii lui Hristos în relațiile umane reciproce și promovarea celei mai mari manifestări a Duhului Domnului în viață, în activitatea fiecăruia - Petru nici măcar nu s-a gândit la asta. Ideea că statul nu este un scop, ci doar un mijloc, un organ uman parțial, universal pentru cea mai bună împlinire a lucrării unice, universale a lui Dumnezeu, un mijloc pentru instaurarea prin forțele tuturor oamenilor a unor condiții de viață mai perfecte, divine - un astfel de gând, evident, nu i-a venit lui Petru.

Prin urmare, Petru a privit biserica, care avea propriile sale obiective specifice - reînnoirea interioară a oamenilor, trezirea spiritului lui Dumnezeu în ei prin puterea lui Hristos, exclusiv din punct de vedere al statului. În cler, el a promovat și a apropiat de sine oameni nu atât de slujitori pastorali, cât susținători și campioni ai reformelor sale statale. În reforma majoră a administrării bisericești pe care a întreprins-o, el nu a fost ghidat, desigur, nicidecum de cele mai înalte considerații bisericești, ca să spunem așa, ci de interese pur statale.

Fiind întâmpinat în demersurile sale reformiste destul de lipsit de empatie de clerul rus natal, condus chiar de patriarh însuși, Petru nu s-a putut abține să nu-și amintească povestea conflictului dintre Patriarhul Nikon și tatăl său, țarul Alexei Mihailovici. O repetare a unei astfel de povești era, desigur, extrem de nedorită

pentru Petru, iar între timp, cu poziția independentă și deplină a patriarhului, era posibilă.

Prin urmare, o astfel de poziție independentă și autosuficientă a ierarhiei ortodoxe ruse i se părea lui Petru incomodă. Poate chiar periculoasă, din punct de vedere al statului. Petru s-a temut întotdeauna de amestecul puterii bisericești în puterea civilă. Din acest motiv, nu a plăcut catolicismul, ci mai degrabă a simpatizat cu luteranismul. El își imagina mereu nobilimea cu lupta sa antistatală. În 1712, Petru, în timp ce se afla la Wittenberg, a stat mult timp în fața statuii lui Luther și, în timp ce se îndepărta, a spus:

- Acest om merita cu adevărat un monument: l-a atacat pe Papă și toată armata sa cu atâta curaj spre cel mai mare beneficiu al suveranului său și al multor prinți care erau mai deștepți decât alții.

Petru se temea și de ambițiile papale din clerul ortodox rus. Teamă era, desigur, nefondată. Clerul rus, de-a lungul istoriei sale, a fost profund popular. Nu se gândea la puterea politică, la subordonarea *externă* față de puterea de stat. Dacă, din păcate, nu la întreaga masă, atunci, în persoana unor episcopi și pastori demni, se străduia, pe cât putea și cu abilitate, doar pentru influență morală, pentru impact spiritual.

Petru, însă, complet absorbit de construcția statului, privea cu gelozie independența spirituală a ierarhiei ruse. Avea nevoie ca clerul bisericii nu numai să nu fie împotriva planurilor sale de stat, ci chiar să nu fie indiferent față de ele, să nu le evite. Avea nevoie ca forțele bisericești să servească intereselor sale de stat, astfel încât administrația bisericească să intre, ca o roată componentă separată, în mecanismul general al statului.

În acest scop, Petru ia în propriile mâini administrația bisericească și impune tutela statului asupra întregului sistem administrativ bisericesc al vieții.

În 1700, patriarhul moare. Petru nu permite alegerea unui succesor. Îl numește pe mitropolitul de Riazan, Ștefan Iavorski, locțiitor al tronului patriarhal, menținând astfel scaunul patriarhal vacant timp de peste douăzeci de ani, astfel încât poporul se obișnuiește cu ideea absenței unui patriarh, iar în 1721 desființează complet patriarhatul, înlocuindu-l cu Sfântul Sinod de Guvernare.

În drepturile sale, Sfântul Sinod era egal Senatului și, în același timp, subordonat suveranului - „judecătorul suprem”, așa cum se prevedea în regulamentele spirituale. Această idee de „judecător suprem” a fost ulterior dezvoltată și mai mult, iar în codul de legi al Imperiului Rus, în prima parte a primului volum, în Capitolul VII, la articolul 42 citim: „Împăratul, ca suveran creștin, este apărătorul

și păzitorul suprem al dogmelor credinței dominante și păzitorul ortodoxiei și al întregului decență în Sfânta Biserică. În acest sens, Împăratul, în actul de succesiune la Tron din 5 aprilie 1797 (17910), este numit *Capul Bisericii*” (italice din codul de legi).

În următorul articol, al 43-lea, citim: „În guvernarea bisericească, Autoritatea Autocratică acționează prin Sfântul Sinod Guvernator, instituit de aceasta.”

Nu Sfântul Sinod acționează și emite ordine prin puterea seculară, ci statul gestionează sistemul administrativ bisericesc *prin intermediul* Sinodului. Se pare că Sfântul Sinod a fost o instituție guvernamentală și prin care, așa cum spune un istoric al bisericii ruse, conducerea externă a bisericii a fost mutată în administrația generală de stat.

Pentru a supraveghea treburile Sfântului Sinod, autoritățile statului își numeau propriul funcționar special, așa-numitul procuror șef. Decretul din 1722 privind numirea procurorului șef prevedea: „să se aleagă dintre ofițeri un om bun care să aibă curaj și să fie capabil să cunoască conducerea treburilor Sinodului și să fie procurorul său șef”. Iar în instrucțiunile date procurorului șef, acesta era numit „ochiul suveranului și avocatul pentru treburile statului”. Datoria sa era să monitorizeze soluționarea cazurilor din Sinod, să oprească deciziile care erau incompatibile cu legile statului și să le raporteze suveranului. Procurorii ordinelor spirituale și așa-numiții *informatori* spirituali sau *inchizitori*, care monitorizau treburile bisericești din orașe și mănăstiri, îi erau, de asemenea, subordonați lui, procurorului șef.

Astfel, statul și-a asumat cea mai înaltă supraveghere a cursului și stării afacerilor bisericești. Legislația a fost elaborată în consecință, în aceste scopuri.

„Găsim peste o mie de articole în codul de legi care definesc patronajul statului de către biserică”, scria Iv. Aksakov în ziarul „Moscova” pe 19 aprilie 1868.

„Aceste articole sunt concentrate în principal în volumul XIV, în codul de regulamente privind prevenirea și reprimarea infracțiunilor. Nu poți să nu fii uimit, citind această carte, de măsura în care fiecare cea mai mică manifestare religioasă a spiritului este surprinsă, prevăzută, descrisă în articole, puncte și paragrafe!”

Și într-adevăr, totul este prevăzut aici. Articolul unu prevede: „Guvernatorii, poliția locală și, în general, toate locurile și persoanele care au comandă în probleme civile sau militare sunt obligate, prin toate mijloacele aflate în puterea lor, să prevină și să reprime orice acțiuni care tind să încalce respectul cuvenit pentru credință.”

În continuare, este descris în detaliu cum să te porți în biserici, cum să stai în fața icoanelor, când să mergi la spovedanie, cum să celebrezi sărbătorile, cum să monitorizezi statornicia credinței ortodoxe etc.

Articolul 10 prevede: „Poliția locală este obligată să protejeze cu strictețe pacea și liniștea în biserică.” Articolul 11 adaugă: „Clerul, la rândul său, insuflă și el respectul cuvenit creștinilor pentru slujba lui Dumnezeu și, păstrând toată decența, veghează ca pacea și ordinea să nu fie tulburate de cei care vin la templul lui Dumnezeu.”

Articolul 23 prevede: „Duminicile și zilele solemne, bisericesti și civile, sunt dedicate odihnei de la muncă și, în același timp, evlaviei. De aceea, aceste zile, abținându-se de la viața destrăbălată mai mult decât în altele, trebuie celebrate cu evlavie și curățenie, iar mersul la biserică să asculte slujba lui Dumnezeu și, mai ales, liturghia.”

Articolele 18, 19 și 20 prevăd: „Fiecare creștin ortodox trebuie să se spovedească și să primească Sfintele Taine cel puțin o dată pe an, conform ritului creștin, în timpul Postului Mare sau în altă parte.” - „Copiii de ambele sexe trebuie aduși la spovedanie, începând cu vârsta de șapte ani, anual.” - „Instrucțiunea de a îndeplini această datorie sacră (articolele 18 și 19), deși se referă mai mult la preoții parohi, și autoritățile civile și militare observă că persoanele subordonate lor îndeplinesc cu siguranță această datorie.”

Articolul 36 prevede: „Atât celor născuți în credința ortodoxă, cât și celor care s-au convertit la aceasta de la alte credințe, le este interzis să se abată de la aceasta și să accepte o nouă credință, chiar dacă aceasta este creștină.”

Toate acestea și multe altele de același fel, din punctul de vedere al statului, pot fi destul de naturale, de dorit și aprobatoare. Statul se consideră creștin, ortodox. Dorește să sprijine biserica, dar, din moment ce măsurile de acțiune și influență ale statului sunt măsuri externe, măsuri de pedeapsă judiciară, atunci acest sprijin statal al bisericii este extern, polițienesc, manifestat în obligații legale și în pedepse judiciare pentru încălcarea acestor obligații. Biserica nu are nevoie de un astfel de sprijin. Nu este în spiritul bisericii, este superfluu pentru ea. Puterea bisericii este o forță internă, spirituală. Sprijinul polițienesc-statal extern, cu toată bunăvoința sa, este o cârjă sau un băț pentru o persoană sănătoasă și cu picioare puternice.

Ordonanța spirituală a lui Petru cerea ca episcopii, atâta timp cât sunt sănătoși, să nu fie conduși de mână. Biserica are dreptul să solicite același lucru și de la stat. Atâta timp cât biserica este sănătoasă, atâta timp cât puterea ei spirituală nu s-a epuizat, adică atâta timp cât biserica este biserică, ea nu cere să fie

„condusă de mână”. Are dreptul să conducă, dar nu poate fi condusă de nimeni sau nimic altceva decât de Unicul său Cap, Domnul Iisus Hristos.

Biserica lui Hristos este puternică și puternică în sine. Acționează prin farmecul său interior. Așa cum o tijă magnetică atrage pilitură de fier, ea atrage fiecare suflet viu la sine prin puterea vie și activă a lui Hristos. Nu poate exista violență sau constrângere externă aici. Hristos Mântuitorul nu a alungat pe nimeni în numărul ucenicilor Săi prin forță externă. La fel, nu a reținut pe nimeni prin forță. Cineva a venit, a ascultat cuvintele vieții veșnice - bravo lui. A crezut în aceste cuvinte, le-a acceptat cu inima, s-a născut din nou în duh - a primit viața veșnică. Nu a vrut să asculte, s-a dat la o parte - Hristos Mântuitorul doar l-a regretat.

Așa este și calea adevăratei Biserici a lui Hristos. Adevărata iubire pentru biserică nu ar trebui arătată prin a vedea biserica ca fiind numeroasă în funcție de numărul credincioșilor înscriși în listele ei, ci prin a vedea biserica strălucind prin credința sinceră și virtutea înaltă a copiilor ei spirituali. Numărul nu este important aici. Ceea ce este important este calitatea, demnitatea interioară a credincioșilor.

Am avut un astfel de caz în practica mea pastorală. O doamnă a venit la mine și m-a întrebat:

- Ce îți trebuie pentru a te alătura unei biserici creștine?

„În primul rând, o convingere sinceră, o credință vie în Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu”, îi spun eu.

Doamna s-a jenat și a ezitat:

- Vedeți, nu despre asta vorbesc. Întreb... Aș vrea să știu ce documente, formalități sunt necesare pentru botez?

- Formalitățile, - răspund eu, - sunt o chestiune secundară. Principalul lucru este starea de spirit, sinceritatea credinței.

Doamna s-a întors din nou.

„El”, spune el, „este budist.”

- Pentru biserică, - zic eu, - nu contează. Mai important este cum a ajuns să creadă! De ce a vrut să fie botezat?

Doamna, din nou, nu răspunde la întrebare:

- El nu poate vorbi decât germană.

- Nici limba nu are nicio legătură cu asta. Mă întreb de ce vrea să se convertească la ortodoxie? Se pare că nici măcar nu locuiește de mult timp în Rusia.

- Nu contează pentru el. Adică, ce religie are, - spre uimirea mea totală, răspunde brusc doamna. - Este botezat doar pentru căsătorie. Se va căsători cu o rusoaică, o ortodoxă.

„Îmi pare rău”, spun eu, „nu vă pot servi aici.”

- Cum?

- Foarte simplu. Nu-ți voi boteza budistul.

- De ce?

- Pentru că am nevoie de un suflet nou, credincios, pentru biserică, și nu de o unitate în plus pe listele clericale.

Așadar, doamna m-a lăsat cu un budist „nebotezat”. Și, fără îndoială, pentru biserică aceasta nu este o pierdere, așa cum botezul lui nu ar fi fost o achiziție.

Nici atunci nu ar fi o pierdere pentru Biserică dacă cineva, pierzând legătura spirituală cu ea, s-ar îndepărta de ea. Pierderea aici este pentru cei plecați, dar pentru Biserică este un motiv de regret. Adevărata Biserică a lui Hristos nu poate ține cu forța o astfel de persoană în interiorul gardului său. Așa cum nu o poate alunga cu forța.

Adevărata și vie Biserică a lui Hristos nu cunoaște încuietori. Atât intrarea, cât și ieșirea sunt complet libere. Ceea ce este atât de prețios la ea este faptul că unirea credincioșilor cu ea este o unire liberă, voluntară, prin înclinația inimii, prin convingerea profundă a sufletului.

O persoană s-a născut din nou spiritual, L-a acceptat pe Hristos, Fiul lui Dumnezeu, în interiorul ei - ea, ca o picătură, se unește cu oceanul viu al apei vii - cu biserica. Din anumite motive, s-a schimbat intern în acest ocean, și-a pierdut legătura spirituală - acum iese în evidență față de mediul înconjurător. Nu mai există biserică în el și el nu mai este în biserică. Cum poate biserica să-l țină în adâncurile ei prin forță? Poate și trebuie să-l convingă, să se roage pentru el, dar nu-l poate împiedica să plece prin forță. Aceasta nu este treaba bisericii, nu este metoda de influență a bisericii.

- Și atunci ce? - vor spune ei. - Atunci, asta înseamnă libertate deplină de a părăsi Biserica Ortodoxă? Dar aceasta ar fi moartea Ortodoxiei! În acest caz, dacă nu toți, atunci câte milioane de ortodocși vor pleca, unii în schismă, alții în sectarism, alții în credințe heterodoxe.

Asta spun de obicei apărătorii prea zeloși ai oricărei interferențe externe în problemele de credință, adversari înverșunați ai libertății de conștiință. Și, recunosc, nu cunosc și nu am auzit sau citit insulte mai grosolane la adresa Bisericii decât astfel de discursuri ale unor presupuși zeloți pioși ai Ortodoxiei.

Aș vrea să-i întreb cum înțeleg ei Biserica Ortodoxă, legătura internă a copiilor ei spirituali? Ce este Biserica, în opinia lor? O grămadă de nisip uscat care nu poate sta în picioare dacă nu este ferm împrejmuită din exterior? Sau este un organism viu al lui Dumnezeu? Un trup strâns unit, unit interior, al lui Hristos?

Biserica Ortodoxă însăși ne învață aceasta din urmă. Cum se poate spune că un organism viu, trupul viu al lui Hristos, unirea vie a lui Dumnezeu sunt ținute laolaltă doar de protecție exterioară, polițienească? Ia-o și totul este pierdut: credincioșii vor fugi, se vor împrăștia la răscruci! Nu sunt aceste cuvinte blasfemiate? Nu o insultă gravă, nu o umilire a demnității Bisericii?

De ce, se întrebă cineva, nu va atrage Biserica Ortodoxă oameni din schismă, din secte, din confesiuni heterodoxe, ci dimpotrivă, va atrage numeroase victime din Ortodoxie? Ce este, într-un astfel de caz, în opinia lor, Biserica Ortodoxă? Există vreo forță interioară în ea, sau nu?

Biserica Ortodoxă are un cler numeros și educat, resurse materiale enorme, o bogată literatură spirituală și instituții de învățământ spiritual superior. Și cu toate acestea, să te temi de abolirea protecției externe și să te bazezi exclusiv pe puterea polițienească? Nu este acesta un păcat grav de puțină credință? Păcatul de a nu înțelege marea forță internă a Bisericii? Cu greu. Sau, poate, doar parțial. Mai mult decât atât, este păcatul lenei noastre spirituale, păcatul speranței nepăsătoare că biserica noastră doarme și seninătatea ei va fi protejată de o putere de stat grijulie.

Așa a fost, desigur. Somnul lung general al oamenilor nu ne-a trecut pe noi, pastorilor. Și munca noastră pastorală a stagnat mult timp. Dar ce a fost, a fost. Să nu judecăm trecutul strict. Mai bine să discutăm prezentul mai serios și să ne apucăm mai activ de treaba vie, de a orândui viitorul. Acest viitor mai bun va fi orânduit cu atât mai repede și mai sigur, cu cât Biserica vie a lui Hristos va dezvălui mai viu și mai pe deplin puterile Duhului Domnului încorporate în ea și ascunse. Cum să facem acest lucru mai perfect, cum să răspundem mai pe deplin, într-un mod eclesiastic, nevoilor timpului și cum să aducem duhul

împăciuitoare al lui Dumnezeu în marea tulburare a vieții - aceasta, poate, nu este treaba unei minți individuale slabe. Aici este nevoie de mintea întregii Biserici, de mintea sinodală. Viața pune întrebări, distruge cu un bubuit tot ce este vechi, putred, trecător, omenesc și cere, cere, se roagă pentru Dumnezeu cel veșnic, indestructibil. Iar legea externă, legea omenească nu-i mai satisface pe oameni. Sufletul poporului cere o lege interioară, un răspuns de la Duhul lui Dumnezeu la cerințele conștiinței. Și biserica, mai mult decât oricine altcineva, poate da acest răspuns. Iar sarcina păstorilor moderni, partea conștiinței lor pastorale, prin glasul bisericii conciliare, al consiliului bisericesc, este să dea răspunsul așteptat. Dumnezeu să ne ajute!

Ce ar trebui să facă clerul?

„The Church Herald”, revista Academiei Teologice din Sankt Petersburg, într-unul din numerele sale (al 8-lea), a publicat o serie de articole interesante, cu un răspuns viu la nevoile și cerințele vremii.

Ca să nu mai vorbim de faptul că organul spiritual „respinge” orice acord cu publicațiile „bilioase”, cum se numește, ale ziarelor „Grazhdanin” și „Moskovskie Vedomosti”, „Tserkovny Vestnik” salută cu bucurie toate cele mai recente măsuri eliberatoare ale guvernului și demonstrează cu ardoare necesitatea atât a acestora, cât și a extinderii și aprofundării ulterioare a principiilor care stau la baza lor.

„Toate comorile noastre spirituale și culturale personale”, spune criticul de presă din „Church Herald”, „pentru protejarea și ridicarea lor la cel mai înalt nivel de perfecțiune este nevoie de un sistem complex de mijloace educaționale și auxiliare, conținute în mediul organizat al societății și statalității, în afara căruia o persoană nu poate, nu este capabilă să trăiască și să se dezvolte, chiar dacă, din cauza miopiei, se imaginează o unitate independentă”.

Și pe măsură ce viața indivizilor și a societăților întregi crește - și crește neobosit și cu o accelerare treptată - odată cu această creștere, schimbările și extinderile corespunzătoare ale cadrului general, definitiv, sunt inevitabile.

Când exigențele și nevoile indivizilor vii depășesc aceste limite, este inutil și naiv să apelezi doar la autoperfecționare, fără a schimba însăși sistemul de condiții ale existenței lor, în conformitate cu noile cerințe.

Orice lege, orice regulament își poate supraviețui propriului sens și, în loc să fie fostele complice ale vieții, poate deveni frâna ei. Nicio autoperfecționare nu poate depăși acest fenomen. Ceea ce este necesar, după cum spune Evanghelia, „aceste lucruri trebuie făcute și nu le părăsiți”, este o muncă transformatoare independentă în sistemul extern de condiții care ne înconjoară. Aici nu este vorba deloc de „abuzuri, nu de abateri de la lege” și nu de dorințe visătoare și irealizabile pentru fericirea perfectă. Dimpotrivă. Răul se naște tocmai din împlinirea unei legi depășite, dintr-un atașament inert față de ea. Ne referim la cazuri extreme, rare. Prin urmare, atunci când apare o nevoie acută de a schimba legea, nimeni nu visează la o fericire completă, „absolută”. Ei caută doar o îmbunătățire relativă, mai mare. Atât experiența, cât și istoria justifică întotdeauna această căutare și, dimpotrivă, condamnă complet imobilitatea care merge împotriva vieții.

Deși salută și recunoaște necesitatea eliberării individului de toate cătușele și constrângerile artificiale externe, Church Herald recunoaște în același timp necesitatea stringentă a întăririi muncii interioare, a tensiunii extreme a propriilor puteri ale Duhului. Pentru toți în general și, în special, mai ales pentru cler, pentru cei activi în domeniul îngrijirii pastorale.

- Trebuie să ne întrebăm, - rectorul academiei, episcopul Serghie, le spune clerului în articol: „În ajunul anunțării toleranței religioase complete”, - suntem pregătiți pentru marea zi care vine? În timp de pace, cerințele sunt complet diferite de cele din timp de război. În timp de pace, chiar și armele de lemn sunt bune de arătat, iar un perete de carton, dacă este impresionant la aspect, poate părea o apărare sigură. Dar toate acestea nu se vor dovedi a fi așa pe câmpul de luptă, când nu o moarte imaginară, ci una reală te privește în ochi, când un dușman real își dă loviturile distrugătoare. Așa este și cu noi: legea protectoare, care protejează sufletele slabe de ispita învățăturilor false, ne ia mult. Acum beteala pare ceva serios, iar frivolitatea nepăsătoare în treburile și slujba bisericească nu este periculoasă. Atunci nu ne vor mai cere fraze frumoase, nu silogisme memorate, nu ținuta pestriță a erudiției ostentative. *Atunci ne vor cere spirit și viață.* Vor cere credință și zel aprins, pătrunderea prin spiritul lui Hristos, obiceiul de a trăi după Hristos, o adevărată erudiție ortodoxă, o cunoaștere reală, experimentată a creștinismului. Vor cere să scriem nu cu cerneală, nici măcar împrumutată, poate din călimarele altora, ci cu sânge din propriul nostru piept.

Vom răspunde la aceste întrebări? Vom rezista acestei încercări de foc? Vom rezista neclintiți la această judecată cu adevărat cumplită? La urma urmei, nu vom mai fi noi înșine cei care ne vor judeca, nici superiorii noștri binevoitori (ei vor fi întotdeauna binevoitori cu noi). Va fi însăși Biserica lui Dumnezeu, poporul ortodox însuși, care ne-a încredințat treburile bisericii și care se vor îndepărta de

noi fără niciun regret, ne vor arunca afară, dacă vor găsi în noi doar un mormânt albit, doar sare care și-a pierdut gustul (Matei 5, 13).

Ce cuvânt sincer, puternic, cu adevărat pastoral! Dacă păstorii și arhipăstorii noștri ar vorbi așa mai des (un vis îndrăzneț!) în mod constant!

Atunci pastoratul nu ar trebui să se pocăiască și să realizeze cu tristețe că a fost împins într-un colț prăfuit al vieții, așa cum face același „Church Herald” cu nobilă demnitate, spunând în articolul său „editorial” de primă clasă: „Clerul nostru a acumulat multe păcate și, deși poate nu întotdeauna din vina lor, este de vină pentru vremurile dificile actuale. Suntem prea obișnuiți să ne bazăm în toate pe forța externă care ne-a protejat. Am uitat cum să mergem pe propriile picioare. Și acum, în loc să ne călăuzim turma în nenorocire, să stăm în fruntea ei, să o unim strâns sub aripa bisericească, să-i insuflăm curaj și să o protejăm de o disperare dăunătoare, începem brusc să ne dăm seama că turma nu ne ascultă, că nu ne mai urmează așa cum oile ascultătoare urmează un păstor bun, că s-a creat un fel de despărțire între noi și turmă.”

Această diviziune fatală între pastori și turmă, care amenințează să sfâșie biserica noastră de sus până jos, necesită o vigilență specială din partea clerului nostru în acest ceas dificil și fatidic.

- Ce ar trebui să facem? - întreabă autorul articolului de bază din „Church Herald” și spune pe bună dreptate: - „În sferele administrației civile se desfășoară o muncă neobosită. În comisii și conferințe speciale se dezvoltă reforme și îmbunătățiri ample, dar *departamentul nostru spiritual, se pare, nu a început nimic similar.* (Toate sublinierile sunt ale noastre). Între timp, este nevoie și de o *revizuire radicală* a legilor și instituțiilor în vigoare în ea.”

În plus, „Church Herald” prezintă în linii mari o serie de chestiuni supuse revizuirii ecleziastice și indică modul în care această revizuire trebuie efectuată. În niciun caz prin mijloace birocratice, nu prin mâinile oficiale ale cancelariilor sinodale, adesea complet dependente de discreția limitată a unei singure persoane. Nu, prin mijloace pur ecleziastice, prin voința bisericii conciliare.

„Avem nevoie de un congres al clerului la nivel național”, spune Church Herald. „În aceste vremuri dificile, acesta nu ar fi doar o expresie a dorințelor clerului, ci și un asistent excelent, de neînlocuit, al autorității spirituale centrale în găsirea unor modalități de îmbunătățire a sistemului bisericesc modern.”

„Dacă ideea unui astfel de congres panrus ar fi acceptată, cum ar izbucni imediat munca de dezvoltare și elucidare a problemelor care ar fi propuse spre discuție! Această muncă în sine ar fi foarte utilă, dar și mai utilă și mai importantă ar fi

vocea acestei adunări de pastori din toate colțurile Rusiei: ar ilumina clar atât nevoile bisericesti locale, cât și pe cele generale și ar indica calea corectă de ieșire din dificultățile pe care le întâmpină biserica noastră în prezent. Și de aici, din capitala țaristă, ar duce în toată Rusia încrederea liniștitoare că aici se desfășoară o muncă universală, arzătoare în beneficiul patriei și că această muncă prietenoasă nu va întârzia în a aduce schimbări benefice în cele mai îndepărtate, îndepărtate colțuri ale patriei noastre.”

La aceste cuvinte frumoase și oportune ale revistei academice bisericesti nu mai rămâne de adăugat decât un singur lucru: dorința ca vorbele să se transforme curând în fapte, ca clerul rus să se dovedească demn de înalta sa poziție pastorală și să răspundă cu entuziasm fierbinte chemării arzătoare pentru o mare muncă pastorală națională.

Doamne, binecuvântează coroana lucrării Tale sfinte care ne-a căzut în soartă!

O inițiativă semnificativă

La mijlocul lunii februarie, cu ocazia aniversării Academiei Teologice din Sankt Petersburg, un cerc de foști absolvenți ai Academiei s-a adunat într-o casă privată. Majoritatea erau clerici ai capitalei, mai mulți profesori și profesori, doi oficiali ai Sinodului cu o poziție importantă în cancelaria lor.

Conversația s-a îndreptat spre situația dificilă actuală a clerului ortodox. Preoții s-au plâns de restricționarea activității pastorale, de absența vieții bisericesti, înghețată de birocrăția seculară.

- Ați acaparat întreaga viață a Bisericii în cancelaria voastră, - și-au reproșat preoții colegii de clasă, funcționarii. - Ați înlocuit voința apostolică a Duhului Sfânt în Biserică cu propria voastră discreție. Clădiți viața Bisericii după propriul vostru capriciu: rupeți, după bunul plac, caracterul educației și creșterii în școlile teologice; îndepărtați, după propria voastră discreție, clerul alb dintre membrii Sinodului; din rezoluțiile Sinodului acceptați doar ceea ce vă place; împiedicați în orice fel ceea ce nu vă place. Convocați membri ai Sinodului, numiți episcopi din motive personale. Funcționarii au început să se certe și să obiecteze:

- Nu se poate. Ar fi ilegal. Necanonic.

Preoții s-au entuziasmat:

- Cu cine vorbești? Pe cine încerci să înșeli? Desigur, tot ce am notat este necanonic, motiv pentru care îl subliniem, dar este acolo. Profitând de fiecare ocazie convenabilă și incomodă, voi, oficialilor, ați acaparat puterea și, ca un viciu, cu mâinile voastre tenace și osoase, zdrobiți „sufletul viu” din biserica rusă. Și astfel, pentru că acest lucru este necanonic, vă strigăm în sfârșit:

- Jos mâna! Biserica lui Hristos nu este un departament. Viața ei trebuie să se dezvolte și să fie organizată după un principiu conciliar, ecleziastic, și nu după ordine birocratice. Credincioșii, o parohie își aleg păstorul. Adunarea parohiilor, eparhia, își alege episcopul, arhipăstorul. Adunarea episcopilor îl alege pe cel mai vrednic să fie mitropolit, sau chiar mai bine - patriarh.

Viața unei parohii, o mică chilie, este organizată de o adunare a enoriașilor, condusă de păstorul lor, un preot. Viața unei eparhii este organizată de o adunare eparhială, aleasă din rândul clerului și al celor mai vrednici laici ai eparhiei, conduși de episcopul lor. Viața întregii Biserici Ortodoxe Tuturor Ruse este organizată de un Sinod Tuturor Rus obligatoriu anual al Clerului, o adunare a celor mai vrednici, prin alegerea întregii Biserici Ruse, păstori și, la nevoie, laici, conduși de mitropolii lor - și, când este necesar, de patriarhi.

Toate nevoile spirituale și de altă natură ale turmei, tot felul de nelămuriri, necazuri și plângeri, vor fi puse fratern pe ordinea de zi aici și rezolvate *pastoral*. Subliniem: „pastoral”. Pentru că cuvântul „pastoral” are propriul său înțeles special, enorm.

Așa cum există un sentiment artistic, există un sentiment muzical, tot așa există și un sentiment pastoral. Un judecător privește viața cu aceiași ochi, o înțelege și îi rezolvă problemele în felul său, într-un mod judiciar. Un funcționar este ghidat de propriile considerații și influențează viața în mod diferit, într-un mod oficial, cu ordine clericale. Un pastor intră din nou în viață pe propria sa cale specială, pastorală. El, pastorul, are propria sa atitudine *pastorală* față de viață, propriul său punct de vedere *pastoral*, *propriile sale sarcini pastorale* și propriile sale măsuri *pastorale* de influență. Întregul său spirit este special. Al său. Pastoral.

Un pastor nu poate acționa ca judecător. Un pastor nu poate acționa nici ca funcționar. Căci el nu este nici judecător, nici funcționar; este pastor. La rândul său, un judecător nu poate acționa ca pastor. În același fel, un funcționar nu are nimic în comun cu spiritul pastoral. Poate fi cea mai bună persoană, un fiu ascultător al bisericii, care îi dorește sincer binele și prosperitatea, dar nu poate, nu are dreptul, nu îndrăznește, nu ar trebui să atingă, ca autoritate, problema organizării bisericii, întrucât este străin, complet lipsit de spiritul pastoral, iar structura bisericii, dezvoltarea vieții bisericești necesită, în primul rând, slujire pastorală.

- Veți spune că nu înțelegeți munca pastorală mai rău, ba poate chiar mai bine decât noi? - au spus preoții entuziasmați oficialilor Sinodului. - Veți spune că și voi sunteți plini de spirit pastoral? Vă vom întreba atunci: „De ce nu vă faceți pastori, ci vă urcați în uniforma oficială? De ce nu vă urcați la amvonul bisericii, ci stați la o masă de birou?” Nu avem nimic împotriva activităților voastre. Slujiți-L pe Dumnezeu și patria voastră așa cum vă atrage inima. Dar vă spunem: „Temeți-vă de Dumnezeu! Gândiți-vă la ce faceți! Unde urcați cu uniforma voastră? La urma urmei, i-ați îndepărtat pe pastori și voi înșivă le-ați luat locul. Ați luat structura administrativă a bisericii, decizia celor mai elementare, fundamentale probleme bisericești în jurisdicția voastră de birou! Este aceasta treaba voastră? Nu este acesta cel mai grav furt spiritual? Cel mai teribil sacrilegiu?”

Colegii oficiali erau jenați de pasiunea cuvintelor preoților și, cel mai important, recunoșteau corectitudinea lor completă, dar nu voiau să cedeze. Obiceiul îndelungat al unei domnii arbitrară îi corupsese spiritual și se agățau cu lăcomie de puterea lor. Se pare că își considerau autoritatea la fel de neclintită ca însăși Biserica lui Hristos și orice încercare de a le limita „spațiul larg” în treburile bisericești o considerau aproape sincer erezie și, cum ar fi, răzvrătire împotriva lui Dumnezeu.

- Voi, părinți spirituali, exagerați relația noastră cu biserica, - a început unul dintre colegii noștri oficiali, pe care îl numeam Absalom și un lingușitor viclean pentru strângerile sale blânde de mână, zâmbetul său prietenos mereu aranjat, pentru că promitea tuturor totul fără intenția de a îndeplini nimic. - Vă tratăm întotdeauna pe voi, cei spirituali, cu respect deliberat. Uitați-vă în biroul meu: încerc să fiu de folos fiecărei persoane spirituale. Îi ajut chiar să se îmbrace, uneori îmi pun galoșii sub ei și le spun subordonaților mei:

- Așadar, arătați întotdeauna respect clerului.

Unul dintre preoți, un camarad al vorbitorului, a râs amar:

- Adevărat. Dar nu termini aici ceea ce le insufli oficialilor tăi în continuare.

- Ce? - au întrebat ceilalți.

- O adăugire foarte importantă. Acolo, în biroul său, își îngăduie să țină o prelegere: „Arătați onoare, dar păstrați puterea pentru voi. Ca un cal zburlit: mângâiați-l pe greabăn cu o mână și aruncați frâul asupra lui cu cealaltă.”

- Și înțelegeți, - preoții s-au adresat din nou, aproape cu lacrimi în glas, funcționarilor, - aceasta nu este o dispută despre putere. Nu despre cine va fi la

conducere. Nu vorbim despre insultele aduse pastorilor de către voi, funcționarilor. Toate acestea sunt goale - ar fi rușinos chiar și să vorbim despre ele. Durerea noastră este legată de munca pastorală. Despre dezordinea vieții bisericești moderne. Ce puteți face voi aici? Ce înțelegeți? Voi, funcționarii, în munca pastorală? Și între timp, voi înșivă incapabili, lipsiți de spiritul pastoral din miezul său, voi înșivă nu faceți nimic pastoral și ne împiedicați pe noi, pastorii, să facem ceva.

Noi, păstori, suntem separați unii de alții. Nu avem nicio comunicare unii cu alții. Trăind într-un singur loc, nu cunoaștem nevoile și cerințele pastorale din alte locuri. Suntem privați de oportunitatea unui schimb frățesc de gânduri, a unei soluții armonioase și a unei înțelegeri a anumitor întrebări, uneori foarte arzătoare și complexe, puse brusc în față de viață.

Funcționarii au ascultat, au pufnit furioși, au ridicat din umeri, au încrețit nasurile și au schimbat priviri ironice, dar nu au obiectat. Și la ce puteau obiecta?

Și preoții au devenit din ce în ce mai inspirați. Le-au spus oficialilor:

- Destul, domnilor! A venit vremea. Viața cere de la cler nu doar îndeplinirea cerințelor, ci o lucrare pastorală amplă și vie. Viața ne cheamă la răspundere. Și nu vrem să rămânem fără glas. Vrem plenitudinea și amplitudinea vieții bisericești. Vrem muncă pastorală. Muncă apostolică vie, animată. Dar am pierdut obiceiul acestei lucrări. O înțelegem slab. Voința noastră este paralizată. Gândurile sunt lente și somnoroase. Luminile strălucitoare ale lui Dumnezeu nu sunt vizibile: doar puțin ici și colo, pâlpâie scânteii slabe separate. Trebuie să adunăm toate acestea la un loc. Aprindem. Aprindem. Aprindem. Reînviem.

Un alt funcționar, un morocănos posomorât și cu inima împietrită, în esență o persoană plictisitoare și limitată, lipsită de orice creativitate, cu suflet de adevărat funcționar, nu a mai putut suporta și a sărit în sus:

- Toate astea sunt prostii! Delir. Minciuni deșarte!

- Ce prostii? - au năvălit preoții. - Ce minciuni? Strigătele voastre sunt o rușine. Nu sunt de ajuns - o rușine; asta e groază. Vă povestesc despre o păstorire vie, iar voi strigați: „prostii”! Și îndrăzniți să îndrăzniți, cu o asemenea înțelegere a problemei, să vă considerați îndreptățiți să decideți soarta bisericii!

- Ce credeți că ar trebui să faceți, taților? Cum credeți că putem ajuta în această privință? - a cântat Absalom cu duioșie.

- Nu este ușor să ajuți cauza. Este o cauză măreață. O cauză a întregii biserici. Poate fi rezolvată și aranjată doar prin eforturi la nivelul întregii biserici. Singuri, de către indivizi, nu se poate face nimic.

- Deci, la asta mă refeream, tați și frați, - zâmbi ușor lingușitorul viclean. - Nu e nevoie să ne entuziasmăm. Trebuie să fim mai liniștiți. Ne vom gândi și vom decide totul.

- Nu, tu și gândurile tale de la birou ar trebui să te dai la o parte. Acum avem nevoie de gânduri bisericesti.

- Cum te vei gândi la ele? În cerc, chiar aici?

- De ce într-un cerc? Lucrarea noastră nu este un cerc, ci una la nivelul întregii biserici. Vom face un apel către clerul întregii biserici ruse. Există oameni care deplâng lenjenia vieții bisericesti, printre clerul din Moscova, Kiev, Tula, Novocerkassk, Odesa și îndepărtatul Irkutsk și mii de alte orașe și sate mari și mici ale Rusiei ortodoxe. Aceștia tânjesc de mult după o inspirație pastorală vie și așteaptă cu nerăbdare glasul vesel al vieții.

- Ce este asta? Plănuți o uniune preoțească între toți rusii? - a întrebat vicleanul Avessalom cu o privire naivă. - Nu miroase asta a sectarism? Nu va fi aceasta erezie prezbiteriană?

- Nu mai fi răutăcios! - colegul său de elev, un preot, s-a năpustit asupra lui Absalom. - Ce fel de obicei lingușitor ai în biroul tău: ori de câte ori ceva nu merge cum vrei, începi imediat să calomnii, să informezi, să turmentezi, să insiști erezia, sectarismul? Ce obrăznicie ai să crezi că tu singur ești fortăreața adevăratei biserici, în timp ce mii, cel puțin sute de pastori, suflete vii, credincioase, care gem sub slujba ta, sunt cu siguranțăeretici!

Pasiunile s-au aprins. Avessalom s-a înfuriat, și-a uitat zâmbetul, dar a fost nevoit să tacă. Preoții au continuat să-și dezvolte visul.

- Ce ar trebui să facem, de fapt? Să apelăm la literatură? Să ridicăm o serie de probleme bisericesti presante în scris? Să solicităm convocarea unui sinod, convocarea clerului întregii Rusii? Toate acestea sunt bune, dar toate acestea vor fi o chestiune de inițiativă personală, de înțelegerea indivizilor și nu de vocea întregii biserici ruse.

- Să ne îndreptăm către arhipăstorii noștri, către episcopii noștri, către domnii noștri, - s-au ridicat glasuri. - Să mergem la ei cu necazurile noastre filiale, să ne deschidem sufletele, să le spunem necazurile și speranțele noastre. Să spunem:

„Râvna pentru lucrarea lui Dumnezeu ne-a mișcat. Călăuziți-ne, domni! Călăuziți-ne părintește. Adunați-vă forțele pastorale mici, disperate, slabe într-un întreg mare și puternic.”

- Așa vă vor primi conducătorii! - Absalom rânji răutăcios. - Ce fel de ghizi sunteți voi pentru ei?

- Nu fi sarcastic, Avessalome! Nu fi răutăcios în sufletul tău uniformat. Nu sugera nimic rău despre primirea episcopului în avans. Nu încerca să ne denigrezi în ochii episcopilor. Nu suntem conducătorii arhipăstorilor noștri, ci niște petiționari în fața lor. Le cerem să ne dea o modalitate de a găsi instrucțiunile necesare pentru păstoria toată rusească. Și credem că arhipăstoria noștri vor veni să întâmpine cererile noastre cu dragoste părintească.

„Ei bine, te vom încasa chiar mai devreme”, a șuierat camaradul lui Avessalom.

- Brațele tale sunt prea scurte, venerabile! - preoții își fluturau mâinile. - Ai multă răutate. Ar fi de ajuns pentru orice, dar ai puțină putere. Fie că-ți place, fie că nu, va trebui să te împaci. Nu poți ascunde o slujire pastorală vie în servietă. Nu există o astfel de servietă.

Oficialii s-au înfuriat, s-au ridicat, și-au luat rămas bun rece de la colegii de clasă și au plecat.

Cercul pastoral apropiat, rămânând o familie prietenoasă și spiritual unită, a vorbit mult timp despre visul lor. Visau la sprijin moral reciproc, la același sprijin al colegilor de muncă cu simpatie comună de-a lungul a sute și mii de kilometri, la o bibliotecă pastorală comună imensă, la un fond de ajutor reciproc în caz de necazuri și adversități, la opere literare comune, la publicarea de culegeri pe teme bisericești și religioase, la publicarea propriului ziar, unde să existe de toate, ca în alte ziare, dar unde totul să fie cu siguranță luminat de o singură lumină evanghelică pură.

Toată lumea a plecat cu o dispoziție excelentă. Au spus:

- Ei bine, acum trebuie să lucrăm, să citim, să gândim, să studiem. Să topim totul în cuptorul spiritului nostru și să turnăm aurul curat al gândirii creștine și al simțirii creștine în formele goale ale vieții care însetează de conținut valoros.

- Mă tem de un lucru, - a spus cineva: - nici oamenii noștri în uniformă nu vor sta degeaba. Va trebui să-i înfruntăm cu asprime. Nu sunt pretențioși în luptele lor. Nu ne vor ierta discursurile de astăzi.

- Și atunci? - a obiectat celălalt. - Sarcina din fața noastră este o mare realizare. Și dacă o întreprindem, trebuie să fim pregătiți să înfruntăm cu curaj tot ce ne așteaptă în cale. Aș îndrăzni să ofer acum următoarea rugăciune:

- Binecuvântează-ne, Doamne, pentru lucrarea Ta sfântă și ajută-ne să o ducem la bun sfârșit, iar dacă ni se ivesc obstacole, dă-ne curajul să nu ne retragem în fața lor și dăruiește-ne puterea de a le depăși.

Scrisoare de la preotul Gheorghe Petrov către MITROPOLITUL ANTHONY

Eminența Voastră, Preasfințite Episcop Anthony, în timpul anchetei desfășurate împotriva mea, prima acuzație (denunțul preotului N. Arsenyev) a fost respinsă chiar de anchetatori ca fiind evident falsă. A doua acuzație s-a bazat pe plângeri legate de scrierile și discursurile mele. Din aceste plângeri, anchetatorii spirituali au extras o serie lungă de întrebări, pe care mi le-au prezentat. Mi-ar fi fost ușor să răspund la aceste întrebări și aș fi putut încheia problema aici, dar aceste răspunsuri nu ar fi fost un răspuns la întrebările pe care mi le pun:

- Ce este prezentat de Sinodul nostru ca Biserică Ortodoxă și ce constituie departamentul sinodal, accept toate acestea ca fiind adevărata Biserică a lui Hristos?

- Sunt de acord cu Sinodul Bisericii Ortodoxe Ruse în toate privințele?

- Și dacă sunt diferit, atunci în ce privință și pe ce motive?

Ca răspuns la aceste întrebări care mi-au fost adresate, în loc să răspund investigatorilor spirituali, am preferat să-i trimit Eminenței Voastre o expunere a convingerilor mele religioase și politice în consecință. Caracteristicile generale ale bisericii sinodale existente îmi sunt clar prezentate în imaginea faimosului templu al Sfintei Sofia din Constantinopol. Templul maiestuos al înțelepciunii lui Dumnezeu a crescut în pământ, este acoperit de gunoaie de jur împrejur, este aglomerat cu extensii și suprastructuri, astfel încât

că cu mare dificultate, doar aprofundând, se poate înțelege geniul ideii arhitectului.

La fel și cu confesiunea ortodox-sinodală modernă. Temeliile, zidurile, esența sunt Iisus Hristos și Evanghelia Lui; dar cât de adânc a crescut în pământ. Cât de aglomerată este cu tot felul de suprastructuri, Sinodul... birourile... circularele și ordinele! Cu greu, cu eforturi enorme prin această grosime aluvionară, veți ajunge la Hristosul Viu.

Și astfel, recunoscând și evaluând această masă umană care s-a acumulat de-a lungul secolelor în Biserica lui Hristos, sunt, fără îndoială, diferit de opiniile Ortodoxiei oficiale, sinodale, pe care o consider o chestiune de conștiință să o declar deschis și clar. Prin urmare, nu voi vorbi mai departe despre ceea ce recunosc ca fiind adevărat, păstrat din Biserica autentică a lui Hristos și în care nu am diferențe de opinie. Voi insista în detaliu asupra a ceea ce consider a fi laturile umbroase ale confesiunii ortodoxo-sinodale existente.

Odată cu reevaluarea valorilor vieții, are loc și o reevaluare a religiei creștinismului, a bisericii existente. Și adesea se aud cele mai dure și grave acuzații împotriva religiei, împotriva lui Hristos, împotriva Evangheliei și împotriva bisericii. Aceste acuzații, în cea mai mare parte, oricât de amare ar fi, sună adevărate. Reproșurile sunt meritate. Doar că nu Evanghelia, nici creștinismul și nici măcar Biserica le merită, ci cei care s-au dat și se dau drept biserică, care vor să personifice atât Evanghelia, cât și pe Hristos în ei înșiși, adică clerul.

Nu vorbesc aici despre slăbiciuni personale, neajunsuri sau chiar vicii ale clerului. Este vorba despre ceva personal, uman, trecător, trecător. Mă refer la direcția principală a activității istorice a clerului, la amprenta pe care acesta, CLERUL, a pus-o și continuă să o pună asupra creștinismului timp de 19 secole - învățătura pură și cerească a lui Hristos. CLERUL a îngustat adevărul larg al lui Hristos, a zdrobit și a blocat canalul curentului Evangheliei în viață. Și tocmai asupra acestei laturi a vieții bisericești mă opresc în detaliu în expunerea mea. Iată diferența mea față de înțelegerea Evangheliei, a creștinismului și a sarcinilor bisericii acceptate de clerul creștin obișnuit. Nu am putut exprima această diferență în toată plenitudinea ei în scris până acum, din cauza condițiilor de cenzură, mi-a fost interzis de mult timp să vorbesc public și profit de ocazie pentru a mă exprima în numele Eminenței Voastre până la sfârșit. Consider că este deosebit de necesar să exprim acest lucru acum, când gura adevărului a fost blocată cu forța printre noi și când tăcerea generală forțată poate fi luată drept aprobarea țării a tuturor acelor ultraje împotriva adevărului lui Dumnezeu, care au devenit acum obicei și sunt considerate aproape apogeul înțelepciunii sociale și de stat... Tăcerea Bisericii în prezent este o crimă gravă. Și ceea ce face clerul din Rusia acum, în special clerul superior, monahal, aprobând toate ororile autorităților, aceasta poate fi loialitate față de sistemul existent... dar este, fără îndoială, o trădare a sarcinilor Bisericii, o trădare a adevărului lui Hristos, dispreț pentru nevoile Patriei, sacrificiul suferinței poporului pentru autoritățile conducătoare. Îmi iau libertatea de a crede că următoarele mele cuvinte, dacă nu în toate detaliile, atunci în principal vor fi vocea unei părți semnificative a clerului inferior rus. În orice caz, îmi exprim deplina înțelegere a sarcinilor Bisericii în prezent. Conștiința mea o cere. Acționați așa cum vă spune conștiința voastră.

Acum mai bine de douăzeci de ani, încă un tânăr seminarist, visând la viitorul meu, am trasat ferm și conștient calea preoției. Pentru mine, Biserica părea, așa cum pare și acum, a fi Împărăția lui Dumnezeu realizată în oameni, întruchiparea Divinității în umanitate, așa cum Divinitatea s-a întrupat în Iisus Hristos. Ritualurile, formulele de credință, sistemele de dogme nu constituie singure Biserica, deși o oarecare participare la construirea Împărăției lui Dumnezeu în om, am considerat-o, așa cum cred și astăzi, a fi cea mai înaltă și mai plină de bucurie lucrare. O lucrare care chiar și în timpul nostru necesită încă mulți, mulți lucrători.

După nouăsprezece secole de predicare a Evangheliei, am avut și încă avem, în cel mai bun caz, creștini individuali, indivizi excepționali, dar nu și creștinism. Nu există legislație creștină. Nu există norme juridice creștine ale vieții de zi cu zi. Nu există o formă creștină de guvernare, o societate creștină, un stat creștin. Este ciudat chiar și să vorbim despre creștinism pentru întreaga umanitate. Atitudinile națiunilor unele față de altele sunt complet opuse spiritului Evangheliei. Cele mai creștine state mențin armate de milioane pentru uciderea în masă, uneori a străinilor vecini, alteori a propriilor cetățeni nemulțumiți de ordinea violentă. Ultimele sucuri sunt supte din populația păcălită pentru abatoare monstruoase, pentru instrumentele de exterminare. Crima în masă, ridicată la rang de știință, a devenit subiectul artei militare. Artă uciderii. Cum diferă aceste relații dintre națiunile creștine de relațiile internaționale ale antichității păgâne? Cum diferă atitudinile statelor față de cetățenii lor de păgânism? Guvernele violează țara, asupresc populația. Țării privesc statele ca pe moșia lor. Asupra popoarelor - ca pe propriile lor turme. Ei nu servesc populația în sine, ci cer ca poporul să le slujească. În loc de voința poporului, ei se străduiesc să-și pună dorințele, capriciile, adesea capriciile nestăpânite. Și pentru toate acestea, iau de la oameni milioane monstruoase anual pentru palatele lor, colectate cu bani mici de la populația sărăcită. Și această stare de fapt este considerată legală, a devenit parte a moralității. Dimpotrivă, cererea poporului din partea regilor de a respecta drepturile populației este recunoscută ca ceva criminal, reprimat fără milă și pedepsit... Au confiscat totul de la clasele inferioare: bogăția, puterea... chiar și religia. Au făcut-o pe aceasta din urmă sluga lor. Iar masele de oameni au rămas cu sărăcia și ignoranța. În loc de bucurie, au dat beție. În loc de religie - superstiție grosolană. Și muncă. Muncă grea, nerecunoscători, necunoscând odihnă.

...Odată cu triumful creștinismului, clerul creștin superior nu a mai putut rezista tentațiilor statului. Nu clerul a influențat statul, ci mai degrabă el însuși a preluat de la stat splendoarea externă, organizarea externă, metodele externe de influență, constrângerea externă și pedepsele externe. În Occident, în jumătatea romană a lumii, Biserica a fost transformată direct în stat. Patriarhii-papi romani, fiind capul bisericii, erau și capul statului. Din pastori s-au transformat în

conducători, în cei mai înalți demnitari bisericești. Mai presus de toate, biserica și-a pus autoritatea personală. Aceștia au căutat să întărească nu influența morală asupra societății, ci puterea externă. Principiul statului a devorat biserica. În loc de Împărăția lui Dumnezeu, a apărut o împărăție a preoților.

În Răsărit, Biserica Greacă nu a fost mai bună. Papismul nu este doar o boală a clerului roman. Clerul tuturor confesiunilor creștine suferă de papism. Clerul grec nu a suferit mai puțin. Clerul monahal cel mai înalt, aici, ca și în Occident, a luptat cu lăcomie pentru putere. Dar, din moment ce înaltul cler nu a putut învinge puternica putere imperială din Răsărit și nici măcar nu i-a trecut prin minte, înaltul cler și-a îndreptat toată setea de putere în interiorul Bisericii. Au protejat turma și clerul inferior. Și au declarat: Biserica sunt eu. Și pentru a folosi puterea administrativă deplină în interiorul Bisericii fără obstacole din partea guvernului, demnitarii bisericești, prinții Bisericii, s-au disociat de puterea de stat: au părăsit guvernul cu o putere de neatins asupra societății și statului și au preluat controlul asupra Bisericii pentru ei înșiși. Într-o astfel de stare de fapt, nu putea exista nicio denunțare a puterii conducătoare, nicio influență morală asupra structurii sociale și statale, nicio intervenție autoritară a bisericii în cursul evenimentelor cu cerința de a se supune vocii adevărului Evangheliei. Clerul care conducea biserica era supus autorităților, le servea ca un instrument ascultător. Desigur, au existat cazuri izolate de indicații profetice făcute regilor de către pastori despre adevărul lui Dumnezeu, dar acestea au fost doar excepții fericite. Regula generală era servilismul și slugărirea față de autorități. Aceasta a devenit parte a moralității clerului, aproape o dogmă a bisericii. Indiferent cât de lipsit de Dumnezeu se comporta guvernul, indiferent de atrocitățile comise de autorități, clerul repeta invariabil poporului: „Ascultați, supuneți-vă, Dumnezeu o cere”.

Puterea, uneori cea mai lipsită de Dumnezeu, era protejată de Dumnezeu și spuneau: „Toată puterea este de la Dumnezeu”. Toate? Cum ar trebui să înțelegem cuvântul „putere”? Violența, arbitrariul, despotismul și cea mai sălbatică tiranie, toate se dau drept putere. Și ce, sunt toate de la Dumnezeu? Stăpâna unui bordel are putere asupra unei fete vândute ei. Malyuta avea puterea să se scalde în sângele victimelor nevinovate. Și această putere este de la Dumnezeu?... Este imposibil să-L învinovățești blasfemic pe Dumnezeu pentru toate crimele, atrocitățile și represaliile sângeroase ale guvernului. Când apostolul spune că puterea este de la Dumnezeu, nu se referă la despotismul și tirania lor. Violența nu este putere. Este o perversiune a puterii. Apostolii înșiși nu s-au supus unei astfel de puteri nedrepte și violente. Când Sinedriul le-a cerut acțiuni care nu erau în conformitate cu conștiința lor, le-a interzis să-L predice pe Hristos, Petru și Ioan au răspuns: „Judecați-vă voi, dacă este drept înaintea lui Dumnezeu să ascultăm de voi mai degrabă decât de Dumnezeu?” - Faptele Apostolilor 4:19.

Clerul bizantin servil a închis ochii la aceste cuvinte ale apostolilor. În ei, loialitatea față de autoritățile conducătoare era mai puternică decât loialitatea față de adevărul lui Hristos. Unde era moral să reînvie societatea și statul? Acolo, autoritățile seculare au acționat. Clerul s-a dat la o parte, iar învățătura sa pastorală s-a limitat la viața personală privată a omului. Sfințenia a început să fie căutată în monahism, în singurătate. Societatea și statul au rămas fără iluminare creștină. Au trăit și s-au dezvoltat conform propriilor principii juridice și economice, străine de spiritul Evangheliei. Evangheliei i s-a refuzat accesul la influență asupra ordinii sociale și statale. Puterea creatoare a adevărului Evangheliei a fost emasculată, secătuită, lipsită de aripi, secătuită. Gândirea bisericească, izolată de viață, era condamnată să se învârtă în lumea dogmelor abstracte și a disputelor teologice seci și a devenit lipsită de viață și scolastică. Apartenența la Biserică a început să fie recunoscută în principal ca mărturisirea unor credințe abstracte; se raționa despre Dumnezeu, dar nu-L introduceau pe Dumnezeu în miezul vieții, în structura socială, în ordinea statală. S-a creat un tip special de ateism, ateismul practic. Lipsirea de Dumnezeu nu este a minții, ci a voinței. Dumnezeu este recunoscut în cuvinte și gânduri, dar viața și activitatea se desfășoară ca și cum Dumnezeu nu ar exista în lume. Ca și cum Dumnezeu ar fi doar un cuvânt abstract, un sunet gol... Acesta este același bizantinism emasculat spiritual, moral lipsit de sânge, care a înlocuit creștinismul în biserică. Acesta este triumful acelui spirit teribil care L-a ispitit pe Hristos în deșert. Pobedonostsevismul, bizantinism cu acel spirit teribil, și nu cu Hristos.

În Biserica Victorioasă, doar cuvinte au rămas de la Hristos, dar conținutul și conceptele infuzate în aceste cuvinte erau diferite. Un spirit diferit, nu creștin, a fost altoit în Biserică. Hristos și Evanghelia într-o astfel de biserică nu sunt scopul, nu principala forță motrice. Sunt un mijloc, un instrument. Un mijloc pentru a atinge alte scopuri, străine de Hristos și de Evanghelie. O astfel de biserică nici măcar nu are nevoie de Evanghelie. Această biserică s-a îndepărtat atât de mult în conținutul său de Evanghelie, încât Evanghelia îi servește drept o muștrare vie și vie. Biserica Victorioasă este obligată doar să suporte Evanghelia. Scopul și sarcina principală a acestei biserici sinodale sunt aceleași ca în papism: în loc de Împărăția lui Dumnezeu - împărăția preoților, împărăția călugărilor conducători, a prinților bisericești. Smulși de asceza exterioară, de mantia lor monahală de toate, chiar și de cele mai pure și mai strălucitoare bucurii ale lumii, călugării conducători, demnitarii bisericii caută consolare în puterea asupra lumii pe care au respins-o. Se agață cu lăcomie de putere. Ei sacrifică totul acestei puteri personale, prin biserică: demnitatea bisericii, libertatea ei, independența ei, Evanghelia și Însuși Hristos... Ei merg să slujească statul, fie și numai pentru a conduce împreună cu statul, pentru a ține totul în mâinile lor. Și să-l țină nu prin influență morală, nu prin farmecul chemării la Împărăția lui Dumnezeu, ci prin constrângere externă, violența puterii de stat...

Aceasta nu mai este o împărăție a preoților, ci o împărăție a preoților în slujba statului...

Clerul nostru inferior, în vasta sa masă, este ignorant, asuprit și nepăsător. Sunt înghesuiți într-o menghină strânsă de monahismul conducător. Sunt legați de mâini și de picioare, lipsiți de libertatea de gândire, de libertatea de acțiune. Ei, stând aproape de masele oamenilor, în mijlocul vieții, văd toată nevoia și lipsa de drepturi a Patriei, aud o mare de gemete venind de jos, sunt înăbușiți de lacrimile poporului, sunt sufocați sub opresiunea unui coșmar teribil creat în țară de violența puterii conducătoare fără Dumnezeu și sunt neputincioși nici măcar să vorbească despre suferința turmei lor, nu au ocazia să strige tiranilor conducători:

- Vino-ți în fire!

- Stop!

Monahismul conducător, cu degetele sale reci, fără suflet și osoase, a strâns întreaga Biserică Rusă, a ucis spiritul creator din ea, a înlănțuit însăși Evanghelia și a predat Biserica în slujba autorităților conducătoare. Departamentul Sinodal a făcut din Biserică, această Mireasă a lui Hristos, o concubină a statului. Nu există o astfel de violență, o astfel de crimă, o astfel de atrocitate a autorității conducătoare de stat, pe care monahismul conducător din Biserică să nu o acopere cu mantia bisericească, să nu o binecuvânteze, să nu o pună mâna pe ea.

Când Petru al III-lea, după abdicare, a fost zdrobit de mâinile acoliților Caterinei, iar când Ecaterina a II-a, pășind peste cadavrul soțului ei, a urcat pe tron, mitropolitul Dmitri Sechenov, salutând-o pe noua împărăteasă, i-a spus: „Domnul ți-a pus o coroană pe cap. El știe cum să-i izbăvească pe cei pioși de nenorocire. Ți-a văzut inima curată înaintea Lui. Ți-a cunoscut căile imaculate, această urcare miraculoasă pe tron nu este opera minții și a puterii omenești, ci a destinelor inefabile ale lui Dumnezeu și a sfatului Său înțelept. Predicatorii vor exclama despre această minune. Istoricii vor scrie în cărți. Urmașii le vor povesti copiilor lor și vor slăvi Măreția lui Dumnezeu.” Discursul acestui mitropolit Dmitri Sechenov este, în felul său, un catehism al tuturor activităților practice ale Sinodului Rus, transmise de monahismul conducător drept Biserica Creștină Ortodoxă. Episcopii și mitropoliții conducători, întregul departament sinodal, precum Dmitri Secenov, au prezentat întotdeauna și continuă să prezinte orice acțiuni ale autorităților statului, oricare ar fi acestea, ca manifestări ale „judecăților inefabile ale lui Dumnezeu și ale sfatului Său înțelept”. Judecând după acțiunile lor, după scrisorile lor pastorale, s-ar putea crede că întregul scop al creștinismului, întreaga lucrare de reînviere a lumii prin Hristos, se reduce la

susținerea și întărirea sistemului pe moarte din Rusia. Conform instrucțiunilor monahismului care conduce Biserica Rusă, Ortodoxia este strâns contopită cu autocrația și, prin urmare, tot ceea ce merge împotriva autocrației merge împotriva Bisericii, și împotriva lui Dumnezeu, și împotriva lui Hristos. Un astfel de comportament al prinților Bisericii este o denaturare grosolană și criminală a esenței Bisericii, reducând marea lucrare mondială de reînviere a umanității la orice rol de gărzi de corp pentru un sistem pe moarte... Pentru Biserică, niciunul dintre sistemele de stat existente nu este terminat, imuabil turnat, inviolabil. Un astfel de sistem este o chestiune de viitor... Diferența constă în gradul de inadecvare, un sistem de stat este mai puțin, altul este mai inadecvat. Sistemul nostru vechi, muribund, este cel mai nepotrivit dintre toate sistemele existente în lumea creștină de astăzi. În nicio țară creștină guvernul nu comite atâtea dintre cele mai brutale, cele mai cinice fărădelegi, nu varsă atât de mult sânge de oameni cu o cruzime nemiloasă ca în a noastră. Și monahismul nostru, care conduce biserica, se agață încă de această putere, de acest sistem. El menține biserica într-o conviețuire ilegală cu autocrația. Oamenii mint precum călătorul Evangheliei din parabola samariteanului. Zac jefuiți, bătuți, însângerați, iar clerul, cea mai înaltă pastorație a bisericii, trece pe lângă ei. Se grăbesc să slujească conducătorilor... Cine va spune lumii durerile oamenilor? Cine va lua pe umerii săi suferințele și chinurile țării sale natale? Cine va reține și va opri măcelul autorităților conducătoare... Ce putere ar avea glasul întregii biserici dacă adevărata biserică ar rosti un cuvânt cu adevărat bisericesc... dar Biserica Victorioasă tace. Când este necesar să vorbească și să strige în numele bisericii, în numele lui Hristos. Și dacă acest departament slab de inimă, aș spune mai mult, fără suflet ar doar tăcea, dar atunci când autoritățile conducătoare cer, atunci vorbește. Și ce spune el?... Cred într-o singură biserică sfântă, catolică și apostolică. Dar Bizanțul monastic slugarnic, secta fără suflet purtătoare de victorie sub masca Ortodoxiei, o resping cu toată înțelegerea și toată puterea puterii mele.

Preotul Grigori Spiridonovici Petrov.

Note

1. „Isus Și-a pus în gând să meargă la Ierusalim și a trimis niște mesageri înaintea Sa. Aceștia s-au dus și au intrat într-un sat al samaritenilor ca să-l pregătească o masă; dar nu L-au primit acolo.” (Luca 9:51-53)
2. Kolb. „Istoria culturii”, pp. 77-78: „Chinezii erau familiarizați cu praful de pușcă, dar nu au avut niciodată arme de foc.” Peschel. „Etnologie”, p. 372: „Chinezii cunoșteau praful de pușcă mai devreme decât europenii și îl foloseau doar pentru artificii.”

3. Gilti. „Fericirea”, ediția I, p. 94.
4. Peyo. „Educația voinței”.
5. Vitkovsky. „Dincolo de ocean”, p. 252.
6. „Eseuri despre Maroc”, pp. 144-146.
7. O excepție a fost făcută de o mână de filozofi care au respins mitologia populară; dar chiar și acești filozofi au luptat doar împotriva concepției umanești a zeității; împotriva politeismului, ei au exprimat ideea necesității recunoașterii unui singur Dumnezeu; dar despre Zeitatea însăși au refuzat cu hotărâre să ofere vreun concept definit. „Suntem cu toții nebuni în lucrurile divine”, spun ei, „și nu știm nimic: cunoașterea Zeității este închisă oamenilor.” „Toate discursurile mele despre Dumnezeu”, mărturisește Xenofan, „sunt străine de adevărul complet; omului nu-i este dat să cunoască adevărul.”
8. Fii sănătos, Cezar! Cei ce sunt pe cale să moară te salută!
9. Japonia, care a făcut progrese atât de uimitoare în ultimii 20 de ani în ceea ce privește integrarea sa în cultura europeană, nu face excepție: strălucește nu cu lumină proprie, ci cu una împrumutată din Europa; își transplantează cu succes lucruri străine, dar nu a contribuit cu nimic propriu la comoara culturii umane universale.
10. Mechnikov, „Civilizația și marile râuri istorice”, pp. 86-87.
11. Evanghelia dezvăluie în detaliu metoda de a influența o persoană pentru a o converti la Împărăția lui Dumnezeu. Dacă fratele tău păcătuiește, mustră-l în taină, iar dacă te ascultă, l-ai câștigat pe fratele tău. Dar dacă nu te ascultă, ia cu tine încă unul sau doi, poate că nu ai știut cum să te apropii de el, apelează la ajutorul altora. Dacă nu-i ascultă, spune-le bisericii, cere ajutorul tuturor membrilor comunității lui Hristos; iar dacă nu te ascultă atunci, atunci să fie pentru tine ca un păgân și un vameș (vezi Matei 18:15-17).
12. Lebon. „Psihologia popoarelor și a maselor”, p. 62, 83.
13. Kotlyarevsky. „Tristerea lumii”, pp. X, XII.